

Mamuşa!

Evlad-i fatihan diyarı

TOPLUM BİLİM KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

Yıl 4 - Sayı 14 - Kış - 2024- Mamuşa - Kosova



34 Harfli Türk Dünyası
Ortak Alfabetesi Kabul Edildi



1. sınıf öğrencilerine çanta, kırtasiye ve
tablet dağıtımı



Mamuşa yakında sağlıklı içme
suyu şebekesine kavuşuyor

Mamuşa Çağdaş Genel Aile Sağlık Merkezi'ne Kavuştu



2025 - Yeni Yılınız Kutlu Olsun!



Editör'den

Ortak alfabe ve dile doğru...

Geçenlerde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de toplanan Türk dünyası Ortak Alfabe Komisyonu tarafından uzun bir çalışma döneminin ardından Türk dünyasında kullanılması öngörülen 34 harfli ortak bir alfabenin kabul edildiğine ilişkin haber 1992 yılı Ekim ayı ortalarında Ankara'da düzenlenen 1. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı'nı anımsamama neden oldu.

Türk dünyasından gelen onlarca ünlü şair ve yazar arasında benim de Kosova delegesi sıfatıyla katıldığım uluslararası düzeydeki bu büyük buluşma İLESAM tarafından dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın himayesinde düzenlenmişti. Kurultayın üç gün süren yoğun çalışmaları sonunda alınan kararlar kurultayın açılışını gerçekleştiren Turgut Özal'ın delegelere hitaben yaptığı ortak alfabe, ortak dil, ortak edebiyat konulu konuşmasında da belirttiği üzere kurultay çalışmaları ortak alfabe ve dilin kabulü yolunda atılan ilk somut adımı oluşturuyordu. Bilindiği üzere kurultaydan birkaç ay sonra, 1993 yılında konuyla ilgili olarak kurulan kurulum toplantısında alınan kararlar da çıkılan yolda atılan adımların devamı anlamına geliyordu.

Bu yolda atılan adımların devamı niteliğindeki benzer toplantıların ardından yukarıda sözünü ettiğim Bakü'deki toplantıda alınan karar üzere sonunda 34 harfli ortak bir alfabenin kabul edilmiş olması Türk dünyası ortak alfabe ve dil konusunda şimdiye dek gerçekleştirilen çalışmalar çerçevesinde ekilen tohumların artık meyve vermeye başladığı anlamına gelmektedir.

Ortak alfabe ve ortak dilin hayata geçirilmesi Adriyatik'ten Çin'e kadar çok geniş bir coğrafyayı kapsayan Türk dünyasında yaşayanların bundan böyle birbirlerini kolayca anlayabilmelerine olanak yaratacaktır. Bu olumlu gelişme sayesinde Türk cumhuriyetleri liderleri, akademisyenleri, sıradan insanları çeşitli vesilelerle bir araya geldiklerinde şimdiye kadar olduğu gibi çevirmene ihtiyaç duymadan konuşup anlaşabilecekleri gibi bu coğrafyadaki herhangi bir ülkede yayınlanan bir eser de farklı Türk lehçelerine çevrilmeye gerek duylmadan Türk dünyasının tamamındaki okurlar tarafından kolaca okunup anlaşılacaktır.

Bu söylediklerimizin gerçekleşmesi için aradan doğal olarak 10, 20, 30 belki de 50 yılın geçmesi gerekebilecek. Ne var ki, Türk dünyası devlet liderleri tarafından konuyla ilgili olarak alınan ortak karar doğrultusunda ortak alfabe ve dilin zaman içerisinde eğitim sisteminde kademe kademe uygulanmaya koyulmasıyla birlikte günün birinde mutlaka gerçekleştiğinde artık Türkiye'den Türk dünyasındaki herhangi bir ülkeye giden veya oralarından Türkiye'ye gelen biri dil konusunda hiç güçlük çekmeyecektir.

Evet ekilen tohumların meyvelerini toplama zamanı geldi. Bu güzel gelişme karşısında gerçekten de gururlanmamak, mutlu olmak elde değil. Bundan iyisi de artık can sağlığı olsa gerek...

Reşit Hanadan

YAZI VE ESERLERİYLE BU SAYIDA:

• Atatürk ile Eğitim ve Türkçe Sevgisi
5. sayfada



Prof. Dr. Asım Tanış



• Türkçe'nin Balkan Dillerindeki Rolü
ve Gücü
13. sayfada

Prof. Dr. İrfan Morina

• Refki Taç ve Türkçe Düşünmek



18. sayfada

Bahtiyar Sipahioğlu

• Mamuşa Destanı /2/



23. sayfada

Nusret Morina İsmailoğlu

• Prizrenli Bir Şairler Ailesinin
500. Yılı



24. sayfada

Dr. Altay Suroy

• Psikoloji Hocası
31. sayfada



Eyvaz Zeynalov

• Balkanların Başarılı Türk Roman
Yazarı



34. sayfada

İbrahim Arslan

• Destan Yazdırın ve
Destan yazar



36. sayfa

Refki Taç

• Rumeli Rubailer



41. sayfada

Feyyaz Sağlam

• Osmanlı Döneminde Gelişen
Kosova Türk Edebiyatı
42. sayfada



Cemali Tunalıgil



Yayın Yönetmeni:

*Reşit Hanadan

Yayın Danışmanı:

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Yazı Kurulu:

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Refki Taç

*Türker Mazrek

*Erol Morina

*Buyar Mazrek

*Reşit Hanadan

*Nazmi Morina

Türkiye Temsilcisi (Bursa):

Cemali Tunalıgil

Yazışma adresi: Mamuşa Dergisi
Mamuşa Belediyesi, 20540
Mamuşa-Kosova

E- mail adresi:
mamusadergisi@gmail.com

Gönderilen yazılar yayınlasın
veya yayınlanmasın iade edilmez.
Yazılarda sergilenen görüşlerin
sorumluluğu yazarlarına aittir

Mizanpaj ve Kapak Tasarım:
Esra Bütüç Osi

Logo: Nuri Morina

Mamuşa Dergisi, Mamuşa Be-
lediyesi Eğitim, Kültür, Gençlik ve
Spor Müdürlüğü tarafından hazır-
lanıp yayınlanır.



Mamuşa Belediyesi'nden tarımcılara araç-gereç yardımı

Tarımcılar araç-gereçlerine kavuştu



Mamuşa Belediyesi tarafından geleneksel olarak her yıl 23 Temmuz tarihinde düzenlenen Uluslararası Domates Festivali kapsamında bilindiği gibi tarımcılara ova işlerinde kullanmaları için ücretsiz araç gereç dağıtımı da yapılmaktadır.

Bu yıl 15. kez düzenlenen festival kapsamında Mamuşalı tarımcılara dağıtılmak üzere İslamic Relief Kosova adındaki uluslararası yardım kuruluşu ile belediye arasında gerçekleştirilen işbirliği çerçevesinde söz konusu yardım kuruluşu tarafından 250 bin Euro tutarında, genelde traktör frezesinden oluşan onlarca tarım araç-gereci sağlanmıştı. 23 Temmuz'da düzenlenen festivale yetiştirilemeyen söz konusu tarım araç-gereçleri kazanan sahiplerine teslim edilmesi işine girildi. Bunun sonucu olarak geçenlerde Mamuşa belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç ve İslamic Relief Kosova Müdürü Mohamed Soliman ile şanslı tarımcıların da hazır bulundukları bir tö-

rende söz konusu tarım araç-gereçleri sahiplerine teslim edildi.

Araç-gereçlerin teslimi için düzenlenen tören esnasında yaptığı konuşmada tarımcıları kutlayan ve kendilerine ova işlerinde hayırlı, bereketli çalışmalar ve bol kazançlar dileyen Belediye başkanı Abdülhadi Krasniç beldedeki tarımcılığı geliştirmek için bu yıl çok sayıda tarımcıya yardımda bulunduklarını, söz konusu festival çerçevesinde 87 tarımcıya freze temin ettiklerini, destekledikleri tarımcı sayısının yıl sonuna kadar 242 kişiyi bulacağını söylerken bu konuda kendilerine yardımlarını esirgemeyen İslamic Relief Kosova Yardım Kuruluşu ve başındaki değerli müdürleri Mohamad Soliman'a da teşekkürlerini sundu.

Araç-gereçlerin sahiplerine dağıtım töreni esnasında yaptığı konuşmada belediye başkanı beldedeki ekonomin, dolayısıyla da bununla birlikte yaşam standardının gelişmesi yönünde faaliyet gösteren tarım sektörü mensuplarının yanı sıra diğer sektör temsilcilerini de desteklemeye devam edeceklerini belirtti.



Mamuşa yakında sağlıklı içme suyu şebekesine kavuşuyor

Hayâl Sonunda Gerçeğe Dönüşecek



Geçenlerde beldemize birkaç kilometre mesafede bulunan Kruşa köyünde Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç ve belediye yetkililerinin katılımlarıyla gerçekleştirilen bir temel atma etkinliği çerçevesinde başlatılan çalışmalar sayesinde Mamuşa halkının yıllardır hayal ettiği sağlıklı içme suyu şebeke projesi sonunda hayata geçirilecek gibi görünüyor.

1.8 milyon Euro tutarındaki içme suyu projesi komşu Yakova Belediyesi sınırları içerisinde yer alan ve bölgedeki yerleşim yerlerinde yaşayan halkın su gereksinimlerini karşılayan Radoniç Gölü bünyesindeki KRU Bölgesel İçme Suyu Şirketi ile belediye arasındaki işbirliği çerçevesinde gerçekleş-

tirilen çalışmalar ürün vermiş bulunuyor.

Bu işbirliği kapsamında geçenlerde yapılan bir temel atma töreniyle birlikte başlatılan çalışmalar sayesinde Şimdiye kadar ihtiyaçlarını elektrikli su pompalarıyla avlularında bulunan kuyularından çektikleri suyla karşılamak zorunda kalan Mamuşa halkı çoktandır hayal ettiği sağlıklı içme suyu şebeke projesi tamamlandığında çeşmelerinden gürül gürül akan içme suyuna kavuşacak.

Mamuşa'ya sağlıklı içme suyu getirmek için 25 yıldan bu yana çeşitli girişimlerde bulunulmasına rağmen Mamuşa beldesi bugüne kadar içme suyu konusunda kalıcı bir çözüme kavuşturulamamıştı.



Mamuşa "Anadolu" İlkokulu'nda

1. sınıf öğrencilerine çanta, kırtasiye ve tablet dağıtımı



Belediye Başkanı bir öğrenciye tabletini verirken

Mamuşa "Anadolu" İlkokulu'nda her yıl olduğu gibi bu yılki eğitim yılı başlangıcında da Türkçe Eğitimde Teknolojik Atılım Projesi kapsamında ilkokul 1. sınıf öğrencilerine ilk başta ücretsiz okul çantası ve kırtasiye, ilerleyen günlerde de tablet dağıtımı yapıldı.

Türkçe eğitimde teknolojik anlamda kalite ve başarıyı geliştirmek amacıyla T.C. Priştine Büyükelçiliği öncülüğünde Kosova'daki Türk kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla sağlanan tabletlerin minik öğrencilere dağıtımları tam bir tören havası içerisinde gerçekleştirildi.

Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç, Belediye Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Müdürü Türker Mazrek ile söz konusu ilkokul Müdürü Erol Morina'nın ev sahipliğinde gerçekleştirilen tablet dağıtım etkinliğine T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç



T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı öğrencilere tabletlerini dağıtıyor

Angılı, Büyükelçilik Eğitim Müşaviri Veysel Erdem, Kosova Türk Temsil Heyet Başkanı Albay Zafer Sağlam, KDTP Başkanı Fikrim Damka, milletvekilleri Fidan Brina, Enis Kervan, öğrenci ve öğretmenler katıldılar.

Bir tören havası içerisinde gerçekleştirilen etkinlik esnasında belediye başkanı teknolojinin eğitime sunduğu katkı ile bu güzel hediyeleri sağlayan T.C. kurum ve kuruluş temsilcilerine teşekkürlerini belirten bir konuşma yaptı.

Üst düzey konukların konuyla ilgili anlamlı konuşmalarının ardından kendilerine hediye edilen tabletlerini coşku dolu bir atmosfer içerisinde ev sahipleri ve yüksek konukların ellerinden alan minik öğrencilerin sevinçlerine diyecek yoktu.



Venedik'ten Mamuşa'ya Sevgiyle /2/



ATATÜRK İLE EĞİTİM VE TÜRKÇE SEVGİSİ

Prof. Dr. Asım Tanış
Venedik Üniversitesi, emekli eğitim üyesi

Bu yazının başlığı da üç sözcüğü "Atatürk", "Eğitim" ile "Türkçe" yi içeriyor. Öyle olunca bu üç sözcüğü ele alıp işlememiz gerekiyor. (Başlıktaki, Türkçe olmayan "ve" bağlacını elimden geldiğince kullanmaya çalışıyorum. "Atatürk" ile ilgili ayrıntıları, kendi yöntemime göre, sıralıyorum:

Türk soyunun yetiştirdiği yüce Atatürk

2004 Ağustos ayında, o sıralardaki, Kültür ve Turizm Bakanı, Sayın Erkan Mumcu, Kemerhisar'a geldiğinde, yeryüzünün, bence, belki, en eski ve önemli kentlerinden/yerleşim yerlerinden birisi olan, şimdilik bilinen geçmişi, kabaca, M.Ö. 6000 yıl önce-sine varan, Hititlerin Tuwanuwa'sı/ Tuhana'sı, Romalıların Tyana'sının üstünde bulunan, Kemerhisar'ın geçmişi konusunda, sayın Bakan ile öbür konuklara, bilgi vermek amacıyla yaptığım konuşmanın başında şunları da söylemişim:

"Nasıl, Türk soyunun yetiştirdiği, yalnızca hepimizin değil, dünyanın en ünlü kişilerinden birisi olan yüceAtatürk, aklını, mantığını, bilgisini kullanarak, Türk'ü uçurumdan döndürüp ona yeryüzünde yaraşır yeriniverdiyse, Türkiye'yi büyük yaptıysa, eski, Tyana kentinin, 2000 yıl önce, yetiştirdiği, dünyanın en ünlü kişilerinden olan, bilge Apollon da, düşünceleriyle, davranışıyla, kişiliğiyle, Tyana'yı, Tyana adını dünyada ünlü kılmıştır.

Atatürk ile Türkçe

2006 başında çıkan "Türkçe - İtalyanca Büyük Öğretici Sözlük"ümü "Türkçe" ile "Atatürk"e adayıp şöyle demişim: "Bence, dillerin en güzeli, en sevimlisi, en uyumlusu TÜRKÇE'ye ve onun ve Türk'ün gerçek değerini, yerin anlamış olan, en büyük Türk ATATÜRK.

Atatürk sevgim

2007'de, otoyolla bağlantılı, her gün binlerce aracın geçtiği, anayola bakan bahçemizin duvarı üstüne, koydurduğum "En Büyük Türk Atatürk", "En Güzeli Dil Türkçe" yazıları ile, sonraki yıllardaki, "Dünyanın En Güzeli Yeri Türkiye", "Önce İnsan Ol İnsan", "Toplumun Temeli Özgür, Bilinçli Kadındır", "Kadın Kutsaldır" yazılarını görenler, özellikle, bu denli Atatürk, bu denli Türkçe sevgimin nereden kaynaklandığını, bu sözleri böyle bir yere yazdırmamın amacını sormuşlardı sık sık. Kendilerine şu karşılığı vermişim: Yapıtlarımda, okuyucular için, sürekli yaptığım gibi, yoldan gelip

geçen yüzlerce, binlerce kişiye, Atatürk'ün büyüklüğünü, Türkçe'nin güzelliğini anımsatmak! Etkili olduğunu da görüyorum benimle doğrudan konuşanların söylediklerinden ve konuşmaların başkaları aracılığıyla gelen yorumlardan.

Atatürk sevgim, Atatürk'e bağlılığım, Atatürk'ün Türklük (dolayısıyla Türkiye) ve insanlık için yaptıklarını, hiçbir önyargıya, duygusallığa, kapılmadan, inceledikten sonra, büyüklüğünü, değerini anlamamdan, Türkçe sevgim ise, yaklaşık on bir yaşımdan beri, epeyce yabancı dille uğraşıp onlarla karşılaştırma olanağı bulduktan sonra, Türkçe'nin, bence, en güzel, en sevimli, en uyumlu, dil olduğu sonucuna varmamdan ileri geliyor. Bence, Türk'ü sonsuzluğa dek götürecektir, başkaları olmasa bile, ölümsüz iki güç vardır: Atatürk ile Türkçe.

"Atatürk" sözcüğünün anlamı

Türkçeyi doğru düzgün bilmeyenler yüzünden, kimi yabancı dillerde karşılaştığım çevirilerde, "Atatürk" sözcüğünün anlamı "Türklerin babası/atası" olarak veriliyor. Oysa bu doğru değildir. "Atatürk", kimsenin babası değildir. Soyadı yasasıyla birlikte, Mustafa Kemal'e de, Türkçe açısından, anlam bakımından, değer biçilemeyecek, bu güzel soyadı verildiğinde, bence, kuşkusuz, şu düşünülmüş olmalı: "Ata"dan çok, ondan türeme, "atalık" sözcüğünün "ataya yaraşır davranış" anlamı göz önüne alınmış. Dolayısıyla "Atatürk" "Atalık yapan/yapmış Türk, ataya yaraşır davranışta bulunan/bulunmuş Türk" demektir.

Atatürk kimdi, ne yaptı?

Atatürk, ondan önceki geçmişi saymazsak, yaşadığı dönemdeki milyonlarca Türk'ten, yüzbinlerce demesek de, on binlerce diyebileceğimiz, Türk subaylarından birisiydi. Ordu içinde yetişmişti. Bu da, ona, çok güç bir dönemin birlikte getirdiği sıkıntılar yanında, düzenli bir yaşamı, bu yaşamda düzenli düşünmeyi öğretmişti, her ne kadar burada da, "Akıl yaşta değil baştadır!" atasözü, ona, öbür kişiler, öbür subaylar yanında, yadsınamayacak, bir ayrıcalık kazandırmışsa da. Yalnızca görevinin gereksinimleriyle yetinmemiş, ülkenin, ulusun çektiklerini, sorumsuzlar yüzünden, ne yazık ki, acıklı bir sona, uçuruma, doğru gittiğini görmüş, bunu önlemek için neler yapılması gerektiğini sürekli düşünmüştür, sözlerinden görüldüğü gibi.

Görevi nedeniyle yapması gerekenleri başarıyla yapmış, bağımsızlık/kurtuluş savaşını kazanmış, Türk ulusunu uçurumun kıyısından, yok olup gitmenin, ya da ölümün eşiğinden döndürmüş, ardından da ülkenin, Türk ulusunun, böyle bir duruma bir kez daha düşmesi için, on beş yıl gibi, çok kısa süren yöneticilik döneminde, onun yeryüzündeki uluslar arasında gerçek yerini alabilmesi için, temel önemdeki, devrimleri yapmıştır. Bunların neler olduğunu yazıp söylemeye gerek yok. İçi kötülük dolu, Türk'ün düşmanlarıyla birlikte, bilgisizliğin karanlığına, batağına, bilinçli ya da bilinçsizce, saplan(dırıl)mış olanlar dışında, herkes biliyor.

Yurtdışında bile, belki bin yıldır, bilinçli olarak yaratılmış Türk düşmanlığına karşın, gerçek aydınların hepsi Atatürk'ü ve yaptıklarını tümünü övgüyle anıyorlar yazılarında. Onlar biliyor ve unutmuyorlarsa da, ne yazık ki, perde arkasındakilerin, kirli çıkarları, karanlık amaçları uğruna, Türk'ü, Atatürk'ü, Türk'ün kimliğini, Türkçeyi, ardından da gerçek demokrasiyi unutturma konusundaki sinsice çabalarının sonuçlarını, ne yazık ki, kimi zaman açıkça, kimi zaman kapalı olarak da duymak gerçekten çok üzücü. Bu gibi kişiler, özellikle, Avrupa Birliği'nde, Türk'e, Atatürk'e, Türkiye'ye, Türk Ordusu'na dil uzatanlarla, saldıranlarla sanki ağız birliği, işbirliği yapıyormuş izlenimini veriyorlar. Onlar Atatürk'ün, Türkiye'ye, Türk'e, Türklüğe ... yaptığı iyiliği bilmezlikten gelseler bile, güneşin balçıkla sıvanamayacağı gibi, bu konudaki gerçek de gizlenemeyecektir. Osmanlı'nın devleti neden yıkıldı?

Osmanlı Devleti'nin sonu, devenin, şu sözdeki, durumuna benziyordu. Deveye sormuşlar:

-Neden boynun eğri? Karşılığı şu olmuş:

-Nerem doğru ki?

Atasının, anasının, babasının, kim olduğunu unutup, kendilerini torunları saydıkları, davulunu çaldıkları 600 yıllık, artık, tutar yeri olmayan, her yanı eğri büğrü, deveye dönmüş, Osmanlı Devleti'nin ve yönetiminin, örnek alınacak, sürdürülecek, hiçbir yanı kalmamıştı. İşte bu durumu ve nedenlerinin bir bölümünü açıklayan, kurgu ürünü, durum: Osmanlı Devleti, sonu yaklaştığı sıralarda, yargıcı tarihin karşısına çıkar ve şöyle der:

-Sayın yargıcı tarih, ben yıkılmaktan korkuyorum.

Yargıcı tarih ona sorar:

-Senin adın ne?

-Benim adım Osmanlı Devleti.

-Bu devlet bir Türk devleti mi yoksa Arap devleti mi?

-Bu devlet benim, yani Osmanlı'nın devleti.

-Sen Türk değil misin?

-Başlangıçta Türk'tüm ama sonra Türklükten çok az şey kaldı.

-Adın neden Türk adı değil de Arap adı?

-Müslüman olduğum için Arap adı koymuşlar.

-Anan Türk müydü?



Başöğretmen Atatürk yanındakilere yeni Türk harflerini tanıtırken

-Başlangıçta Türk'tü ama yavaş yavaş anamızda da Türklük kalmadı.

-Neden?

-Karı olarak haremi hep yabancı kadınlarla doldurduk.

-Hangi dili konuşuyordunuz ve konuşuyorsunuz?

-Türkçe konuşuyorduk ama sonra Türk halkı, ulusu anlamasın diye, Osmanlı Devleti için, "Osmanlıca" diye, "çoğu Arapça ve Farsça, biraz da Türkçe", bırakın kimsenin anlamadığını, o dili kaleme alanların bileçoğu kez anlayamadığı, bir dil uydurduk, ortaya çıkardık, sağ olsun, Osmanlı döneminin aydın geçinenleri sayesinde.

-Sen o dili anlıyor muydun?

-Doğrusunu söylemek gerekirse, ben de o dili pek anlamıyordum. Bu nedenle de, aramızda, sarayda, Türkçe konuşuyorduk. Böyle bir ikili durumdan ara sıra kendimiz de yakınıyorduk.

-Devlet yönetiminde en çok kimlere, hangi ulustan olanlara değer veriyordunuz?

-En başta Arap'lara, kutsal dinimizin ulusu olduklarından. Ondan sonra Acemlere, Yahudilere, Rumlara, Ermenilere, Arnavutlara ...

-Ya Osmanlı Devleti'ni ayakta tutan, onun bütün sıkıntısını çeken Türklere hiç mi değer vermiyordunuz?

-Onlar aşağı, aşağılık tabakadandı. Onların yukarıda, yukarı tabakalarda, yeri yoktu.

-Osmanlı Devleti'nin yaklaşık altı yüz yıl ayakta kalmasını sağlayan orduya askeri kim veriyordu, dolayısıyla kimler ölüyordu?

-Türkler.

-Vergiyi kim veriyordu?

-Türkler.

-Dolayısıyla Türkler sizin ne zaman aklınıza geliyordu?

-Ölecekleri, ölmeleri gerektiği, asker ve vergi vermeleri gerektiği zaman. Bir paşanın dediği gibi, düşmanlar dışardan, biz, Osmanlı Devleti olarak, içerden, bir türlü Türk ulusunu yok edemedik. Sonunda ben de geriledim, yok olmak üzereyim.

-Hangi ülkelere dilinizi kabul ettirdiniz?

-Hiçbirine.

-Siz bu ülkelerde ne yaptınız?

-Bir çeşit bekçilik yaptık. Haraç aldık. Tuna boylarında güya at koşturduk. Boy gösterdik.

-Hangi ülkelere yardım ettiniz?

-Arabistan'a altın yüklü kervanlar gönderdik. Ama gene yaranamadık. Bırakalım başka ulusları, Hristiyanları, din gardaşlarımız olan uluslar bile, beni de savunmadılar, en sonunda bizi arkadan bıçakladılar.

-Ya Anadolu için, suçu, günahı olmayan, kanını, canını, her şeyini vererek seni ayakta tutan ama senin küçümsediğin, bu soylu Türk ulusu için ne yaptın??

-Hiçbir şey.

-Öyleyse daha ne duruyorsun karşımda? Defol! Yıkıl git! Geç bile kaldın!

Atatürk'ün düşlediği, tasarladığı yeni Türk devleti

Bu gerçeği gören Atatürk yeni devleti, tutar yeri kalmamış, köhne, Osmanlı düzeni üzerine değil, yeni, sağlam, çağdaş, akıl, mantık, bilim düzeni üzerine kurmuştu. Bu nedenle de, ona karşı olanlar, aradan, nerdeyse yüzyıl geçmekle birlikte, ne denli çırpınsalar da, sinsice amaçlarına istedikleri ölçüde ulaşamıyorlar, ortalığı bulandırmaktan başka bir işe yaramıyor çabaları!

Atatürk'ün tasarladığı yeni Türk Devletin içinde bulunduğu durum

Kurtuluş/bağımsızlık savaşını kazandığında, yeni Türk Devleti'nin, durumu, hiçbir zaman eksik olmamış ve olmayacak, iç ve dış düşmanları, bir an için bir yana atsak, özetle, ya da kuşbakışı, aşağı yukarı, şöyleydi:

-1. Ulusun %5i okuma yazma biliyordu. Dolayısıyla nerdeyse tümüne, başka bilgilerden önce ya da onlarla birlikte, okuma yazma öğretmek gerekiyordu.

-2. Ekonomi bataklığın eşiğindeydi. Kaynaklar olmadığı gibi, bir de, sorumsuz Osmanlı yönetiminin borçlarını ödemek gerekiyordu.

-3. Yurtta sanayi diye bir şey yoktu. Hemen her alanda sanayinin kurulması gerekiyordu.

-4. Yurtta doğru düzgün yol bile yoktu.

-5. Toplum ilişkilerinin hemen tümü, yasaların hemen hepsi göz önünde tutularak yapılmıştı. Değiştirilmeleri gerekiyordu.

-6. Kadın-erkek eşitliğinin yanından bile geçilmişti.

-7. Devletin-yönetimin, tabanın dili Türkçe'nin giderek ancak ve ancak %5-10'unu oluşturduğu, Arapça-Farsça'ya dayalı, dili, ulusun %95'ini oluş yitlik olmaz!" dese de bir atasözümüz, Atatürk bunlara karşı da neler yapılabileceğini, çoktan düşünmüş, adım adım uygulamıştı.



A. Tanış'ın tatilini geçirmek için gittiği (Türkiye'deki) Kemerhisar'da bulunan evinin dıştan görünüşü

-8. Nerdeyse bin yıldır kullanılan Arap abecesi, Arapça ve Farsçaya hiçbir açıdan benzemeyen, o dillerle en küçük bir yakınlığı olmayan, Türkçeye kesinlikle uygun değildi. Öğretimi de son derece güçleştiriyordu.

Yıllar önce yazdığım, anayola açılan, kapımın iki yanındaki, "Özgür düşünce kişinin kurtuluşudur!" sözü ile, üstündeki "Önce insan ol insan!" sözünün ardından, bu yıl da aynı kapının sağındaki duvar üstüne koyduğum "En Büyük Türk Atatürk", "En Güzel Dil Türkçe" sözlerini görenler, bu denli Atatürk, bu denli Türkçe sevgimin nereden kaynaklandığını, bu sözleri özellikle böyle bir yere yazdırmamın amacını soruyorlar sık sık. Kendilerine verdiğim karşılıkları burada da yinelemek istiyorum. Bundaki amacım şuydu ve şudur: Yapıtlarımda, okuyucular için sürekli yaptığım gibi, yoldan gelip geçen yüzlerce, binlerce kişiye, Atatürk'ün büyüklüğünü, Türkçe'nin güzelliğini anımsatmak! Etkili olduğunu da görüyorum benimle doğrudan konuşanların söylediklerinden ve konuşmayanların başkaları aracılığıyla gelen yorumlarından.

Atatürk sevgim, Atatürk'e bağlılığım, Atatürk'ün Türklük (dolayısıyla Türkiye) ve insanlık için yaptıklarını, kapımın iki yanında yıllardır yazılı, bence 24 ayar altın gibi olması gereken, "Özgür düşünce kişinin kurtuluşudur!" sözü ile "Önce insan ol insan!" sözü uyarınca, hiçbir önyargıya, duygusallığa, kapılmadan, inceledikten sonra, büyüklüğünü, değerini anlamamdan, Türkçe sevgim ise, yaklaşık onbir yaşımdan beri, epeyce yabancı dille uğraşıp onlarla karşılaştırma olanağı bulduktan sonra, Türkçe'nin, bence, en güzel, en sevimli, en uyumlu, dil olduğu sonucuna varmamdan

ileri geliyor. Bence, Türk'ü sonsuzluğa dek götürecektir, başkaları olmasa bile, ölümsüz iki güç vardır: Atatürk ile Türkçe.

2006 başında çıkan "Türkçe - İtalyanca Büyük Öğretici Sözlük"ümü "Türkçe" ile "Atatürk'e adanmış ve şöyle demişim: Bence, dillerin en güzeli, en sevimlisi, en uyumlusu TÜRKÇE'ye ve onun ve Türk'ün gerçek değerini, yerini anlamış olan, en büyük Türk ATATÜRK'e.

Yanılmıyorsam, daha önceki yıllarda, "Türkiye'deki Cumhuriyet ve Laiklik Gösterileri"yle ilgili olarak, büyük bir İtalyan gazetesinde okuduğum bir yazıda, öbürleri arasında, şunlar da yazılıydı: "Türkler, Türkiye'de, Atatürk'çülüğün tehlikeye girdiğini, elden gideceğini görünce, onun değerini yeniden anlamaya başladılar!..."

Gerçekte bu sözler biz Türkler için acı bir izlenim! Ancak bu tehlike artık gün gibi ortada! Bununla birlikte, ne olursa olsun, Türk'ü, Türk ulusunu, yeniden güçlü yapan, onu, tarih sahnesine, onun bunun uşağı, kölesi, maşası, şamar oğlanı olarak değil de, dimdik çıkaran, ona yeryüzündeki uluslar içinde yaraşan yeri veren, bağımsızlık, özgürlük konusunda başka uluslara da örnek olan, en büyük Türk Atatürk'ü kimse unutturamayacaktır, sinsice çabalara karşın!

2007 Ağustos ayında çıkmış olması gereken, "İtalyanca-Türkçe, Türkçe-İtalyanca Öğretici Orta Sözlük"ümün adama sayfasında ise şunları yazmıştım: "GÜZEL DİLİMİZ, ANADİLİMİZ TÜRKÇE'Yİ BİNLERCE YILDIR KONUŞUP GELİŞTİREREK BUGÜNE DEK GETİRMESİNİ BİLEN, GERÇEK AYDIN, TÜRK KÖYLÜSÜ'ne!"

Bunun da anlamı şuydu: Eskiden de olduğu gibi, bugün de, kimi aydın geçinenlerin bilerek ya da bilmeyerek, üstünde düşünmediği, küçümseyip hor gördüğü, konuşmaktan kaçındığı, atalarımın, köylü babamın, anamın konuştuğu Türkçe benim de anadilimdi, Osmanlıca, Arapça, Farsça, Fransızca ya da başka diller değil. Onu yukardakiler değil, aşağıdaki milyonlarca Türk (köylüsü) konuşup geliştirip getirmişti bugüne dek. Ancak Türkçe, bir türlü, Türkiye'deki Türk ulusunun resmi dili niteliğine kavuşturulamamıştı. Bu durum da, Atatürk döneminde yapılan, sonradan da, iyi kötü, sürdürülen, dil devrimiyle giderilmiş, Türkçe Türkiye'nin, dolayısıyla Türk ulusunun resmi dili olduğu gibi, yapısı ve varsılığı elverdiği için, çok kısa denebilecek bir sürede, gelişmiştir.

Bilindiği gibi, Atatürk, bağımsızlık savaşıyla, Türk ulusunu uçurumun kıyısından, yokolup gitmenin, ya da ölümün, eşliğinden döndürmüş, onbeş yıl gibi, çok kısa süren yöneticilik döneminde, onun yeryüzündeki uluslar arasında gerçek yerini alabilmesi için, temel önemdeki, gerekli devrimleri yapmıştır. Bunların neler olduğunu yazıp söylemeye gerek yok. İçi kötülük dolu, Türk'ün düşmanlarıyla birlikte, bilgisizliğin karanlığına, batağına, bilinçli ya da bilinçsizce, saplanmış olanlar dışında, herkes biliyor. Yurtdışında bile, belki bin yıldır,

bilinçli olarak yaratılmış Türk düşmanlığına karşın, gerçek aydınların hepsi Atatürk'ü ve yaptıklarını tümünü övgüyle anıyorlar yazılarında. Onlar biliyor ve unutmuyorsa da, ne yazık ki, perde arkasındakilerin, kirli çıkarları, karanlık amaçları uğruna, Türk'ü, Atatürk'ü, Türk'ün kimliğini, Türkçe'yi, ... ardından da gerçek demokrasiyi unutturma konusundaki sinsice çabalarının sonuçlarını, ne yazık ki, kimi zaman açıkça, kimi zaman kapalı olarak duymak gerçekten çok üzücü. Bu gibi kişiler, özellikle, Avrupa Birliği'nde, Türk'e, Atatürk'e, Türkiye'ye, Türk Ordusu'na dil uzatanlarla, saldıranlarla sanki ağız birliği, işbirliği yapıyormuş izlenimini veriyorlar. Onlar Atatürk'ün, Türkiye'ye, Türk'e, Türk'lüğe ... yaptığı iyiliği bilmezlikten gelseler bile, güneşin balçıkla sıvanamayacağı gibi, bu konudaki gerçek de gizlenemeyecektir.

Kendi anadili Türkçe'yi doğru düzgün bilmeyen, onun gücünün bilincinde olmayan, Türkçe konusunda düşünmeye bile alıxmamış, Türkçe'ye başka dillerden, gereksiz, gerçekte ne olduklarını, anlamlarını bile bilmedikleri saçma sapan sözcükler, düşüncesizce alınırken, kılları bile kırırdamayan kimi kişiler, ortaya konan ve artık bugün, bilgisayar, yansıtıcı gibi ... binlercesi hemen hemen tümüyle tutunmuş türkçe sözcüklere inanılmaz tepki göstermişler, Türk Dil Kurumu "milli marş" için "ulusal düttürü", "hostes" için "gökkonutsal avrat", "imambayıldı" için "içi geçmiş dinsel kişi" karşılıklarını uydurdu diyecek kadar ipe sapa gelmez, aşağıca yalanlar söyleyip bunları özellikle aydın geçinenler arasında bilinçli olarak yaymışlardır. Bu gibi saçmalıkları, bugün de, üniversitede öğrenim görmüş, kimi kişilerden bile, ne yazık ki, ara sıra olsa da duyuyorum. "Kendi diline bu denli düşman kişiler, bilmem, başka ülkelerde var mıdır?" diye kendi kendime sormadan edemiyorum.

Atatürk'ün gerçekleştirdiği en önemli devrimlerden birisi 1928'de Türkçe'ye uygun biçimde alınarak düzenlenen, okuma ve yazmayı son derece kolaylaştıran, kısa süreye indiren, Latin abecesi, öbürü ise, Türk'ün geçmişini, dolayısıyla kimliğini ortaya koyacak olan Türk Tarih Kurumu ile birlikte, 1932'de kurulan Türk Dil Kurumu'dur. Atatürk'ün, ardından kalacak gelirinin bir bölümünü bu iki kuruma bağışlaması boşuna değil, değerlerini bildiği içindir. Bu kuruma, 50. yıldönümünde, 1982'de, üye olarak, ben de alınıp katıldım. Ne var ki, az sonra, bu yararlı kurum, burda değinmek bile istemediğimiz nedenlerle, gerekçesini bilmediğimiz, tepeden inme buyruklarla, üyelerinin tümü çıkarılarak, bir anlamda, yalnızca kabukta değil özde de, kökten değişikliğe uğratılmıştır. Bunun izleri, ardından yeniden düzenletilen "Türkçe Sözlük"te açıkça görülüyordu. Neyse ki şu son yıllarda, hiç olmazsa, Türkçe açısından, olumlu sayılabilecek görüşlerin, TDK'nun yeni yöneticilerince de benimse-nip yaygınlaştırılmaya çalışıldığını görüp duymak sevindirici diyebiliriz.

Türk Dil Kurumu'nun, başka hiçbir çalışma yapmamış bile olsaydı, terim sözlükleri yeterdi onun değerini anlamak için. Ne olursa olsun, TDK'nun, öbürlerini bırakalım, hiç olmazsa, Türkçe'nin yabancı sözcüklerden temizlenmesi açısından yaptığı çalışmalar, bilim adamlarınca ortaya konulan sözlükler, etkisini göstermiş ve göstermektedir. Ben de sözlüklerimi yaparken o yapıtlardan yararlandım ve bu ayrıntıyı sözlüklerimde belirttim.

Türkçe hemen hemen her yabancı sözcüğe karşılık verebileceğini gösterdiği gibi, yabancı dillerin en zengin sayılanından bile kalır yeri olmadığını ortaya koymuştur ve koyacak güçtedir. Yeter ki onu gerektiği gibi tanıyalım.

İtalyanlar, hemen her yabancı sözcüğün italyanca karşılığını bulurlar onu doğrudan alıp kullanacak yerde. Aynı işi başkaları da yapıyorlar. 1967-70 yıllarında, İstanbul'daki "İtalyan Kültür Merkezi"nde, 1970-1997 yılları arasında, "Venedik Üniversitesi Yabancı Diller ve Edebiyatlar Fakültesi'nin Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü"nde kurduğum "Türk Dili ve Edebiyatı" ile "Türk Dili" kürsülerinde "Türkçe" öğretirken uygulayıp öğrencilerime sık sık aktardığım, sonradan, "Çağdaş Türkçe" adlı yapıtımın sonuna da koyduğum, yeri geldiğinde başkalarına da ilettiğim, şu kısa bilgilerle yazımı bitiriyorum:

1. Yalınlığı nedeniyle, Türkçe, yeryüzünde en son ya da ilk kez oluşmuş dil sayılıyor. Bu nedenle de, ona, binlerce yıldır sürüp gelen, bir çeşit "doğal esperanto" adı da verilebilir. Özelliklerinden yola çıkılarak, onun, bütün ülkeler için geçerli, uluslararası bir anlaşma aracı olma niteliği olduğu ortaya konabilir.

2. Düzenliliği ve matematiksel kesinliği insanı şaşırtacak ölçüdedir.

3. Dilbilgisi kuralları, hemen her zaman, yüzde yüz geçerlidir. Kuraldışı denecek durumlar yok denecek ölçüde azdır.

4. Türkçe sözcükler melekler gibidir, ne erkek ne de dişidir. Dolayısıyla bu açıdan sözcükler arasında bile eşitlik sağlanmıştır.

5. Sözcüklerin başında erkeklik ya da dişiliği gösteren tanıtmaya parçacıkları da yoktur.

6. Tek bir biçim eylem çekimi vardır.

7. Tek bir biçim adçekimi vardır.

8. (1928'den beri kullanılmakta olan) Türk abecesini öğrenmek için bir saat yeter de artar bile.

9. İtalyanca'da olduğu gibi, Türkçe'de de yaklaşık 4-5 bin olan kök sözcüklerden yola çıkılarak, son ekler yardımıyla, pek güçlük çekmeden, kolayca, bir milyon sözcük bile elde etme olanağı vardır.

10. Dilbilgisi kuralları, kişisel özel yöntem aracılığıyla en aza indirgenmiş olup, iki ay gibi sıkı bir çalışmayla öğrenilebilir.

11. Türkçe'yi, gerektiği gibi öğrenen, onun büyüleyiciliğine kapılıp bir daha onu bırakmaz!

Karacaoğlan'ın ABD türküsü

SAVAŞTAN UYANMIŞ KOVBOY BAKIŞLIM

Savaştan uyanmış kovboy bakışım.
Dedim suçsuz musun? Söyledi yok yok.
Ak ellerin Irak'lı kanıyla bulanmış.
Dedim doğru mudur yaptığın? Söyledi yok yok

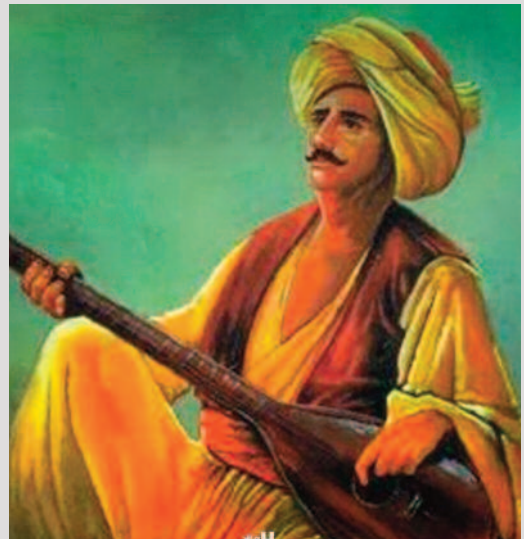
Dedim onbir eylül nedir, dedi oyundu.
Dedim ya ölenler, dedi kurbanlık koyundu.
Dedim ya haber alıp o gün gelmeyenler?
Dedi kimden almışlar o bir duyumdu?

Dedim Arabistan nedir, dedi petroldur.
Dedim Küveyt, Irak nedir, dedi petroldur.
Dedim gidecek misin bir gün buralardan?
Söyledi, söyledi, söyledi, yok, yok, yok!

Dedim Türkiye nedir, dedi dostumdur.
Dedim İncirlik nedir, dedi üssümdür.
Dedim dosta yaraşır mı çuvala yaptığın?
Söyleyemedi, söyleyemedi, yok, yok!

Dedim Laden nedir, dedi ajandır.
Dedim PKK nedir, dedi maşamdır.
Dedim İsrail nedir, dedi paşamdır.
Dedim özgür müsün, söyledi yok yok!

Asım Tanış (uyarlama)
Venedik, 27.02.2000



Dilde Bütünleşmeye Doğru

34 Harfli Türk Dünyası Ortak Alfabetesi Kabul Edildi

Türk Dünyası, 34 harften oluşan ortak alfabe üzerinde uzlaşmaya vardı. Bu tarihi adım, Türk halkları arasında dil birliğini güçlendirecek

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) tarafından oluşturulan Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonu, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de 9-11 Eylül 2024 tarihlerinde tarihi bir toplantıya imza attı. Toplantıda, Türk dünyasının ortak bir alfabe ile yazı dilinde birleşmesi yönünde önemli bir uzlaşmaya varıldı. Bu gelişme, Türk halkları arasında daha güçlü bir dilsel birliktelik sağlamak amacıyla atılmış büyük bir adım olarak değerlendiriliyor.

Türk Akademisi ve Türk Dil Kurumu işbirliğinde 9-11 Eylül tarihlerinde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonunun 3. toplantısından, tüm Türk Dünyasını heyecanlandıran bir karar çıktı.

Komisyon toplantısı sonrasında, 34 harften oluşan Ortak Türk Alfabetesi önerisi üzerinde uzlaşıldı. Önerilen alfabe-deki her harf, Türk dillerinde bulunan farklı fonemleri temsil edecek.

Kazakistan'ın başkenti Astana merkezli Türk Akademisi, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) üyesi ülkelerden oluşan Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonu üyelerinin katıldığı toplantının başarıyla tamamlandığı ve Türk dilleri için ortak alfabe projesine ilişkin çalışmalarını sonuçlandırdıkları belirtildi,

34 Harf Neyi Temsil Ediyor?

Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonu'nun yaptığı açıklamaya göre, bu toplantının temel amacı Türk dilleri için ortak bir alfabe oluşturma çalışmalarını tamamlamaktır. Merkezi Kazakistan'ın başkenti Astana'da bulunan Türk Akademisi ve Türk Dil Kurumu'nun iş birliğiyle yürütülen bu süreçte, uzun zamandır üzerinde çalışılan 34 harfli Ortak Türk Alfabetesi önerisi nihayet onaylandı.

Alfabe, ilk olarak 1991 yılında bilim insanları tarafından önerilen Latin tabanlı Ortak Türk Alfabetesi projesi üzerinde şekillendirildi. Her bir harfin, Türk dillerinde bulunan farklı fonemleri temsil etmesi hedeflendi. Bu nedenle, alfabenin yalnızca sembollerden oluşmadığı,

aynı zamanda Türk halklarının dil mirasını daha derin bir şekilde kavrayarak bu mirası koruma amacı taşıdığı belirtildi.

Alfabe Neden Bu Kadar Önemli?

Toplantıda, ortak alfabe projesinin kapsamlı bir şekilde ele alınmasının ardından, komisyon üyeleri bu alfabenin geliştirilmesi gereken noktaları belirleyip, uzun süreli bir çalışma yürüttü. 34 harfli alfabenin oluşturulması, Türk dillerindeki tüm seslerin en doğru şekilde temsil edilmesi için büyük bir titizlikle planlandı. Her harfin, Türk dillerinde yer alan farklı fonemleri kapsayacak şekilde tasarlanması, dilde birliğin sağlanması adına kritik bir adım olarak nitelendiriliyor.

Bu süreçte, önceki iki yıllık deneyimler de göz önünde bulundurularak, Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonu'nun önerdiği alfabe projesi nihai hale getirildi. Bu çalışmalar, Türk dillerinin yazı dilinde birleştirilmesi ve gelecekte Türk halklarının daha fazla iş birliği içinde olmasını hedefliyor.

Türk Halkları Arasında Dil Birliği Güçleniyor

Ortak alfabenin oluşturulması, Türk halkları arasında karşılıklı anlayışın ve iş birliğinin güçlenmesi açısından tarihi bir adım olarak görülüyor. TDT, alfabenin Türk halklarının kültürel ve dilsel mirasını korumada büyük bir rol oynayacağını ifade etti. Ayrıca, bu adımın yalnızca bugünü değil, geleceği de şekillendireceği vurgulanarak, alfabenin uygulanması ve desteklenmesi için tüm ilgili kurumlara çağrıda bulunuldu.

Ortak Türk Alfabetesi Geleceği Nasıl Şekillendirecek?

Ortak alfabenin, Türk dünyasında eğitimden kültüre, ekonomiden siyasete kadar birçok alanda daha güçlü bir entegrasyon sağlayacağı düşünülüyor. Bu gelişmeyle birlikte, 34 harfli Ortak Türk Alfabetesi, Türk halklarının ortak dilini güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda onların dil mirasını koruma ve gelecek nesillere aktarma sorumluluğunu da üstlenmiş olacak.

Ortak Türk Alfabetesinde hangi harfler var?

Türkiye, 29 harfli Latin alfabesini kullanmaya devam edecek. Ancak Özbekistan, Kazakistan ve Azerbaycan gibi Latin alfabesine geçiş sürecinde olan diğer Türk devletleri için bu ortak alfabenin referans olacağı belirtildi. Ortak alfabenin hayata geçirilmesiyle, Türk dünyasında kültürel etkileşimin artacağı ve kimlik bilincinin daha da güçleneceği öngörülüyor. Bu adım aynı zamanda, Türk devletleri arasında siyasi ve ekonomik iş birliğinin gelişmesine de katkı sağlayacak.

Türk Akademisi ve Türk Dil Kurumu, ilgili tüm kurumlara da çağrıda bulundu. Buna göre Ortak Türk Alfabetesi'nin uygulanmasını desteklenmesi isteniyor.

Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonu, Türk dünyasının



yazılı iletişime ihtiyacını gidermek, Türk Devletleri arasındaki iletişimi güçlendirmek ve halk arasındaki etkileşim ve sosyalleşmenin önüne açmayı hedefliyor. Ortak terminoloji alanında, Latin harflerine dayalı ortak alfabeye geçişin bilimsel yollarını arayan komisyon, 2. toplantısını Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de yaptı.

Türk Akademisi Başkanı Prof. Dr. Şahin



Mustafayev'in başkanlık ettiği toplantıya, Türkiye'den TDK- Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Osman Mert, Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Başkanı Prof. Dr. İsa Habibbeyli, Azerbaycan Atatürk Merkezi Başkanı Nizami Caferov, Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden (KKTC) bilim insanları katıldı.

Toplantının ardından basın mensuplarına açıklamalarda bulunan TDK Başkanı Prof. Dr. Mert, Türk dünyasının yazılı iletişime ihtiyacı olduğunu, bunun giderilmesi için de sorumluluk ile hareket ettiklerini, Türk devletlerinin ortak alfabeye geçmek hususunda akademik yönden, Türk dünyasının ortak alfabeye geçmesi hususunda çalışmalarına devam ettiklerini vurguladı.

TDK Başkanı Prof. Dr. Mert, Türk dünyasının yazılı iletişime ihtiyacı olduğunu, bunun giderilmesi için de sorumluluk ile hareket ettiklerini de sözlerine ekledi. Mert, Türk dünyasının 8. yüzyılda Göktürk alfabesini, İslamiyet'in kabulünden sonra da Arap alfabesini kullanarak o dönemlerde alfabe birliğini sağladığını da hatırlattı.

Türk dünyasının 20. yüzyıla kadar alfabe birliğine sahip olduğunu söyleyen Mert, "1926'da Bakü'de düzenlenen 1. Türkoloji Kongresi'nde de bu konu konuşulmuş ve Latin alfabesine geçiş kararı alınmıştır. Kültürel birliğin olmazsa olmazı birinci şartı alfabede birliktir. Bunu Sovyetler Birliği de çok iyi biliyordu ve 1930'larda Türk cumhuriyetlerinin alfabelerini değiştirerek hepsine farklı Kiril alfabeleri verildi. Böylece Türk dünyasında alfabe birliği tekrar bozuldu" dedi.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını elde eden Türk cumhuriyetleri için yeni sayfalar açıldığını belirten Mert, şöyle devam etti; "Bu toplantıda olanlar aslında tarihi bir görevi yerine getiriyor. Bizim artık yazıda da iletişim ihtiyacımız var ve bunu gerçekleştirmeliyiz. Türkiye, Azerbaycan, Özbekistan ve Türkmenistan, Latin alfabesini kullanmaktadır.

Özbekistan ve Türkmenistan alfabelerinde bizden farklı karakterler var ve onlar da alfabelerini bize yaklaştırmaya kararı aldı. Latin alfabesine geçmeyen Kazakistan ve Kırgızistan kaldı. Kazakistan 2025'e kadar Latin alfabesine geçeceğini beyan etmişti. 2026'da 1. Türkoloji Kongresi'nin 100. yılı olacak. Ortak alfabe konusunu 2026'da sonuçlandırmak istiyoruz. Tarih bize bu sorumluluğu yükledi ve daha kararlı olmalıyız."

TDK ve TDT iş birliğiyle yapılan, Türk devletlerinden bilim insanlarının, kendi ülkelerinde kullanılan alfabe ve tarihi süreçlere ilişkin bilgi verdiği çalıştayda, ortak alfabeye geçiş süreçlerinin hızlandırılması ve uygulamanın yaygınlaştırılması gerektiği de vurgulanmıştı. Türk Cumhuriyetleri'nin dille ilgili resmî kurumlarınca önerilecek ikişer üyeden oluşacak komisyon, TDT Aksakallar Konseyi'ne ortak alfabe ve ondan üretilecek ulusal alfabelerle ilgili rapor hazırlayarak çalışmalarını sürdürüyor.

Ortak Alfabe Nedir?

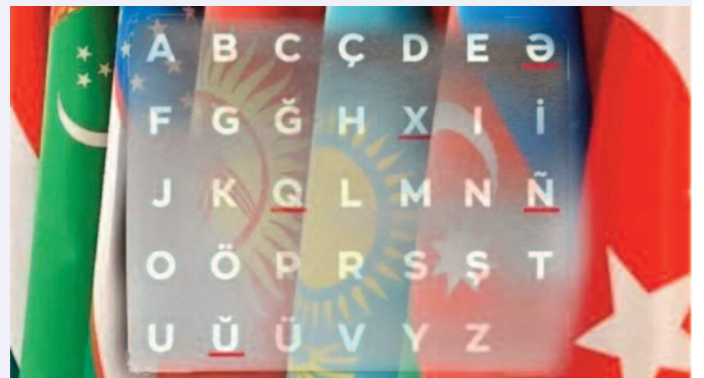
Ortak Türkçe Alfabe (veya Birleşik Türkçe Alfabeti / Birleştirilmiş Türk Dilleri Abecesi) - Türk dillerindeki asal sesler esas alınarak ve aynı kaynaktan çıkanlar sınıflandırılarak tüm harflerin gösterildiği bir sistemdir. Henüz ortak bir biçime ulaşılamamış olmasına rağmen zaman içerisinde atılacak adımlar sayesinde büyük oranda şekillenmiştir.

1991 yılında başlatılan ortak alfabe çalışmalarının ardından Türk Şûrası (Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk-Kardeşlik ve İş Birliği Kurultayı) tarafından 21-23 Mart 1993'te Antalya'da yapılan toplantıda Türk Cumhuriyetlerin alfabelerine Q, X, W, Ñ, Ä harflerinin eklenmesi ortak karar olarak kabul edilmiştir. Türk Keneş kurulu tarafından da benimsenen bu karar uygulandığı takdirde (inceltme ve vurgu işaretli harfler hariç) 34 harfli bir alfabe Türk dünyasının önemli bir bölümünde en azından protokolde yürürlüğe girmiş olacaktır.

Bütün Türk lehçelerinde kullanılacak ortak bir alfabe

Yeni ortak alfabeye geçildikten sonra da Türkiye'de mevcut alfabenin kullanılmaya devam edileceğini belirten TDK Başkanı Osman Mert konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamada şunları söyledi:

- "Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonu, Türk Devletleri Teşkilat-TDT tarafından kurulan ve bu konuda grevlendirilen resmi bir komisyondur. Ortak Türk alfabesi 1926'dan beri hafızalarda olan, uygun zaman ve zemini bekleyen bir projeydi. 1926 yılında Bakü'de yapılan 1.



Türkoloji Kongresi'nden sonra Sovyetlerin dağılmasıyla 1991 yılında marmara Üniversitesi'nde bir alfabe çalış-tayı düzenlenmiş, burada 34 harf üzerinde uzlaş-ı sağlanmıştı. Ancak bu gelişmenin resmi bir tarafı yoktu. İki yıl önce Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde ortak al-fabeyle ilgili Bursa'da yapılan bir toplantıda Ortak Türk alfabesi Komisyonu kurulması kararlaştırıldı. Bu komis-yon ilk toplantısını Astana'da, ikinci ve üçüncü toplantısını da Bakü'de yaptı. Bu arada yapılan pek çok resmi ve gayri resmi toplantıda üç temel ilke üzerinde uzlaş-ı sağlandı. Birincisi, sadece anlam ayırt edici ses-lerini işaretlenmesi; ikincisi aynı seslerin aynı işaretlerle gösterilmesi; üçüncüsü ise her lehçenin kendine özgü ses farklılıklarının dikkate alınması. Bu prensipler bizim için yol gösterici oldu. Bu, herhangi bir lehçenin kullana-cağı bir alfabe değil, bu, çerçeve alfabe, yani bütün lehçelerin kullanacağı harflerin toplamından oluşan bir harf listesi...

Türkiye'de mevcut alfabede değişiklik olmayacak

Türkiye'de kullanılan mevcut alfabede bir değişiklik olmayacağını belirten Osman Mert konuşmasının deva-mında şunları söyledi.

Türkiye ve Azerbaycan'da mevcut alfabeler kullanıl-maya devam edilecek. Diğer lehçelerle ortak olan 29 harfi kullanmaya devam edeceğiz. 34 harfli liste Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın alfabelerinde var olan harflerin toplamı., ancak bu bir alfabe değil, liste. Her lehçe sadece ihtiyacı olan harfleri kullanacak, ortak olan 29 harf aynı kalacak..."

TDK Başkanı Osman Mert, Sovyetler Birliği'nin (SB) da-ğılmasının ardından bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri için bugün yeni bir sayfa açıldığına işaret ederek, "Kazakistan'ın Latin alfabesine geçişi 2025 yı-lında gerçekleşebilir. Aynı zamanda bir yıl içinde Birinci Türk Kurultayı'nın 100'üncü yılı da tamamlanacak. Türk dünyasının ortak alfabe projesini 2026 yılına kadar ta-mamlamayı hedefliyoruz." ifadelerini kullandı.

Türk devletleri arasında bir yakınlaşma olduğunu dile getiren Mert, "Tarih bize bu sorumluluğu yükledi ve biz daha kararlı olmalıyız. Ortak bir Türk alfabesi oluş-turalım ve isimlerimizi tarihe yazalım." dedi.



TDK Başkanı Osman Mert

**İbrahim
Hânedânoğlu
Salihli/Türkiye**



-kutlu olsun-

Hürriyet, demokrasi gönülleri doldursun.
Bütün güzel duygular seven kalpleri bulsun
Yüzbirinci yaşına şan ve şerefle eren,
Cumhuriyet Bayramı, herkese kutlu olsun



-payidar kalacaktır-

Cumhuriyet'e elbet düşmanlar olacaktır
Türk milleti her zaman O'nu koruyacaktır
Kabrinde rahat uyu Mustafa Kemal Paşa
"Cumhuriyet ebedî payidar kalacaktır."

29.10.2024-Diyarbakır



TÜRKÇE'NİN BALKAN DİLLERİNDEKİ ROLÜ ve GÜCÜ

Prof. Dr. İrfan Morina

Balkan yarımadasında beş yüz yıl süren Osmanlı hakimiyetinden geride kalan ve görülen bir zenginlik (miras) içinde binlerce Türkçe kelimeyi de dahil etmek gerekir. Türkçenin Balkanlar'da yayılışı sadece şehir veya kasaba hayatıyla yetinmemiş, köy hayatına varıncaya kadar insan yaşayışının bütün alanlarına girmiş ve orada öz bir mal değeriyle benimsenerek iyice yerleşmiştir. Balkanlar'da Osmanlı Devleti'nin resmî dili olan Türkçe, bölgedeki toplumlar tarafından günlük iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Bölgede Osmanlı tebaası olarak yaşayan halk devletle olan ilişkilerinde ve günlük hayatta Türkçeyi kullanmıştır. İletişim ihtiyacından kaynaklanan bu etkiyle Türkçe kelimeler zaman geçtikçe Boşnak, Makedon, Bulgar, Sırp ve Arnavut sözvarlığına girmeye başlamıştır. Zamanla söz konusu kelimeler o kadar çoğalmış ki ünlü araştırmacı ve Türkolog merhum İsmail Eren: "18. asrın sonunda ve 19. yüzyılın başlangıcında Bulgaristan'daki şehirlerde oturan Bulgar halkı, Türkçeyi ana dilleri olan Bulgarcadan daha iyi bildiklerinden, Bulgar yazarı Sofroniy Vračanski (1739-1813), eserlerinin Bulgarlar tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için birçok Türkçe kelime kullanmağa mecbur kaldığını" ileri sürmektedir.

Umumiyetle yabancı kelimelerin bir dilde bulunması, iki veya daha fazla toplumun temas veya karışması sebebiyle meydana geldiği görülür. Ne var ki Balkan dillerindeki yabancı kelimelerin çoğunu en çok Türk askerî ve idari teşkilatın memurları, yerli Müslümanlar ve şehirli yaymışlardır. Çünkü Türkler, Balkanlar'a yeni bir cemiyet ve devlet idaresi düzeninin kurucuları ve İslam kültürünün taşıyıcı ve yayıcıları olarak gelmişler; umumiyetle adları ile birlikte kabul edilen birçok yeni anlam ve müesseseler meydana getirmişlerdir. Bu da Doğu Dilleri (Türkçe, Arapça, Farsça vs.) kelimelerinin mevcudiyetinin başlıca sebebi olmuştur. Halbuki bazı Türkologlar'a göre Türkçe kelimelerin bugüne kadar Sırp ve Hırvatlar'da, bilhassa Bosna ve Hersek ahalisinde çok yaygın bir şekilde bulunmasında iki faktör rol oynamıştır. Bunlardan birincisi, İstanbul'da tahsil gören, Sırpça-Hırvatçayı konuşan bölgelerdeki Müslümanlar, ikincisi ise, yukarıda işaret edildiği gibi doğu (Türkçe, Arapça, Farsça vs.) asıllı ve fazlaca bulunan kelimelerin dokunuşu ile meydana gelmiş kendi halk (epik ve lirik) türleridir. İstanbul'da tahsil görüp, memleketlerine dönen, bilhassa Müslümanlar, benimseyerek aldıkları kültürlerin tesirinden kurtulamıyorlardı. Din ve kültür arasındaki faaliyetleri ile kendi dillerinde karşılıklarını bulamadıkları birçok anlamlar için Türkçe (Türkçe, Arapça, Farsça vs.) kelimeleri kendi dillerinin ruh ve özelliklerine

uygunlaştırarak kullandılar. Çünkü İstanbul'da okudukları Türkçe, Farsça ve Arapça ile beraber kendi dillerini de okuyorlardı. İstanbul'da tahsil görmüş o Müslüman nesillerin kendi memleketlerindeki faaliyetleri, bilhassa dini mektep, medrese, cami, tekke, dini adetlerde konuşma ve vaazlarda tesirini göstermişlerdir. O mektep ve medreseleri bitiren öğrencilerin vaaz ve konuşmalarını dinleyen dindar Müslümanlar da Türkçe kelimelerin yayılmasına en büyük vasıta olmuşlardır.

Bilindiği gibi, XV. ve XVI. Asırda Bosna'nın tamamen Osmanlı Türkleri'nin hükümdarlığına girmesi, bu bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel hayatında büyük değişiklikler meydana getirmiştir. Hükümlanlıklarıyla beraber Osmanlılar, kendi devlet ve cemiyet düzenini, İslam dini ve medeniyetini getirmişlerdir. Muhtelif faktörlerin tesirinin neticesi olarak, Bosna Hristiyan Kilisesi müntesiplerinin, daha doğrusu Bogumiller diye bilinen, Bosna ahalisinin büyük bir kısmı İslam dinine geçti ve yeni siyasi düzene tabi olup İslam ideolojisinin sadık, gayretkeş mücahitleri oldular ve İslamiyet, bu bölgelerde kısa bir zamanda ve hızlı bir şekilde yayılıp yerleşti. Bosna, Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş pazarlarına girmesi ile doğu ve batının transit bir bölgesi oluyor ve bölge ekonomisinin gelişmesi için müsait şartlar doğuyor. Özellikle şehirler ve şehir ekonomileri, İslam kültürü ve medeniyeti (din eğitimi için cami ve mektep ve medreseler, sosyal içtimai ve sağlık hizmetleri için bedestenler, hanlar, çarşılar, hamamlar, köprüler, imaretler, darüşşifalar vs. binalar yapılarak) çok hızlı bir şekilde gelişiyor. Birçok yeni Pazar ve ticaret merkezleri ve şehirler kuruluyor. Bütün bunlar Bosna bölgesi için eskiye bakarak çok büyük bir ilerleme oluyor. Bölgenin ekonomik, bilhassa sanat ve ticaretin gelişmesi, şehir halkı sınıflarında daha iyi ve kültürlü bir hayat için maddi imkanlar yaratılıyor. Buna paralel olarak da insanların manevi ihtiyaçları artıyordu. Böyle bir olay, okur-yazarlığı ve ilmi teşvik ediyordu. Bosna Müslümanları' da, kapsamı geniş ve çok güçlü olan İslam kültürü medeniyeti çerçevesine girmiş diğer milletler gibi, maddi-manevi kendi edebî duygu ve ifadelerini ve diğer bütün zahiri faaliyetlerini bu kültürün çerçevesinde yapmak ihtiyacını duyuyorlardı. Bu şartlar altında Bosna Müslümanları arasında okuma-yazma ilim ve edebiyat, sadece çok geniş kapsamlı İslam kültürü çerçevesinde ve başlıca İslam dilleri olan, ilim, hukuk ve din dili olarak Arapça, devlet idaresi ve edebiyat dili olarak Türkçe ve şiir dili olarak da Farsça ile yapılabilirdi. Boşnaklar için başlangıçta öğrenilmesi güç olan bu dillerle XV. asırdan itibaren Bosnalı

Müslümanlar, Türkçe Arapça ve Farsça şiirler, edebî ve ilmî eserler yazmağa başlıyor ve bize kadar gelen bilgilere göre, Türk-İslam edebiyatına 200'den fazla şair ve yazar vermişlerdir. Türk-İslam kültürünü çok iyi öğrenen Bosna Müslümanları, kendi dillerinde de yazdıkları şiir ve eserlerde bu kültürün unsurlarını rahatlıkla benimseyerek kullandılar ve geniş halk kitleleri de bunu benimsedi. Öyle ki, Türkçe kelime ve ifadelere halk öyle alışmış seviyordu ki onlarsız söylenmiş bir halk türküsünü veya bir şiiri, baharatı koyulmamış veya yeteri kadar kavrulmamış bir yemeğe benzetiyorlardı. Bosna Müslümanları arasında Türk tesiri, başta din olmak üzere müzik ve halk oyunlarında, günlük hayatın her sahasında bugün de görülebilir. Sırpçaya ve Hırvatçaya geçen Türkçe kelimeleri ele alan, onları bilimsel bir metodoloji ile inceleyen ilk bilim adamlarından biri Abdullah Şkalyiç'tir. Eserin orijinal ismi "Turcizmi u Srpskohrvatskom jeziku" (Sırpça-Hırvatça'da Türkçe daha doğrusu Türkler vasıtasıyla bu dillere giren kelimeler)dir. 662 sayfadaki oluşun bu sözlüğün baş tarafında bir önsöz (s.7-9), Türkçe kelimeler hakkında (s.11-45) bilgiler, sözlükte kullanılan Arap harflerinin Sırpça, Türkçe, Arapça, Farsça Latin alfabesiyle transkripsiyon alfabesi (s.47-48) ve (s.49-62) kısaltmalar, devamında da bir bibliyografya yer almaktadır. Önsözünde yazar, Türkçe kelimelerin günlük hayatta çok kullanıldığı Doğu Bosna'nın Rogatic'a kasabasında doğmuş olduğunu ve daha genç yaşta, tahsili esnasında ana dillerinde yani Boşnakça'da, Türkçe, Arapça ve Farsça kelimeleri hakkında ilgilendiğini ileri sürmektedir. Fakat sistematik ve daha ciddi çalışmaya ise 1950 yılında Sarayevo'da (Saraybosna'da) Folklor Araştırma Enstitüsü'nde (şimdiki Bosna ve Hersek Bölge Müzesi Manevi Kültür Şubesi) görev alması ile başlamış Bilhassa halk edebiyatından elde edilen folklor malzemesindeki Türkçe kelimeleri dikkatli bir şekilde inceleyip, işlemeğe başlamış, gerek halk dilinde ve gerekse yazılı edebî eserlerde bulunan Türkçeden (Doğu dillerinden) alınmış, birçok kelimenin bulunmadığına veya kâfi derecede ve doğru bir şekilde sözlüklerde ve ilgili edebiyat sahaslarında açıklanmamış olduğunu görmüş, ayrıca etimolojik yorumların çok kez yanlış ve farklı, bazı kelimelerin izahının ise Sırpça-Hırvatça'daki anlamları ile hiçbir ilgisi bulunmadığını saptamış ve hâlen mevcut sözlüklerde ve diğer edebî eserlerde ciddi hataların bulunduğunu görmüştür. Bu hususu da millî edebiyatlarını tetkik edenlerin çalışmalarını güçleştirdiğini kaydettikten sonra, bu sahadaki ilk çalışması olan "Bosna ve Hersek'in Halk Dili ve Edebiyatı'nda Türkçe Kelimeler" adlı eserinin 1957 yılında litografya (teksir) biçimiyle Sarayevo Folklor araştırmaları Enstitüsü tarafından neşredilmiş olduğunu kaydediyor ve ilim aleminde bu çalışması hakkında gösterilen ilgi ve bazı eleştirilerin kısa özetlerini de veriyor. Önsözden sonraki umumi olarak Türkçe kelimeler hakkında I. Bölümde (s.11-23) yazar, Bosna ve Hersek'te, Türkçe kelimeleri incelemenin millî tarihi araştırma, millî edebiyat ve kendi dillerini incelemek için haklı ve özel bir ehemmiyeti bulunduğunu ve yeterince büyük sayı tutan doğulu kelimelerin Türkçeden alınıp halk diline girdiğini, bunlardan bazılarının ise edebî dillerinin malı olduğunu, halk dili ve edebiyatlarındaki yabancı unsurların fazlaca bulunduklarından Türkçe yoluyla girmiş bu kelimelerin çok iyi ve doğru bir şekilde açıklamaları yapılmadan, halk türkülleri, hikâye ve

masallarının, halk deyim ve atasözlerinin doğru dürüst anlaşılması mümkün olmayacağını, Türkçeden gelen kelimelerin ilmî bir şekilde incelenmiş, işe yarayan bir sözlük olmaksızın kendi edebiyatlarını anlamının mümkün olmayacağını, bu sebepten de bu kelimelerin sadece asıllarını ve anlamlarını değil, belki kelimelerin ilk şekillerini, daha sonraki gelişme ve değişmelerin araştırılması ile de meşgul olunmanın gereğine işaret etmektedir.

Yabancı kelimelerin, bir milletin mazisi ile ilgili unsurlar olduğunu, bazen bunların bir anıt, tarihî bir belge ve kaynak olarak hizmet edebileceğini, bu kelimelerin tarihçilere hizmet edebilmesi için de çok iyi analiz edilip, doğru ve tam açıklaması gerektiğini, bu sebepten de yabancı kelimelerin incelenmesi için çok büyük bir değer taşıdığını kaydettikten sonra Türkçe kelimelerin ne zaman ve nasıl Balkan dillerine girdiğine temas edilmektedir. Bu arada (s.11-12) Türkçe kelimelerin çok eskiden, Avarlar'ın Balkanlar'da Panon ovasında görünmesi ile veya Balkanlar'a gelmezden önce Asya'daki eski bölgelerinde yaşarlarken başladığını, fakat büyük derecedeki tesirin ve bugünkü durumun Osmanlı Türkleri'nin Balkanlar'ı fethetmesi ile meydana geldiğini işaret etmekte ve Türkçe kelimelerin zorla veya sistemli bir plan ile kendi dillerine girmediğini, bunların dillerinde bulunmaları da kendi insanların dil hislerinin rencide etmemiş olduğunu, bunlardan çoğunun basın ve edebiyat dilinde de hâlen kullanıldığını zikrettikten sonra, basın ve edebiyattan örnekler verilmekte ve kendi dillerinde yerlerine, bulunamayan Türkçe kelimelerin bulunduğunu, karşılıkları bulunabilen fakat aranmayan veya karşılıkları mevcut olan, fakat umumi kabul edilmeyen kelimeler, bazı kelimelerin az veya çok muhtelif bölgelerde kullanılış derece ve ehemmiyetlerinin tasnifi yapılmaktadır. (s.15-17). Daha sonra (s.17-23) da Türkçe kelimeler hakkında eski Yugoslavya'da ve diğer memleketlerde yapılmış çalışmalar ve bunların eleştirileri yapılmaktadır. Yazarın sözlükteki çalışma metodu da şöyledir :

Evvela muhtelif telaffuzlarıyla sözlü halk edebiyatında, konuşma ve edebî dillerinde bulunan kelimeler verilmiş, kelimenin fazla ve muhtelif telaffuzu varsa, önce doğru okunuşunu daha sonra da diğer şekilleri verilmiş, parantez içine alınmış olanlar ise, bazı yer ile topluluk adlarında ve bazı türkülerde bulunanlardır. Şahıs isimlerinden sonra, kısaltılmış ve tahrif edilmiş şekilleri de verilmiştir. Her kelime vurgulanmış, vurgu farkları sadece Bosna ve Hersek telaffuzlarına göre açıkça görülen farkları olan bir kaç kelime de gösterilmiştir. İsimlerden sonra izafet (genitif) ve cinsiyet eki, fiillerde (1. şahıs) şimdiki zaman eki, diğer kelimelerde de kelime çeşidini gösteren işaretler verilmiştir. Kelimelerin etimolojisi (kökeni) parantez içinde kısaltmalarla gösterilmiş ve kelimenin hangi dilden geldiği açıklanmıştır. Sözlükte, Türkçe son ek -ci, -çi, -li, -lik ve Farsça -dar son ekine sık sık rastlanmaktadır. Türkçe ve kendi kelimelerinin oluşumunda çok önemli görevleri bulunan sözü geçen eklerin kısaca görev ve anlamları açıklanmaktadır. (s.24). Kelimenin hangi dilden alındığı, eğer anlam farkı varsa, kendi dillerindeki anlamlarını ve kelime köklerinin açıklaması yapılmakta.

Türkçe kelimelerin kendi dillerinde anlamları.

Edebiyat veya konuşma dilinde bazı kelimelerin kullanılışına dair örnekler.

Türemeler ve birleşik kelimeler açıklanmış.

Daha sonra Arapça ve Farsçadan girmiş kelimeleri de sözlükte Türkçe kelimelerle birlikte işlediğini, bunların Türkçe vasıtasıyla girdiğini, bu sebepten de bütün kelimeler için sözlüğe "Turcizmi" (Türkçe asıllı kelimeler) adını verdiğini, Türkçe asıllı kelimelerin etimolojisini, yaptığı bu sözlükteki çalışmasını faydaladığı eserler çerçevesinde yaptığını, böyle bir çalışmanın çok güç olduğunu bilerek bu çalışmasını meşhur ve maruf eserlere dayanarak yaptığını kaydettikten sonra sözlükteki kelimelerin anlamlara göre toplamı ve Türkçe kelimelerin teşkili verilmektedir. 8742 Sırp-Hırvatçaya geçmiş Türkçe kelimeyi ve 6878 deyim ve tamlamayı içinde bulunduran bu eser içindeki Türkçe kelimelerin farklı anlamlarda olmaları sebebiyle, şöyle bir sınıflandırmaya da tabi tutulmuştur:

Kelime adedi:

Din hayati ve dini adetlerle ilgili kelimeler	670
ahis isimleri	503
Hukuk, idare,devlet düzeni ve benzeri	453
Asker ve askeri deyimler	166
Silah ve harp teçhizatı	113
Inaat,binalar, inaat malzemesi	167
Ticaret,para,altınlar	172
Sanatlar, sanatkarlar, sanat alet ve edevati	286
Kaplar, döeme ve sair ev eyalari	234
Giyim e'yasi, ayakkabi, zinet ve benzeri	271
Yemekler, içkiler ve baharatlar	212
Çiçek, meyve, sebze, bitkiler, tahlil	200
At ve at için gerekli malzemeler	119
Atta ba'ka hayvan adlari	49
Cografya ve yer adlari, caddeler v.b.	153
Ziraat,ormancilik,hayvancilik	45
Av	13
Tip, temizlik	99
Astronomi	99
Müzik ve oyunlar	101
Unvanlar, insan tabakalari, meslekler	81
Insan ve hayvan uzuvlarinin bazi kisimlarinin adlari	59
Kokular	10
Demir, maden ve kimya unsurlari	34
Bez, naki, iplik	79
Deri	14
Transport alet ve malzemeleri	119
Akrabalik adlari	31
Tabiat ve tabiattaki olaylar	20
Zaman ve takvim	27
Apstrak (mana) ve diger çe'itli isimler	848
Filler	802
Sifatlar	462
Zarflar	152
Sayılar	29
Unlemler	84
Baglaçlar	18
Toplam:	6.878

Sözlükte, kelimelerin farklı anlamları için iki veya üç ifade şekli bulunmaktadır. Sözlüğe Türkçe vasıtasıyla girmiş tüm kelimeler dahil edilmiştir. Malzeme, konuşulan canlı halk dilinden ve edebiyattan, kelimelerin herhangi bir sözlüğe girmiş olduklarına bakılmaksızın çıkartılmıştır. Türkçe, Arapça ve Farsçadan türetilmiş kelimelerin tümü bu sözlüğe sığdırılamayacağından sadece en basit ve en çok kullanılanları alınmış, Türkçe, Farsça, Arapça veya Farsçadan bütün Müslüman şahıs adlarını ve bunların sevimlilik ifadesi olan tahrif veya küçültülmüş şekilleri de sözlüğe alınmıştır. Sözlükte bulunan 503 erkek ve kadın şahıs isminden 41'i Farsça asıllı,17'si Türkçe,16'sı İbrani asıllı,6'sı Asurca, 4'ü Yunan asıllı, 4'ü Arapça-Farsça, 2'si Türkçe-Arapça,2'si Türkçe-Farsça,8'i Türkçe kelimelerden türetilmiş olan Sırpça-Hırvatça (Boşnakça) isimlerdir. Diğer 403 isim ise Arapçadır. (s.26-27).

Sırp-Hırvatçada Türkçe kelimelerin oluşumu:

Bazı kelimeler telaffuzda hiç bir değişiklik yapılmadan aktarılmıştır. Örneğin: aba, abdal, açık, ada,adet, acayip, Acem.

Bazı Türkçe kelimelerin sonuna çekim yapabilmek için "ja" (ya) eki ilave olunur. Bu olay da sıfat yapan ve kelimelerin sonunda bulunan -li, -lı ekinden sonra olur. Örneğin: başlı=başliya, beşli=beşliya, çakşırılı=çakşirliya, çarşılı=çarşiliya v.s. veya umumi meslek ve iş ismi yapan -ci,-cı,çi,çı abacı=abaciya, akşamcı=akşamciya, boyacı=boyaciya, avcı=avciya, bataklı=bataklıya, bekçi=bekciya v.s. veya sonunda "i,i" vokali (seslisi) bulunan kelimelerin sonuna da aynı son ek ilave olunur.alçı=alçıya, biçki=biçkiya, çalgı=çalgiya,v.s Şahıs isimlerinde de durum aynıdır: Abdi=Abdiya, Ali=Aliya, Şemsi=Şemsiya vs. Türkçe kelimelerin sonunda bulunan "e" ki bu genelde dişilik (müennes) eki olan "a, ah" den ileri gelmektedir. Sırpçadaki müennes(dişil) eki "a" ile değiştirilir: ahmediye=ahmedija, akçe=akça, Hayriye=Hay-riya, Cemile=Cemila vs.

Türkçe ile kendi kelimeleri arasındaki fark sık sık sadece sessizlerin (konsonantların) benzeşmesinde veya sedasız konsonantların sedalı konsonantların önünde sesliye değişmesine görülür. Örneğin: bakçe=başçe,ıkbal=igbal, aşıkçı=aşıgiya v.b.

Türkçe son ek "-lik,-lık" ve "-siz, -sız" onların dilinde -luk ve -suz olur.Mesela: Çiçeklik=çiçekluk çiraklık=çirakluk,çivilik=çiviluk,terzilik=terziluk,arsız=arsuz,edepsiz=edepsuz vs.

Diğer değişiklikler hakkındaki bilgileri adı geçen sözlüğün (28-45) sayfalarında bulabilirsiniz.

Sarayevoda Türkoloji sahasında bize önemli eserler veren meslektaşımız Prof. Dr. Kerima Filan konuyla ilgili bir araştırmasında Boşnakça 'ya geçen Türkçe kelimeleri şöyle sınıflandırmaktadır:

"Bugün Bosna ve Hersek'te konuşulan dillerin söz varlığında Türkçeden ödünç alınmış kelimeler yerel deyişle "turcizmi" - önemli bir tabakayı oluşturmaktadır. Boşnakçada, Hırvatçada, Sırpçada zaman içerisinde gelişen dağılmanın sonucu, bütün bu kelimeler günümüz dilinde aynı değerlere sahip değiller. Bu bakımdan, onları en az dört gruba ayırmak mümkündür.

Birinci grupta: Slav kökenli karşılıkları bulunmayan, dolaşısıyla Bosna ve Hersek'te konuşulan standart dillerin ayrılmaz bir parçasını oluşturan Türkçe kelimeler yer al-

maktadır. Bunlar, Boşnakça, Hırvatça, Sırpçada kökenleri açısından sahip oldukları belirtildiği özelliği kaybederek bu dillerin içinde öteki leksik öğeler gibi yaşamaktadır; bunlar ana dili Boşnakça, Hırvatça veya Sırpça olan vatandaşlar tarafından bilinip gündelik yaşayışta yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu grubu temsil eden birkaç örnek verelim: badem, carapa (>çorap), cekic, çizme, cup (>küp), fenjer, katran, kesten (>kestane), krec (>kireç), sapun (>sabun), top, tepsija (>tepsi), turpija(>törpü). (>fener)

İkinci grupta: Slav kökenli karşılığı var olan Türkçe kelimeler yer almaktadır. Konuşan kişinin, eş anlamlı iki kelimeden Slav kökenli ya da Türkçe kökenli olanı seçmesi, onun geldiği dil topluluğuna bağlıdır. Bu gruptaki Türkçe kelimeler Boşnaklar arasında hâlen yaygın olarak kullanılmaktadır. Birkaç örnek verelim: baksis (>bahşiş), basta (>bahçe), carsaf, çoban, durbin (>dürbün), dzigerica (ciğer), ekser, kajsija (>kayısı), kasika (>kaşık), kat, makaze (>makas), musterija, pamuk, peskir (>peşkir), sanduk (>sandık), sirce (>sirke), seçer (>şeker). (>müşteri)

Üçüncü grupta: Değişen hayat koşulları sebebiyle kullanım sıklığı düşük olan kelimeler alınabilir. Bu grup kelimelerle ilgili olarak iki durumun ileri sürülmesi gerekir. Birincisi, bunların Slav kökenli karşılıkları bulunmamakta. İkincisi, bunlar standart dillere dahil edilmişlerdir. Örnek olarak bugünkü hayat koşulları sebebiyle Boşnakça'da olduğu gibi Türkçede de nadir rastlanan ya da sadece belli durumlarda kullanılan derdef (>gergef) veya mangala (>mangal) kelimelerini gösterebiliriz. Bu örneklerin yanı sıra Türkiye Türkçesi'nde yaygın olarak kullanılan caksire (>çakşır), dugum (>güğüm), ibrik, saz gibi kelimeler, Bosna halklarının dillerinde anlam daralmasına uğrayıp bugün kullanımda bunlara nadir rastlanmaktadır. Bu gruba alınan kelimeler, standart dillere dahil edildikleri halde konuşanın bilincinde bulunmayabilirler. Diğer deyişle, konuşan gösterileni bilmediği durumda göstereni de bilemeyecektir.

Dördüncü grupta: Kullanımdan çıkıp dilin arkaik öğeleri olarak bilinen Türkçe kelimeleri toplamak mümkün. Bunların Slav kökenli karşılıkları standart dilde yer almaktalar, Türkçe kökenli eş anlamları ise supstandart olarak nitelendirilmektedir. Meselâ: avlija (>avlu), baksuzluk (>bahtsızlık), becar (>bekâr), bosca (>bohça), ceif (>keyif), dembel (>tembel), dert, dusmanin (>düşman), fukara, hasta, hevta (>>hafta), kapija (>kapı), kavga, mahala (>mahalle), mejhana, pazar (>pazar yeri anlamında), raf, sokak. Yalnız, belli sosyal ve kültür özelliklerine işaret eden bu tür kelimeler, üslup açısından belirtili (marked) olarak nitelendirilir. Bunlar, düz anlamlarının yanı sıra yan anlamlarını da taşıyorlar; böylece farklı bir üslup kalitesi sağlayarak dilin niteliğine olumlu katkıda bulunmaktalar. Bu sebeple onların yazı dilinde önemli bir rolü vardır"...

Yazımızın devamında Arnavutçaya giren Türkçe kelimelerin durumundan ve bu alanda yapılan bilimsel çalışmalardan söz edelim. Şimdiye kadar yapılan araştırmalara göre Arnavutçada aşağı yukarı Türkçeden giren 10.000 sözcük bulunmakta. Arnavutlar'ın farklı Türk boyları ile ilk temasları Arnavutçayı, bu dilin temel özelliklerini ve edebiyatını derinden etkilemiştir. Macar dilbilimci İstvan Schüts tarafından ilk temaslar araştırılmış ve X-XIV.yy'lar Türkçenin Arnavutçayı etkileme yıllarına dahil edilmiştir.Bu vesile ile İ.Schüts iki kelimeyi örnek gösterir: katund ve dushman (düşman). Ona göre bugün de bazı Arnavutların köye katund demelerinin ana sebebi Türkçe katun kadın kelimesidir. Arnavut çobanlar ailelerinden uzun süre uzakta kalıp evlerine kış başlamadan dönerlerdi.Türk suvarileri özellikle Peçenekler bu yerleşim merkezlerine saldırdıklarında nüfusun sadece kadın ve ço-

cuklardan oluştuğunu görmüşler ve köylere kadın demişlerdir.Bu ilginç adlandırma katun kelimesinin orta Türkçe döneminde bu arkaik şekliyle artık kullanılmadığını göz önüne alındığında daha da önem kazanmaktadır. Prof. Dr. Eqerem Çabej, "Hyrja ne historine e gjuhes shqipe (Arnavut Dili Tarihine Giriş) (1960) adlı eserinde, Arnavutların 15. yy'ın ikinci yarısında Güney İtalya ve Sicilyaya taşınmış olan Arnavutlar'ın dilindeki Türkçe kelimelere bakmakla daha sonra Osmanlı hakimiyeti altındayken yoğun olarak maruz kalacakları Türkçeden önce dillerine girmiş olan kelimelerin tespitinde iyi bir sağlama yolu olacağı görüşündedir. Çünkü İtalya'daki Arberesh adlı Arnavutlar'ın 1702 yılına ait F.M.D Lecce sözlüğündeki 1700 kelimeden 350'sinin Türkçe olduğu görülmektedir (jelek,dushek,boze,kaftan vs). Katolik olan kuzey Arnavutlar'ından Gjon Buzuku'nun "Meshari"(1555) adlı eserinde de birkaç tane Türkçe kelimeye rastlanmıştır. Bu eser Arnavut dilinde yazılmış olan ilk dinî eser olmasıyla da büyük önem taşımaktadır. Fakat Türkçe kelimelerin Arnavutçaya girdiği en yoğun dönem 17-18 yy. olarak bilinmektedir. Arnavutluk bu sırada Osmanlı İmparatorluğu'na bağlıdır ve politik ideolojik, dinî ve kültürel konularda Osmanlı'nın güçlü tesiri günlük hayatı da içine almış bulunmaktadır. Sadece günlük kullanım değil, medreselerde okutulan dilin Türkçe oluşu Arnavut edebiyatının da divan edebiyatı etrafında eserler vermesine vesile olmuş Arnavut Divan Edebiyatı'nın önemli isimlerinden Nezim Frakula ve Hasan Zyko Kamberi gibi şahsiyetler neredeyse yüzde 70 Türkçe kelimelerle örülü eserler vermişlerdir.

Thimi Mitko'nun (1878) Yunanca ve Arnavutça hazırladığı "Bleta Shqiptare" adlı eserinde 1000 kelimeden 500'ü Türkçedir. Gustav Majer Fjalori Etimologjik (Etimolojik Sözlüğüne) eklediği "Vezhgime mbi turqishten (Türkçe çalışmalar,1893) adlı eserinde 5140 sözcükten 1180 tanesinin Türkçe kökenli olduğunu söyler.

Tahir Dizdari'nin 2005 yılında Tiran'da yayımlanan "Turqizmat ne gjuhen shqipe" (Arnavut dilinde şark kelimeleri) sözlüğünde 4406 kelime bulunmaktadır. Tahir Dizdari, Osmanlı döneminde Arnavutlar arasında kullanılan tüm Türkçe kelimeleri bir araya getirmeye uğraşmış ama ne yazık ki bunu başaramamıştır. Sözlükte, Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere tüm sözcükler ayrı ayrı sınıflandırılmaya çalışılmıştır.Tahir Dizdari'nin oryentalizmalar sözlüğünde aşağı yukarı 1732 Türk,1460 Arap ve 505 kelimenin Fars kökenli kelime olduğunu ileri sürmektedir. Buna benzer bir hesaplamayı Androkli Kostallari de yapmıştır. Diğer taraftan Anton Krajni 1954 yılında yayımlanan "Arnavut Dili Sözlüğünde" 1500 kelimenin Türkçeden gelen kelime olduğunu ve on altı kelimeden birinin Türkçe olduğunu ve daha önce Bahskimi derneği tarafından basılan sözlükte bu oranın sekizde bir olduğunu ekliyor. Ne var ki bugün konuşulan Arnavut dilinde Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin sayısının kaç olduğu belli değildir. Türkoloji ile uğraşan genç nesillerin bu konuya önümüzdeki dönemde daha çok önem vermeleri kaçınılmazdır. Ancak bu şekilde Balkanlar'da yaşayan halkların dillerinde hâlâ yaşamakta olan Türkçe kelimeler ve Türkçe vasıtasıyla giren diğer unsurlar derlenmiş, fonetik, semantik ve etimolojik değerleri biçilerek okurlara sunulmuş olacaktır.

Kaynaklar:

Abazi-Egro, Genciana "Per klasifikimin e turqizmatve ne gjuhen shqipe",Feja, Kultura dhe Tradita Islame nder Shqiptaret, Prishtine, (1995) 345-350.

Bllica, Rizah "Kenge Popullore" I, II. 1977, Prishtine.

Boretzky, Norbert, Der Türkische Einfluss suf das Albanische,Teü I, II,Otto Harrassowitz, Wiesbaden, (1975).

Çabej, Eqrem-Aleksander XHUVANI, Prapashtesat e gjuhes shqipe, Tirane (1962).

Çabej, Eqrem, "Per nje shtresim kronologjik te huazimeve turke ne gjuhen shqipe", Studime Filologjike, 4, (1975).

Çabej, Eqrem, Studime gjuhesore, I, II, III, IV, V, VI, Rilindja, Prishtine, (1976).

Çeta, Anton, "Kenge Kreshnike" 1:1974, II: 1991, III: 1993. Prishtine.

Çipuri, Hasan, "Orientalizmat e gjuhes shqipe ne terminologjine ushtarake" PERLA.Nr.4, 1997.

Desnitskaja, Agnia "O stilitseskoi funkci turcizmov albanskoj poezii", Voprosy teorii i istorii jazyka, Leningrad, fq.88-95, (1965).

Dizdari, Tahir, "Fjalori i orijentalizmatave ne gjuhen shqipe" Tirane, 2005.

Dizdari, Tahir, "Disa veshime mbi turqizmat ne shqipe", Konferenca e Pare e Studimeve Albanologjike, Tiran, 407-409, (1965).

Dizdari, Tahir, "Huazime Orientalizmatave ne Shqipe" Buletin i Universitetit Shtetor te Tiranës. Seria shkencat shoqerore, 1960.nr. 1,3; 1961, nr.1.4; 1962.nr.1. Studime Filologjike.-1964.nr.2. 311965 nr.1,3; 1966 nr.1.

Filja, Hysen, "Kenge Popullore te Shqiperise se mesme", Tirane, 1991

Halimi, Mehmet, "Ndikimi i orijentalizmatave ne fushen e fjaleformimit nder te folme shqipe" Feja, Kultura dhe Tradita Islame nder Shqiptaret, Prishtine, (1995).

Haxhihasani, Qemal, "Epika Historike" 1.1983 Tirane..Haxhihasani, Qemal, Miranda Dule "Epika Historike" II, 1981, Tirane.

Haxhihasani, Qemal, Miranda Dule "Epika Historike" III. 1990, Tirane.

Kostallari, Androkli, "Rreth depertimit te turqizmatave ne gjuhen shqipe gjate shekujve XVII-XVIII" Gjurmime albanologjike VII- 1977, Prishtine, 39-51.

Kaleshi, Hasan, "Ndikimet gjuhes turke ne fjaleformimin e gjuhes shqipe" Buletin i Punimeve Shkencore te Fakultetit Filozofik te Prishtines VII, f.165-199, (1970).

Kaleshi, Hasan, "Ndikimet Orientale ne Tregimet Popullore Shqiptare" Glasnik Muzeja Kosova Buletini i Muzeut te Kosoves, XI, Prishtine.

Krajni, Anton, "Hymja e Turqizmatave ne Shqipe dhe Perpjekjet per Zevendesimin e Tyre" Studime Filologjike, 1965, nr.1. 150.

Lafe, Emil, "Rreth vendit te orijentalizmatave nder huazimet e shqipes", Feja, Kultura dhe Tradita Islame nder Shqiptaret, Prishtine, (1995). "Mbledhjet e hershem te folklorit Shqiptar" 1:1960, II: 1961, III: 1962.

Mehdiu, Feti "Arnavut Dilinde Birkaç Türkçe Sözcüğün kullanılışı" Prilozi za orijentalnu filologiju s. 18-22, 30/1980, Sarajevo. Mejer, Gustav "Etymologisches Wörterbuch der albanischen Sprache Strassburg, 1891.

Miklosich, Franc "Die türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen" Wien, 1885.

Morina, İrfan, "Arnavut Atasözlerinde Türkçe Sözcükler" ÇEVREN, No: 46, 47, 48, 1985, Prishtine.

Myderrizi, Osman, "Fjalori Shqip-Turqisht i Hafiz Ali Ulqinakut" Buletini i Universitetit Shtetor te Tiranës, XV, no.3

Sikiriç, Şağir, Abdulah Şkaljiç Turcizmi u narodnom govoru i narodnoj književnosti Bosne i Hercegovine (dopunsko izdanje instituta za proučavanje folkloru u Sarajevu, 1957 godine-šapiro-grafirano "PRİLOZI" VIII-IX 1958-9, Sarajevo (tanıtma ve eleştiri yazısı).

Şkaljiç, Abdulah, Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku, "Svjetlost", Sarajevo

Nazım Hikmet

(15 Ocak 1902-
3 Haziran 1963)



Nükleer savaş tehditleriyle karşı karşıya kalan dünyamızda yaşamı ve eserleriyle her geçen gün daha da güncellik kazanan dünyaca ünlü Türk şairi Nazım Hikmet'i doğum yıl dönümünde Kız Çocuğu adlı şiiriyle anıyoruz

KIZ ÇOCUĞU

Kapıları çalan benim
Kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
Göze görünmez ölümler.

Hiroşima'da öleli
Oluyor bir on yıl kadar.
Yedi yaşında bir kızım,
büyümez ölü çocuklar.

Saçlarım tuttuğu önce
Gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim,
külüm havaya savruldu.

Benim sizden kendim için
Hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
Kâat gibi yanan çocuk.

Çalıyorum kapınızı,
Teyze, amca bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin,
Şeker de yiyebilsinler.



REFKİ TAÇ VE TÜRKÇE DÜŞÜNMEK

Bahtiyar Sipahioğlu

Yeni kurulan ve temelleri üzerinde duvarlarını örme-ye devam edilen sosyalist siyasi sistemin estirdiği şiddetli rüzgarların hakimiyet kurduğu 1951 yılının ilk ayının son haftası soğuşunda Hüseyin Ağa ve Meryem Teyze'nin üçüncü çocukları dünyaya geldi. Haneye bir erkeğin katılması büyük sevinç ve mutluluk katarken, kutlamaya gelen komşu, akraba ve dostları karşılama telaşı bütün haneyi tedirgin hale getirdi. Bir hafa evvel partililer tarafından ambardaki buğdaylar, neçvadaki¹ unlar alınarak, Parti Merkezinin bulunduğu mağazaya götürülüp, canların dışında gıda namına bir şey bırakılmadı. Kutlamaya gelecek biyaları² karşılamak ve babina³ yapmak için evde bir kaşık un olmadığı telaşı bütün hane halkını kara kara düşünmeye sevk etti. Hane içinde bulunan yetişkin kızlardan Zeyniye ve Fahriye, hanenin kadınlar ulicesi⁴ Cüka⁵ Nane'nin emriyle çocukluk arkadaşı ve ahireti olan Şahsene Nane'nin evine gitmelerini, yeni bir torun dünyaya geldiğini, biyaları karşılamak için yiyecek namına evde bir şey olmadığı, ekmek ihtiyacını tedarik etmek için ödünç olarak un verilmesi talebiyle ahireti Şahsene Nane'nin⁶ evine gönderdi. Zeyniye ve Fahriye koşarak Yukarı Mahallede evleri bulunan Şahsene Nane'nin evine gittiler. Avlu kapısı açık olduğu için evin köşesine gelince, Zeyniye, "Şahsene Teze⁷, Şahsene Teze..." diye seslenmeye başladı. İviçide⁸ ekmek yoğurmakta olan Şahsene Nine gelen sesi duyar duymaz hane kapısından avluya çıktı. "Buyurun kızlar, telaş içinde bir şey mi oldu?" sorusunun cevabını beklerken Zeyniye, "Benim yeni bir kardeşim doğdu. Evimizde un hiç kalmadı. Cüka Nane'm sizden ödünç un istedi. Bunun için geldik" diye yanıt verdi. Şahsene Nine telaş içinde ne ve nasıl cevap vereceğini şaşırıldı. Neçvada un vardı ancak kendilerine kadar yeterliydi. Böyle bir kutlu günde en yakın arkadaşını ve uzaktan da olsa akrabalarını mutluluktan mahrum etmeyi kendine yediremedi. Şaşkınlık içinde, "Buyurun kızlar içeri girin" diyerek onları içeriye davet etti. Zeyniye ve Fahriye el ele tutuşarak içeri girdiler. Şahsene Nine neçvayı açtı. "Bakin kızlar Neçvada bu kadar un var. Bu mutlu gününüzü sizinle paylaşmak için kınahsalarınızı⁹ açın." Zeyniye ve Fahriye kınahsalarını⁹ açtılar, Şahsene Nine neçvada bulunan unu kızların kınahsalarına dökmüş oldu. Kızlar

kınahsalarına unları koyduktan sonra, "çok teşekkür ederiz, Allah razı olsun, Allah ne muradın varsa, versin" duasıyla Şahsene Nine'nin evinden ayrıldılar. Koşa koşa evlerine vardılar. Cüka Nane kızların kınahsalarında un olduğunu daha evin kapısında beklerken anladı. Birdenbire derin bir nefes alarak, ahretine bildiği ve içinden geldiği duaları etti. Kızlar iviçideki boş olan neçvaya kınahsalarındaki unları boşalttılar. Cüka Nine gelini Gülnaz Hanıma: "Hadi kızım sağa sola bakma, hemen kollarını kıvrır¹⁰, zaman kaybetmeden ekmek yoğur, ben üç gün evvel neçva ayağına bağlamış olduğum horozu kestim. Dilimizde tavuğun bahanesi çervişti¹¹. Hemen ocağa gidip tencerede çerviş¹² yapayım. Biyalardan halalar, teyzeler toplanıp, akşam yemeğinde mutlulukla karınlarını doyurup, yeni doğan bebekle felekten bir gün yaşamış oldular. Hüseyin Ağa ikinci namazından sonra İmam Behcet Efendi'yi yeni doğan çocuğun adını ezanla koymak için evine davet etti. Aile içinde bulunan fertlerin dualarıyla yeni doğan çocuğa "Refki" adını koyduktan sonra Cüka Nane dolaptan kahve değirmenini çıkarak, nohutla karışık kahve öğüttü. Başta İmam Efendi olmak üzere yaşlılara kahve, orta yaşlı ve gençlere şerbet ikramında bulundu. Böylece küçük Refki hayata merhaba demekle dünya düzeni basamaklarına annesinin kollarında adımını atmış oldu.

Bebeklik döneminin arkasından emekleme ve çocukluk günleri derken okula gitme zamanı geldi. Ağabeyi Eço¹³, çoban olarak koyunları götüğü için Refki de arkasına takılarak, tabiatın özgürlüğünden yararlanmakla çobanlık mesleğini sevdi ve koyunlardan ayrılmayı istememesine rağmen, bir yıl gecikmeli de olsa 1959/60 eğitim-öğretim yılı başında okula başlamış oldu. Okulu ve öğrenmeyi sevdiği için kısa zamanda okuma- yazmayı öğrenmenin akabinde duygu ve düşüncelerini dile getiren şiirler yazmayı kendine vazife edindi. Yazdığı şiirlerin başta Üsküp'te çıkan Birlik Gazetesi, Sevinç Dergisi akabinde Priştine'de 1 Mayıs 1969 yılında yayın hayatına başlayan Tan Gazetesi'nde yayınlamaya başlayıp şair ve yazarlığın ilk örneklerini vermekle edebiyatın ilk ürünlerini Kosova Yeni Türk Edebiyatı'na kazandırmış oldu. Sekiz yıllık ilköğretim okulunu bitirdikten sonra liseye gitme zamanı gelip, çattı. Gelip çattı ancak dö-

nemin ekonomik durumu köyden şehre gitmeye, Prizren'de ev kiralayıp, kalmaya imkân vermiyordu. Bütün zorlukları göze alarak 1967/68 eğitim öğretim yılında Prizren Yovanka Radivoyeviç Kiça Lisesi'ne kaydını yaptı. Refki Taç lisede özellikle felsefe derslerine özel ilgi duydu. Bu yönde literatür geliştirerek hukuka, adalete adımlarını atarak kendisini geliştirmeyi hedef haline getirdi. 1971 eğitim öğretim yılı sonunda Prizren Lisesi'nden mezun oldu.

Liseden mezun olduktan sonra Priştine Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırdı. Kaydını yaptırdı ama öğrencilik hayatında maddi durum hala açıklığa kavuşturulamadığı için kara kara düşündüğü günlerde üniversite eğitimine başlamış oldu. Derslerin başlamasından bir hafta sonra burs için müracaatta bulunduğu Prizren Progres Yapay İplik Fabrikası'ndan olumlu cevabın gelmesiyle birlikte derin bir nefes aldı. Düzenli ve sistemli bir çalışmayla dört yıl içinde sekteye uğramadan hukuk fakültesinden mezun olur olmaz burs aldığı Progres Yapay İplik Fabrikası Hukuk İşleri Dairesinde mesleğini icra etmeye başladı.

1945 yılında temelleri atılan Sosyalist Federatif Yugoslavya Halk Cumhuriyeti bu sıralarda belli aşamalarda reformlar yaparak Sosyalist sistemin soğuk yüzünden kurtulma yollarında önemli çabalar harcamaktaydı. 1974 yılında yürürlüğe giren yeni anayasa ile siyasi, ekonomik, kültürel insan hakları alanında Batı Standartlarının ötesinde gelişmeler, halk ve halkları hür düşüncenin nimetlerinden yararlanmasını sağlamış oldu. Hak-hukuk, milli, milli azınlık hakları çerçevesinde özgürlük alanında, özellikle Bağlantısız Ülkeler Teşkilatı'nda kendine münhasır bir yer edinmiş oldu.

Refki Taç severek mesleğine başladı. Başarılı adımlar atarak, hak ettiği başarı basamaklarını birer birer çıkmayı hızlandırdı. Mesleğiyle ilgili ülke çapında yazılı basını takip ederek, alanında makale yazmaya da başladı. Hukuk alanında revaçta bulunan "Pravni Zivot" (Hukuk Hayatı)-Belgrad, "Sudska Praksa" (Yargıda Uygulama)-Belgrad, "Savremena Praksa" (Çağdaş Uygulama)-Belgrad, "Pravni Dani" (Hukuk Günleri)-Budva haftalık ve aylık dergilerde mesleğiyle ilgili bilimsel yazılar yazarak, Yugoslavya çapında adını duyururken ülke ve ülke dışında çeşitli kongre ve sempozyumlara katılarak tebliğler sundu.

Yugoslavya'nın Belgrad, Kopaonik, Saraybosna, Mavrova gibi şehirlerin dışında Avrupa ülkelerinden Prag-Çekoslovakya ve Budapeşte-Macaristan sempozyumlara katılarak, tebliğleriyle belirli konularda farklı görüş havasını estirerek, yerini almış oldu. Ayrıca Türkiye'nin Ankara, Antalya, Edirne, Kocaeli, Sakarya gibi şehirlerdeki sempozyumlara katılarak, tebliğlerini Türkçe sunmanın ilkiğini de yaşarken Türkiye dışındaki Türk varlığının sesi olma konusundaki başarısıyla, tarihte yerini almış oldu.

Türkçe düşünmek

Mamuşa, kuruluşuyla birlikte medrese, akabinde Mamuşa Karyesi Mektebinin dönem itibarıyla faaliyet göstermesi dili, kültürü ve edebiyatı her zaman günün şartlarına göre halkına hizmet etme vazifesini icra etmekten geri kalmadığı gibi gelecek kuşaklara emanet etmeyi hedef haline getirme başarısını göstermiş oldu. Osmanlı yönetiminin ardından Kamber Bey Camisi'nin bitişiğinde "Mektep" olarak adlandırılan, namazın dışında cemaatin sohbet, daha da önemlisi yerel kültürün ve ihtiyaç hale gelen sorunların görüşülüp halledilmeye çalışıldığı mekan 1980 yılında yerine yeni caminin yapılmasına kadar önemini ve özelliğini koruyarak varlığını devam ettirdi. Medrese ve Karye mektebinin tarih sayfalarına aktarılmasından sonra cami, caminin içinde bulunan mektep, düğün, dernek ve her çeşit toplanma imkanlarından yararlanarak alimlerin ve ehil kişilerin ağzından bilgi ve göreneklerin aktarılma geleneği 21. yüzyıla kadar özünü, önemini kaybetmeden devam etti. Dolayısıyla Türkçenin Mamuşa Ağzı'ndaki kelimeler dünden bugüne özelliğini değiştirmeden ve konuşulan ortamda kimliğini ve varlığını koruyarak, iletişim aracı olarak halen işlerliğine devam etmektedir.

1980'li yılların başlamasıyla Yugoslavya'da cumhuriyetleri oluşturan milletler ve özerk bölgeleri oluşturan milli azınlıklar, bağımsızlık hülyalarını yabancı güçlerin kışkırtmalarının getirdiği hevesle gerçekleştirmek çabasına girerken, ülke çapında ayrılık rüzgarlarını şiddetlendiren milliyetçi söylemler, hareketler, aklı başında insanları derin düşüncelere sevk etti. Ayrılığın ve ayrılık akabinde yaşanacak şiddetin ve akacak kanın herkese, her millete, özellikle azınlık statüsünde bulunan milli azınlıklara¹⁴ ciddi zarar vereceği, acılı günlere gelmeden, istenmeyen hareketlerin oluşumuna meydan vermemek için aklı başında, barıştan yana çok sayıda hem yönetici hem de halkın içinde olanların sayısı küçümsenmeyecek kadar fazlaydı. Salih fikir sahibi olanlar, ülkenin bütünlüğü için çabalarını değişik mecralarda dile getirirken, yukarıda bahsettiğimiz hukuk dernekleri ve bu derneklerin oluşturdukları zihniyet tarafından çözüm önerileri ve hukuki değişimlerin harekete geçmesini sağlamak için çaba harcamak, insani görevi gerçekleştirmek için canları pahasına da olsa ellerinden geleni yapmaktan çekinmediler.

Ülkenin bütünlüğü ve iç savaşın getireceği büyük zayıflığın meydana bulmaması için çaba harcayanlardan biri Refki Taç'tı. Refki Taç, katıldığı değişik platformlarda ve makalelerini neşredilen dergilerde fikirlerini ortaya koyarken tarihe, kültüre, kütüphanelerin tozlanmış raflarında bulunan yazılı kaynaklara dayanarak, fikir üretmenin zorunluluğunu iliklerine kadar hissetti. Hissetti çünkü fikir tartışması ve önerilerin yapıldığı mecralarda her ne kadar adalet

konusulsa da çözüm önerilerin ekseriyeti Batı Zihniyetinin temellerini oluşturan fikirlerden ve tezlerden oluşmaktaydı. Bu zihniyetin yeşerttiği ortam neticesinde Dünyanın değişik bölgelerinde olduğu gibi Yugoslavya'nın her köşesine benzin dökülmüş, alevlerin bacayı sarması Çetnik¹⁵ ve Ustaşların¹⁶ insafına bırakıldı. Başkalarına hayat hakkı tanımayan bu hareketlerin ana kaynağı Haçlı Zihniyetinin ta kendisidir. Bu zihniyet Dünya'ya I. ve II. Dünya Savaşlarının dışında asırlar boyu devam eden Haçlı Savaşları gibi sayılamayacak kadar harplerin Dünyayı harap etmesine sebep olduğu bir gerçektir. Her ne kadar insan hakları konuşulsa da çözüm aranırken temel düşünce Batının inandığı ve tek doğru bildiği uyumsuzluk gösteren Batı Zihniyetine dayanmaktaydı.

Gözle görünür ve yaşanır hale getirilen bu zihniyetin dayanağına karşı gelmek, ancak önemli delillerle mümkün olacağı bilgisinde yatmaktaydı. Delillerin kaynağı Batı Literatürü ve onun getirdiği adalet zihniyeti, oluşan ortamı rahata kavuşturacak sonucu getirmekten uzak kaldığı için İslam Hukuku çerçevesinde aranması gerektiğini inancında olanlardan Refki Taç, İslâmi Kaynaklara ve İslâmi Kaynakların söz sahibi olan müelliflerin Batı düşüncesinin doğmasına, hayat bulmasına etken olan eserlerine baş vurarak, alternatif çıkış yollarını ortaya sermekle, hukuki dergi kaynaklarında ve sempozyum gibi akademik ortamlarda dile getirmiş oldu. Yazdığı eserlerde ve katıldığı platformlarda alternatif ses cihetiyle Batı fikir adamlarının bakış açısının doğru olmadığı, sunduğu bildirilerin dip notlarındaki bilgilerle hem hukuk tarihine hem düşünce ve edebiyat literatürüne adını altın harflerle yazdırmış oldu. Refki Taç verdiği mücadele çerçevesinde günümüze bakan yönüyle iki önemli tavır göstermiş oldu:

Birincisi, Batı Zihniyetinin savunduğu ve hareket içinde bulunduğu yanlı görüş ve uyumsuzluk tavırlarından vazgeçmeme durumu.

İkincisi: Türkiye Cumhuriyeti platformlarında fikirlerini ortaya koyarken, Yugoslavya'nın dağılımıyla ortaya çıkan dini ve milli farklılıkların iç yüzünü ortaya koyduğu "Türkçe Düşünmek" tezi hayat bulmasına sebep oldu.

Tanzimat'tan bu yana yüzümüzü hep Batıya çevirdik. Batıda oluşan akım ve düşüncenin bize uygun olduğuna gözlerimizi kapayıp, özenerek benimsedik. Bu yolda edebiyatımızı, sanatımızı daha da önemlisi düşünce mekanizmamızı oluşturduk. Halbuki Batının coğrafi alanı olduğu gibi siyasi düşünce ve geleceğe yönelik inşa ettiği sosyal-siyasi hayat, hep kendi menfaatlerinin egemen olmasına yöneliktir. Daha doğrusu kendi siyasi alanın dışında bulunan dünyayı sömürmek ve ikinci sınıf sosyal yapı varlığını devam ettirmektir.

Tarih süreci içinde Osmanlı İmparatorluğu'nun

ve Türk Dünyası'nın oluşturup, yaşamış oldukları büyük devlet gerçekleri tarihin tozlu sayfalarında ve kütüphane raflarında bütün haşmetiyle varlığını korumaktadır. Tarihin, bu coğrafyada yaşamış ve yaşamakta olan toplumlarla geçmişten günümüze uzanan kültürel bağların dışında aynı düşünceyi soluyan ve geleceği ebediyete taşıyan ortak noktaların varlığı çok güçlü olduğunu sade bir göz, sade bir kalp, berrak bir düşünceyle ile bakmak ve görmek yeterlidir.

Türkçe düşünmenin örneklerini Balkanlarda görmek ve duymak her zaman yaşanmakta olduğu tabii bir gerçektir. Binlerce örnek arasında yaşanan birkaç olayı anlatmayı borç biliyorum:

1974 yılında Birinci Kıbrıs Çıkartması sonunda Kosova'nın Suvareka Belediyesi'ne bağlı Arnavut halkının yaşamış olduğu Reçana köyünden Muhammed Reçana, Kıbrıs Barış hareketinin akabinde bir Cuma günü Cuma namazını Mamuşa camisinde kıldıktan sonra cemaat dağılmadan, İmam İsmail Efendi'den izin isteyerek: "Ben bugün Allah'ın bildiğini ama bütün cemaatin ve halkın bilmesini düşündüğüm şenliğini sizinle paylaşmak istiyorum. Türk askerinin Kıbrıs'ta gösterdiği başarının sevinci beni hep umutla beklediğim hayallerimi gerçekleştirmiş oldu. Ecelim gelmezden evvel görmek ve yaşamak beklediğim sevgiyi, mutluluğu yaşattı. Bana ve bütün din kardeşlerimize geçmişimizi hatırlatarak, bayram etmemize sebep oldu. Allah Türklere ve Türk askerine zeval vermesin. Müslüman Dünyası'nı sevindirdiği için Allah ebedi olarak Türkleri ve Türk Askerini sevindirsin. Siz dilinizle ve yaşantınızla Türk olduğunuz için aranızda olmayı ve bu duyguyu paylaşmak için geldim. Türkçe düşünen Muhammed Reçana'dan Allah razı olsun, dualarını Allah'ın yüce katında kabul buyursun..."

Osmanlının gelişme ve genişleme coğrafyasında hayat bulan Müslüman Topluluklardan Arnavutlar, Boşnaklar, Çingeneler, Goralılar, Pomaklar, Sancaklılar, Torbeşler sınırlar dahil aradan bir asırdan fazla ayrı kalmalarına rağmen Batı Zihniyetini benimsemedikleri ve düşüncelerinde zerre kadar sapma oluşturmadıkları için Batılılar tarafından hep öteki, daha doğrusu "TÜRK" değerlendirilmiş oldular. Dolayısıyla her on-yirmi senede bir soykırım cihetinde zulme uğradılar. Her çeşit zulme uğramalarına rağmen düşüncelerinde değişiklik olmadı. Osmanlı gibi yaşadılar, Osmanlı'nın torunlarını hep beklediler, asırlar geçse de Osmanlı gibi düşünmekten vazgeçmediler. Daha açıkçası hep Osmanlı döneminde elde etmiş oldukları inanç ve inancın doğurduğu kültür çerçevesinde Türkçe düşündüler... Günümüz dünyasında hareket halinde bulunan cereyanlar, özellikle siyasi akımlar dünyayı fikir yönünden paramparça ettiği gibi Balkanlar'da, Orta Doğu'da, Kafkaslarda ortak noktalarımızın bulunduğu yerlerde

şiddetli rüzgarlar estirdi. Şiddetli rüzgarlar estirmesine rağmen inanç ve kültür birliğinin neticesinde bu coğrafyanın insanları hep Türkçe düşündü, geleceğe Türkçe baktı, Türkçe bakmakta olduklarını görmek için kâin olmaya ihtiyaç yoktur...

İkinci örnek Bosna Hersek'in devlet olma hakkını elde etmiş olduğu tarihlerde Refki Taç Bursa'daki hemşerilerini ziyaret etmek maksadıyla misafir bulunmaktaydı. Sohbet esnasında televizyon açıldı. Televizyonda Bosna-Hersek'in tanınmış futbol takımlarından "Jelezniçar" ile Beşiktaş arasında dostluk maçı oynanmaktaydı. O anda Beşiktaş gol atmasıyla, Beşiktaş lehine tezahüratta bulunurken, Refki Taç sessiz kaldı. Şaka niyetiyle Refki Taç'a hangi takımı tutuyor sun? Soruldu. Cevabı Saraybosna takımı Jelezniçar olunca, bulunanların tamamı şok oldu. Kısa zaman sonra Bosna Hersek takımı gol atarak, beraberliği sağlayınca Boşnak futbolcu kardeşlerimiz göğüslerinden çıkardıkları hamaylıları (musk) öperek secdeye kapandılar. Akabinde tribünlerde Bosna Hersek'ten gelen 200 kadar Boşnak taraftar montlarını çıkarıp, montlarının altında kırmızı tişört üstüne süt beyazı hilal ve yıldızın parlaması bütün kameraları üzerlerine çekmiş oldu. Bu duruma stadyumda bulunan herkes gibi bizim de bulduğumuz mekânda duyarsız kalmak şöyle dursun, tezahürat ve alkış dakikalarca göklere fırladı. Durum karşısında Refki Taç'ın "Türkçe düşünen Türk'tür" sloganı alkışlanırken, soru soran şahsa: Gördüğünüz gibi siz parayı sevdiğinizden, Boşnak kardeşlerimiz Türklüğü çok daha fazla sevmektedirler...

Balkan Coğrafyasında Müslüman Toplulukların dışında yaşayan Ortodoks Milletlerden Sırp, Makedonlar, Karadağlılar, Bulgarlar, Romenler, Rumlar Batı Zihniyetinin ana kaynağı olan Roma Kilisesi tarafından üvey evlat göründükleri için birbirlerinin aynısı olamadılar. Hristiyan olmalarına rağmen birbirlerine karşı uyuşmazlıkları devam etti. "Kardinal külahı görmektense, Osmanlı sarığı görmeyi arzu ederiz" sözü, tarih sayfalarında canlılığını korurken, asıl düşmanlıkları hiç değişmedi. Türkçe düşünmediler ama Batının düşündüğü tarz içinde olmadılar.

Balkanların önemli nüfusunu oluşturan Müslüman topluluklar dün olduğu gibi bugün de Batılı zihniyetini kendilerine ölçü benimsemedikleri gibi, hep uyuşmazlık içinde yaşadılar. Tarihleriyle, kültürleriyle, inançlarıyla tertemiz Türk gibi hayat buldular. Refki Taç bu durumu "Türkçe düşünen herkes Türk'tür" deyimini kullanarak, TÜRKÇE DÜŞÜNMEK sloganını terim haline getirmiş oldu.

Refki Taç katıldığı kongre, sempozyum ve bilim teatilerinde olduğu gibi akraba, dost, arkadaş buluşmalarında, vatan-millet ve memleket meseleleri söz konusu olduğu her yerde "Türkçe düşünen herkes Türk'tür" sözünü slogan haline getirmekten kendini alamadı. Dolayısıyla katıldığı sempozyum ve benzeri

kültür şölenlerinde millet ve vatan kavramları söz konusu olduğu anda değişik düşünce ve fikirlerini aşağıdaki şekilde anlamlandırarak, yazılarında ve tebliğlerinde dile getirerek, tarihe not düşmüş oldu.

Türkiye'de gerçekleşen uluslararası bir kongrede "Milletin Devletleşmesi ve Devletin Milletleşmesi" konulu tebliğini sunarken: "Uygarlık oluşumu tarihinde sosyal hayatın temel taşlarını oluşturan, benimsenen yaşam biçimiyle, meydana gelen kültür değerleri paylaşılan, birçok ortak değerlerle örülen toplumsal yapının adı millettir.

Birlikte hayat ilişkilerine yön veren, sosyalleşmenin yönlerini çizen, daha nice duygu alemini oluşturan etmenler, vatan olarak değerlendirilir. Cemiyet özelleştirmesinde ana unsur olarak, beraberliği eşitlik seviyesine taşıyacak değerler kelimesiyle millet anlamı hayat bulur.

Fertlerin manevi ruh yurdu, mensubu olan herkesin duygu, düşünce dünyası ve bütün toplumsal oluşumlar vatan kavramıyla anlamlı hale gelmektedir." "Milletin Devletleşmesi ve Devletin Milletleşmesi" konulu tebliğiyle katılan Refki Taç, makale şekli uzun yazısını sunmanın akabinde, ilgi uyandıran bazı görüşlerine açıklık getirirken, insanları bir araya getiren ana unsurları hakkında bilgi vermeye girişiminde bulundu. Sunduğu bildirinin felsefi görüşlerine açıklık getirirken, uygarlık oluşumu tarihinde sosyal hayatın temel taşlarını oluşturan değerleri dile getirirken, benimsenen yaşam biçimi bağlamında meydana gelen kültür verilerin paylaşımına sözü getirerek, birçok ortak değerlerle örülen toplumsal yapının adı millet olduğu fikrini perçinleyerek ortaya koymuş oldu.

Devamında, birlikte hayat ilişkilerine yön veren etmenlerden konuşurken hususi haysiyetlerine vurgu yaparak, sosyalleşmenin zincir halkalarından bahsini müspet niteliğinde devam ettirmiş, akli mantığa yatkın biçimde insanları pekiştiren diğer bir toplumsal olguyu vatan olarak nitelendirmiş oldu.

Cemiyetin özelleştirmesinde görünen toplayıcı ve birleştiricileri ana unsur kavramıyla değerlendirerek, beraberliği eşitlik seviyesine taşıyacak değerler babında memleket sevdası oluşumun tüm nedenlerini okşamaya özen gösterme noktasında parmak basmış oldu.

Fertlerin manevi ruh yurdu olarak tanımlayan olgu üzerinde dururken, kan bağı dışında ve onun üstünde durarak insan ilişkilerine yeni bir değinim getirmeye çalışmakla, alışılagelmişlerin ötesine yürüyerek, eski tabirle mensubu olmayan birliklere karşı bağılıkların hususi ayrıntılarına vurgu yaparak, insani duyguları manevi ve tümsel değerler babında dile getirirken, gözle görülen ve elle tutulan lakin kabullenmesine engel bariyerleri kuranlara bir çift sözü oldu: Kendi deyimiyle hiçbir kaba güç- kuvvet; Türk Kültürünün varlığına katılım bağları anlamında "Türkçe Düşünen Herkes Türk'tür" gerçeğine sınır oluşturarak birliğin bölünmesine yetişmez düşünce-

sini savunmakla Türk literatürüne yenilik kazandırmış oldu.

Tebliğ, Kongre kitabında yayınlanması yanında, sözlü açıklamasını ‘Ek’ anlamlandırma tanıtımıyla yazıya dökülmesi, katılımcılar dışında okuyucular tarafında ilgi duydukları, birkaç ay sonra, yeni bir bilim şöleninde anlaşılır hale gelmiş oldu. “Türk Dünyası Sempozyumu” adını taşıyan bilimsel buluşmada, ‘Türkçe Düşünen Herkes Türk’tür’ tezini savunan Refki Taç’ın, ilginç görüşünü tartışmak üzere, Yuvarlak Masa düzeyinde ele alındı. Bu defasında, yeni bir düşünce olarak algılayan görüşünü, “Gönül Bağında Kaynaşmalar” başlığı altında sunduğu bildiriye açıklık getirmekle düşündüklerini yeterince aydınlanacağını umdu. Tebliğe yazılarından tek bir cümle almayı düşünmediği, daha somut delillerle görüş belirlediği düşüncesini savunmaya seçerek, açıklamalarına ışık tutanlar arasında, sürgünde bulunduğu Uygur Türlerin lideri, Türkiye Cumhuriyeti ziyaretinde, Uygur Türklerin simgeyi oluşturan nişanı, zamanın Cumhurbaşkanı Turgut Özal’a teslim etmesi, dile getirdiği sloganın göstergesi olduğuna inanıyordu. Sloganın daha tamamlayıcı ve daha belirleyici nitelikte olan diğer bir hadise herkesin ilgisini çekecek, kandırıcı ağırlığını ortaya koyacak mahiyetindeydi. Vatan ve milletin derdiyle hayatını sonuna kadar dertleşen, Bosna Hersek Cumhur Başkanı Aliya İzzetbegoviç- Bilge, ölmezden evvel Bosna’nın geleceğini Türkiye Cumhuriyeti’ne emanet etmesi, “Türkçe Düşünen Herkes Türk’tür” kanıtını doğrulamaya tek başına yetecek şekilde ortaya koymuş oldu. Refki Taç Türkiye’ye tek bağın “Türkçe düşünmek” temelinde oturtulduğunu su götürmez gerçeğe dayandığını dile getirmekle ısrarla tezini savunmuş oldu.

Türkçe Düşünmek terimi çerçevesinde aydın tabaka dahil, halkın tamamına yakını düşünce ambarrında birliktelik derecesini gözünde bulundurursak, ortak noktalardaki aynılığı günün siyasetine bakarsak, bütün çıplaklığıyla ortalıkta görünmektedir. Batı, Osmanlı Bakiyesi milletleri kendinden olmayan, öteki durumunda değerlendirmesini anlıyorum. Ancak Türk halkı ve Türkiye Cumhuriyeti kurumları, basın, siyasi ve eğitim-kültür- akademik merkezler kendinden görmeyip, yabancı gözüyle bakmalarını bir Türk olarak anlamış değilim. Refki Taç’ın ortaya koyduğu bu tez inanıyorum ki zaman içinde yerini bulacak, toplumun devamlılığı adına, onu teşkil eden fertler arasında ebedi alemlerde devam edecek kuvvetli bağlar oluşacaktır. Bağları oluşturacak ve kuvvetlendirecek rabıta, Refki Taç’ın da parmak bastığı İslam’da mevcuttur. Yazıma son verirken aklıma annemin sık sık kullandığı ve benim kulaklarıma küpe olduğu “Aslı aslına dönecek” sözü tarihe şahitlik edecektir. Muhakkak şüphesi olanlar olacaktır. İnanın, benim bundan hiç şüphem yok!..

Refki Taç kimdir?

1990 ılı yılların akabinde Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyetinin dağılmasıyla tam çatısını atmış içerisine oturabilecek hale gelen ülke, toz dumana boğuldu. Hak, hukuk, adalet, insan hakları büyük yaralar aldı. Yıllarca bir arada yaşayan milletler, birbirini katledecek hale gelerek, birbirlerinin azılı düşmanı oldular. Ortaya çıkar bu kargaşalık duruma aklı başında olan her insan gibi Refki Taç da büyük hüsrana uğradı. Yapılan ve yaşanan bu haksızlıkları inceleme, araştırma, roman, şiir ve edebiyatın diğer türleri biçiminde yazıya döktü. Evli, 2 çocuk ve 3 torun sahibi olan Refki Taç’ın yayınlanmış 7, yayına verilmiş 5 eseri bulunmaktadır:

Yayınlanmış Eserleri

- 1-Kültürel Değerlerin Savunması- 2013,
- 2-Toplumsal Hayat Kuralları 1. Cilt 2021
- 3-BütününParçalanması roman-2022
- 4-Toplumsal Hayatın Kuralları 2. Cilt 2023
- 5-Parçalanmış Bütün roman-2023
- 6-Sarılgan Adalet roman-2023
- 7-Örgü Şiirleri -Şiirler-2023

Yayında olan eserler;

- 1-Uygurluktan Sızmalar- Sosyal incelemeler
- 2-Kalem Altında İnsan Kırılmaları-roman
- 3-Uçların Kader Kederi – roman
- 4-VarlıklarınFakirliği-Yoksulun Zenginliği-roman
- 5-Duüssıla, şiirler.

¹Neçva- Mutfakta bulunan, unların depolandığı ve ekmeğin yoğurulduğu tahtadan yapılmış araç.

²Biya-Haneden evlenerek ayrılan hanenin kızları, hala, teyze, evlenmiş kızlar.

³Babina- Dünyaya yeni çocuk geldikten sonra kadınlara verilen özel ziyafet.

⁴Ulice-Aile reisi, kadınların ulicesi -hane içinde kadınlardan sorumlu en yaşlı kadındır.

⁵Cüka-Asıl adı “Güher”,Mamuşa Ağzında “Cüher”Cüka kelimesinin kısaltılmış şekli.

⁶Nane-Nine

⁷Teze-teyze

⁸İviçi- eviçi-yemeklerin yapıldığı alan-mutfak

⁹Kınahsa (kınahtsa) kadınların ve genç kızların yünden veya pamuktan dokunmuş önlük.

¹⁰Kollarını kıvrır-kollarını sıva

¹¹“Tavuğun bahanesi çervıştır.” Bu bir deyimdir. Tavuk keşildiği zaman hemen de çerviş yapılır.

¹²Çerviş-Genellikle tavuk etiyle undan yapılan yemek

¹³Eço-Ekrem’in kısaltılmış şekli, Köyde kısaltılmış olarak bu ad kullanılır.

¹⁴Milli azınlık-Yugoslavya cumhuriyetlerini oluşturan halklar milli, bu halkların dışında kalan milletler milli azınlık demektir.

¹⁵Çetnik-Sırpların dışında kalan milletlere yaşama hakkı tanımayan Sırp milliyetçi cephesi

¹⁶Ustaş-Hırvatların dışında kalan milletlere yaşama hakkı tanımayan Hırvat milliyetçi cephesi



**Nusret Morina İsmailoğlu,
Bursa-Türkiye**

MAMUŞA DESTÂNI /2/

“...Şu da Veysel Beğ, köyün nüktedânı,
Meclislerin ve sohbetlerin canı;
Herkes hayrandı üstün zekâsına,
Hem sohbet icra etme sevdasına.

Haci Hüseyin Fetah’sız ne mümkün,
Olur, muydu dersiniz dernek düğün;
Bir lâf etti mi, bayılırdı el gün,
Çok gözler yaş döktü, o göçtüğü gün.

Hakkı Bülbül, nâm-ı diğeri Sinân,
Düşünlerde palyaço ve pehlivan;
Bir buldu mu mecliste uygun meydan,
Yürek mi dayanırdı kahkahadan.

Şu görünen de Naske Halam işte,
Bir düğünde yoğururken tespişte;
İşten üst baş bütün bakraç karası,
Tek sevdiğidir yoğurt poparası.

Düğünden duyulur türküler defler,
Canlar işte pek firaklı söylerler;
Hep tarihîdir o söyledikleri,
Hatırlatırlar eski zaferleri:

“Çanakkale içinde küçücük taşlar,
Osmanlı askeri cihanı yakar!...”

Hatırlatırlar eski seferleri,
İzler yüğrük atların nal sesleri.

Olmazsa olmaz, Yemen türküleri,
Olmazsa olmaz, Plevne Gazileri!...

Ara sıra çınlar farklı türküler,
Kızlar bazan da Arnavutça söyler:

“Kuku nan o po m’dhembë kama,
M’i kan’vra o kundrat t’randa...”

Bir ara uzandık tâ Nisralar’a
Yüz sürdük toprağa, o mezarlara;
Ecdâd akın ettikte Balkanlar’a
İlkin yerleşmişlerdi buralara...

Kalanlar eski kuşaktır filvâki’,
Gördüm işte Mahmud Babom’dur sanki...

Şu an bir başka tecellî karşımda,
Babam ki henüz oniki yaşında,
Güçsüz vâlideyi sırtlamış işte
Varacağı yeridir Neprobişte.

Bu sebeple sık sık düşer yollara,
Giderler ziyarete dayılara;
Oğluna yük olmaktan bîzar ana,
Duâ ile şükreder yaratana:
Biricik oğlum, anan kurban sana!
Bu duâsı güç katar toy oğlana...
Abim devrededir eder rehberlik,
Bırakmaz açıklanmadık bir gedik.

Hele bir gözleyelim, bak karşıdan,
İşte nerdeyse her şey ayan beyan;
Göze çarpar câmiyle minâresi,
OSMANLI’dan kalma Saat Kulesi.

Bir kule ki iki yüzyıllık filan,
Yıllarca saatleri etmiş ilan.
Kitâbe der; paşa buyurmuş ferman,
Mahmud Paşa bu, Arnavut ırkından
Mamuşa’ya çeşme saray yaptıran;
Nice eserlerle damgayı vuran.

Bu saate bağlıydı bütün işler,
Buna göre iş görürdü çiftçiler.
Buna göre girilirdi mutfağa,
Varılırdı hayvanları sağmağa;
Bununla gidilirdi bağa dağa,
Çoluk çocuk girerlerdi yatağa...

Çocukluğumdan hâtırimdadır pek,
Tepesinde yuva yapmıştı leylek.
Ne hoş bir histi leylekleri görmek!
Çocuklar söylerdi tekrar ederek:

“Leylek, hey leylek, hacı baba leylek,
Var git Kâbe’ye getir bana gömlek!...”

Şimdiyse saat kule sanki vîrân,
Çoktandır vakitleri etmez ilân,
Çalarak her saat başı: “Dan dan
dan!...”

Dilerim imdadına koşar bir can...
Sesiyle tekrar yankılanır dağlar,
Çalkalanır o pas tutan kulaklar!...
Önce burda eski bir câmi vardı,
İki asırlık Kamber Bey hayrâtı.
Bin dokuz yüz yetmişlerde halk kalktı,
Onu yıktı, yerine bunu yaptı.

-Bilmem yeniyi etmek için abâd,
Eskisi edilmeli midir berbâd?

Kim der ki böyle bir şey olmaz, haşa!
İşin acemisi geçince başa...
O halde hiçbir zaman bile bile,
İş verilmemelidir nâehile!...-

Bir câmi daha var çift minâreli
Yapılmış ihtiyaca göre belli.
Ancak, fakirin gönlünde taht kuran
Eski câmidir tâ çocukluğumdan...

İlk kezdi orada okuduğum Kur’an.
Daha ilk gündü gireli Ramazan;
Cemaat karşısına geçtiğim an
Başlamayı bekler iken babamdan.

Ellerde açılmış Mushaf cüzleri,
Takip edecektir isteyenleri...

Şu kalbimse aşırı heyecandan
Çarpıyordu farksız dev bir dalgadan;
Eüzü Besmeleye başlar iken
Kulaklar tıkanı iki birden.

Eyvah, eyvah dedim, neye uğradım,
Ağızımdan çıkanı kendim duymadım.
Ses gitti galiba, artık ne fayda (!)
Anlatamam, zihinler almaz kayda...

Diye düşünüyorum hem okuyordum.
Nihâyet, fakir öyle bir yoruldu (!)
Ancak kiraate de nokta koydum.
Oh, çok şükür soluğa bol bol doydum...

Ertesi günde gözlerimi yumdum,
Karşımda nûrânî bir zâtı buldum;
Meshederek kalbime etti nefes,
Açılan kulaklardı, artansa ses.

Böyle bir hâl başa geldi o zaman,
Neyse ki tekrar etmedi Allah’tan.

En zevkli saattı, iftar saati,
Kimilerin canı çekerti mantı;
Kimilerin poğaçayla yumurta,
Kimilerin akı buz gibi suda;

Okuyunca ezan, çalınca davul:
-Allah orucumuzu etsin kabul-
Diye duâ ederken oruçlular,



PRİZRENLİ BİR ŞAİRLER AİLESİNİN 500. YILI

Dr. Altay SUROY

Prizren, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'daki önemli şehirlerinden biri olarak, sadece ticaret ve politika alanında değil, aynı zamanda edebiyat ve sanat alanında da büyük bir gelişim göstermiştir. Osmanlı döneminde inşa edilen camiler, medreseler, tekkeler ve hamamlar, şehrin kültürel hayatının zenginliğini göstermektedir. Bu kültürel ortam, birçok şair ve yazarın yetişmesine de olanak tanımıştır.

Antik döneminde de varlığından söz edilen Prizren, tarihi ve kültürel mirasıyla Osmanlı İmparatorluğu döneminde önemli bir merkez olmuştur. Bugün Kosova sınırları içinde yer alan bu şehir, Osmanlı döneminde yetiştirdiği önemli divan şairleriyle de bilinir. Bu makalede, 500 yıl önce Prizren'de dünyaya gelmiş ve aynı ailenin üyesi olan Neharî, Say'î, Mü'min ve Suzi gibi şairlerin Prizren'de ve Osmanlı toprakları genelinde yetişmeleri ve katkıları ele alınacaktır. Bu şairler bugüne kadar yapılan araştırmalar sonucu elde edilmiş bilgi ve belgelere göre bu yörede yetişmiş ve ardlarında yazılı eser, hayrat bırakmış en eski şairlerdir. Prizren'de edebi eser yaratıcılığı aslında bu şairlerle başlamaktadır.

Prizren, Osmanlı idaresi döneminde önemli bir kültür, ticari ve idari merkez olmuştur. 1389 1.Kosova Meydan Savaşından sonra 1455 yılında tamamen Osmanlı egemenliğine giren Prizren, bu dönemde büyük bir gelişme ve değişim sü-



Yapay zekânın resmettiği 16. yüzyılda Prizren

reci yaşamıştır.

1455 yılından itibaren Osmanlı Devletinde Kosova Sancak'ının önemli şehirlerinden biri haline gelen Prizren, Os-

manlı yönetimi altında önemli bir idari merkez olarak yeniden yapılandırıldı ve kısa sürede önemli bir ticaret ve kültür merkezi oldu. Osmanlı, Prizren'de yeni idari yapılar, camiler, tekkeler, medreseler, hamamlar ve köprüler inşa ederek şehrin fiziki ve sosyal altyapısını güçlendirdi.

Osmanlı döneminde Prizren Sancak merkezi iken 1869-1877 yıllarında Üsküp Sancağı, Debre Sancağı ve Niş Sancağını kapsayan Vilayet merkezi idi. Şehrin idari yapısı, Osmanlı devletinin merkezîyetçi yönetim anlayışına uygun bir şekilde oluşturuldu. Yerel yönetim, kadılar (yargıçlar) ve subaşılar (güvenlikten sorumlu görevliler) tarafından yürütülüyordu. Prizren, bölgedeki diğer şehirlerle birlikte Osmanlı Devletinin ekonomik sistemiyle bütünleşmiş oldu.

Prizren'in ekonomisi, tarımla, hayvancılıkla, ticaret ve zanaat üretimiyle desteklendi. Şehir, Balkanlar'dan geçen önemli ticaret yollarının kesişim noktasında yer aldığı için ticaret açısından büyük bir öneme sahipti. Osmanlı döneminde Prizren'de dokumacılık, dericilik, bakırcılık ve diğer zanaatlar gelişti. Şehirde kurulan pazarlar ve kervansaraylar, ticaretin canlılığını artırdı.

Osmanlı döneminde Prizren, çok kültürlü ve çok dinli bir yapıya sahipti. Müslümanlar, Hristiyanlar (özellikle Ortodoks ve Katolik) ve Yahudiler, şehirde bir arada yaşıyordu. Bu durum, Prizren'in kültürel çeşitliliğini ve hoşgörüsünü artırdı. Osmanlı yönetimi, dini ve kültürel farklılıkları koruyarak toplumsal barışın sürdürülmesine özen gösterdi.

Şehirde çok sayıda cami, medrese, tekke ve türbe inşa edildi. Prizren'deki en önemli Osmanlı yapılarından biri, 16. yüzyılda inşa edilen Sinan Paşa Camii'dir (1615) Osmanlı mimarisinin güzel örneklerinden biridir ve şehirdeki İslam kültürünün önemli bir sembolüdür. Ayrıca, Balkanların en güzel camilerinden biri olana Bayraklı Camii olarak adlandırılan Gazi Mehmet Paşa Camii (1573), Gazi Mehmet Paşa Hamamı (1564) ve Arasta Camii (1535) gibi yapılar da Osmanlı döneminin izlerini taşır.

Osmanlı döneminde Prizren'de eğitim ve bilim de gelişmiştir. Medreseler, İslami eğitim veren kurumlar olarak şehirde önemli bir rol oynamıştır. Bu medreselerde Arapça, Farsça ve İslami ilimler öğretilmiştir. Ayrıca, şehrin önemli âlimleri ve yazarları da medreselerde eğitim almış ve burada dersler vermiştir.

Prizren, Osmanlı dönemi boyunca birçok önemli divan şairi yetiştirmiştir. Şairler, Osmanlı edebiyatına önemli katkılarda bulunmuş ve şehrin kültürel hayatını zenginleştirmiştir. Bu şairler arasında Suzi Çelebi (ö.1524), Ruhi-i Sücûdi, Nehari (ö. 929/1522), Say'î(ö.1538?), Mü'minPrizren'de doğdu. Asıl adı Abülmümin'dir. Nehari'nin oğludur. "Safurname", "Erkanı Hamse-i İslamiye" ve "Divan" ı vardır.Şem'i(ö. 936/ 1529-1530),Sücûdi (ö.1538),Bahari (ö.958-1551),Süleyman Efendi Aciye Baba(1537-1652) Sa'di tarikatının Rume-

li'de kurucusu ve yayıcısıdır.Ümmi Sinan İbrahim (1488-1568), Tecelli mahlaslı Abdülkadir Zülfikar Efendi (1621 ?-1689),Fedai Abdürrahim (ö.1885),Şefkimahlaslı Hüseyin (1852-1902), Fethi mahlaslı Ahmet Fethi Müdüt (1895-1978), AşıkFerki (1867-1908), Hacı Ömer Lütfi (1870-1928)¹, gibigünümüzde de yaşayan ve öne çıkan şair ve yazarlardır. Şiirlerinde aşk, doğa, tasavvuf ve sosyal temaları işlemişlerdir.

Prizren'in divan şairleri Suzi, Nehari, Say'i ve Mümin, yazılı eser bırakan ilk yazarlardır. Onlardan önce burada yazılmış bir yazılı esere henüz ulaşılmamıştır. Bunlar Osmanlı edebiyatının zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtan önemli isimlerdir. Bu şairler, eserlerinde kullandıkları dil, işledikleri temalar ve edebi üsluplarıyla dönemin edebiyatına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Nehari'nin zarif ve duygusal dili, Suzi'nin Gazavatnamesi, Say'i'nin toplumsal eleştirileri ve Mümin'in derin tasavvufi düşünceleri, Osmanlı şiirine farklı perspektifler kazandırmıştır. Bu şairlerin eserleri, günümüzde de ilgiyle okunmakta ve incelenmektedir. Prizren'in bu zengin edebi mirası, şehrin kültürel kimliğinin önemli bir parçası olarak yaşamaya devam etmektedir.

Kültür, sanat ve edebiyatta, zanaat ve ticaretle bugün çoğuna hasret kaldığı muhteşem günler yaşayan Prizren'de hâlâ Türk kültürü ve sanatı adına birbirinden değerli ürünler veren şair ve sanatkarların varlığı bizleri sevindiriyor.²

Bugün halen bu şairlerin dimdik durmalarını sağlayan devranların can damarlarında onların nabızları atmaktadır.

Güllerin açtığı bahçelerde bu şairlerin canlarını ektikleri topraktır. Hayallerimizi yaşatan, umutlarımıza götüren istikamettir onlar.

1998 yılında, Suzi'nin Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi'nin 500. yıl, vesilesiyle Prizren'de Kosova Türk Yazarlar Derneği örgütlemesinde düzenlenen Uluslararası Bilimsel Toplantıda sunulan bildirileri, bilgileri ve belgeleri içeren "Prizrenli Suzi'nin 500. yılı"kitabı tarafımda basıma hazırlanarak yayımlandı³, Ardından Osman Baymak tarafından hazırlanan "Suzi Çelebi"⁴ ve Raif Virmişa'nın yazdığı "Suzi ve vakıf eserleri"⁵ kitapları yayımlanmıştır.Suzi'nin yaptırdığı caminin ve haziresinde türbesi bulunduğu sokağa Prizren belediyesi tarafından Suzi adı verilmiştir.

Sokakları, sözleri, gönülleri gül ve bülbül kokulu olan Prizren, Osmanlı'da üç yüz elli yedi sene sancakbeyliği merkezi olmuş bir şehir. Tarihimizde şairleri kadar âlimleri, bilginleri ile de bilinen, sevilen, anılan bir şehir olmuş. Peki,şairler beşiği Prizren'de şiir ne hâldedir bugün, şairleri kimlerdirdediğimizi duyar gibiyim. Söyleyelim: Prizren'de şiir kısmen zayıflasa da hâlâ ayaktaadır. Yaşları altmışlarda birbirinden değerli on beş şair yaşıyor Prizren'de. Üstelik yetenekli ve başarılı gençler de var, artlarından gelen.

Gönülleri gül, Türkçesi bülbül kokulu Prizren'de hayat var olduğu sürece şiir de yaşayacaktır; bunu rahatlıkla söyleyebilirim⁶ diyor Fahri Tuna.

Âşık Çelebi,Prizren'in şairler kenti olduğunu Tezkiresi'ninNehârî maddesinde şöyle yazıyor: "Rivâyet olunur ki Prizren'de oğlan doğsa adından akdem mahlasını korlar. Yenice'de doğan oğlan baba diyecek vakit Fârisî söyler. Priştine'de oğlan doğsa dividi belinde doğar derler. Binâen-alâzâlik Prizren şair menbâi ve Yenice Fârisî ocağı ve Priştine kâtip yatağıdır".⁷

Mahmud adlı birinin Prizren doğumlu oğlu olan Nehari, Suzi,Say'i ve Nehari'nin oğlu olan Mümin aynı ailenin şairleri olarak Osmanlı döneminde buralarda ilk edebi eser

verenleridir. Osmanlı döneminde önemli edebi figürler olarak tanınmışlardır. Yaşadıkları dönemlerinde, hem de sonraki nesiller için önemli birer ilham kaynağı olmuşlardır.Onların başlattığı edebi yaratıcılık kuşaktan kuşa taşınarak bugün de devam etmektedir. Bu şairler aile, Prizren'de Türk edebiyatının gelişimine büyük katkılarda bulunmuş ve Osmanlı kültür-



Prizrenli şairler: Suzi, Nehari, Say'i ve Nehari'nin oğlu Mümin

rünün zenginliğini yansıtmışlardır.

Prizren'in eski ailelerinden Kazım Baba'nın (1881-1953) babası Şevki mahlasıyla şiirler yazan Şehid Şevki Bey'dir. Ailesi aslen Prizren'in en kadim şairlerinden Suzi Çelebi soyundan gelir.Kazım Baba şair ve bestekârdır. Ünlü Bektaşilik araştırmacısı ve şair Turgut Koca (1921-1997) İstanbul'da doğmuş olmasına rağmen aile itibarıyla Prizrenlidir. Bektaşî Babası Kazım Baba'nın oğludur.⁸ Prizren'de Türk edebiyat dernekleri, Türkçe edebi dergilerin, edebi ve bilim içerikli kitapların yaşayan şair ve yazarlar tarafından yayımlanması 5 çağ önce atılan köklü edebi yaratıcılığın devamıdır.

Suzi Çelebi'nin Hayatı

Suzi Çelebi, 15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyılın başlarında yaşamış önemli bir Türk şairidir. Prizren'de doğmuş ve burada eğitim almıştır. Şiirlerinde hem tasavvufi hem de lirik temalar işleyen Suzi Çelebi, dönemin önemli edebi figürlerinden biri olarak kabul edilir. Suzi Çelebi, aynı zamanda cesur bir vatansever ve hayırsever kişiliği ile de tanınır. Suzi 1513 yılında onaylanan vakfiyesinde mirasçı olan kızı Ayşe'den de bahseder.Âşık Çelebi de Tezkiresi'ndeSûzi'nin-Mehmmmed isimli bir oğlu olup onun ölümü üzerine bir mersiye kaleme aldığını belirtir⁹.

"Suzi" mahlaslı şairin gerçek adı Mehmed b. Mahmud b. Abdullah'tır. "Suzi" kelimesi, Farsça kökenli olup "yanan, tutuşmuş" anlamına gelir ve şairin duygusal yoğunluğunu yansıtır.

Suzi Çelebi, sadece edebi alanlarda değil, sosyal hizmetlerde de önemli katkılarda bulunmuştur. Prizren'de halen kullanılmakta olan ve adını taşıyan bir cami, köprü, medrese binası, kütüphane ve çeşme yaptırmıştır. Ayrıca,

Grajdanic köyü ovasını sulamak için 7 km uzunluğunda su kanalı açtırmış ve bu sayede bölgenin tarımına büyük katkı sağlamıştır. Bu hayırsever faaliyetler, onun toplumsal sorumluluk bilincini ve halkına olan bağlılığını göstermektedir.

Suzi Çelebi, adaletsizliklere karşı mücadele eden cesur bir vatansever olarak da bilinir. İnsan haklarını koruyan ve adaletsizliğe karşı çıkarak, bu mücadelelerini zamanın Sultanı I. Selim'e (Yavuz Sultan Selim) kadar ulaşan manzum ihbarnameler göndererek sürdürmüştür. Bu cesur tavrı, onun toplum nezdindeki saygınlığını artırmış ve tarih sayfalarında önemli bir yer edinmesini sağlamıştır.

Suzi Çelebi'nin en bilinen eserlerinden biri, mesnevi şeklinde yazdığı "Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi"dir. Bu eser, dönemin savaşlarını ve kahramanlık hikâyelerini konu alır ve ta-



Prizrenli Suzi

rihsel bir belge niteliği taşır. "Gazavatname", savaş ve gazâ temalarını ele alır. Ali Bey'in özellikle Osmanlı'nın fetihlerini, askeri seferlerini ve kahramanlıkları anlatır.

Eser, dönemin edebi üslubunu yansıtan bir dil ve anlatım tarzına sahiptir. Şiirsel bir anlatım ile hikayeleştirilmiş olayları içerir.

Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi, hem edebi hem de tarihsel bağlamda önemli bir eser olup, Osmanlı kültürü ve tarihinin anlaşılmasına katkı sağlar. Üzerinde yapılan çalışmalar, onun tasavvufi düşüncüyü nasıl edebi bir dille ifade ettiğini ve bu eserin temalarını derinlemesine incelemektedir. Osmanlı tarihinin belirli bir dönemini anlamak için önemli bir kaynaktır. Yazıldığı dönemin askeri olayları, savaşları ve bunların toplumsal etkilerini detaylı bir şekilde aktarır. Aynı zamanda Osmanlı askeri geleneği ve kültürü hakkında bilgi verir.

Eser, edebi bir değer taşıdığı için dönemin şiir geleneği ve anlatım biçimleri hakkında da bilgi sunar.

Suzi Çelebi'nin edebi yeteneği ve tarih bilgisi bu eserde açıkça görülür. Gazel ve kaside türünde de eserler vermiştir. Şiirlerinde aşk, doğa ve insan ilişkileri gibi temalar öne çıkar. Şiirlerinde sade bir dil kullanmış, halkın anlayabileceği bir üslup benimsemiştir. Bu yaklaşımı, dönemin diğer şairleri üzerinde de etkili olmuştur. Ancak bireysel tarzını da yansıtmayı başarmıştır. Olmuş, sonraki şairler üzerinde etkili olmuştur.

Suzi Çelebi'nin ailesi de edebi alanda önemli isimler yetiştirmiştir. Aile, Prizren'de sanat ve edebiyatın gelişmesine

katkıda bulunmuş, genç şairlerin yetişmesi için uygun bir ortam sağlamıştır.

Osmanlı döneminde önemli bir kültürel merkez olan Prizren'de, Türk şiiri ve edebiyatında büyük bir gelişim göstermiştir. Suzi Çelebi ve ailesi, bu gelişimin en önemli aktörlerinden biri olmuştur. Aile, genç şairlere ilham vermiş ve onlara edebi birikimlerini aktarmıştır. Şiirleri, sadece Prizren'de değil, tüm Osmanlı coğrafyasında okunmuş ve beğenilmiştir. Onun şiirleri, dili ve temaları, genç şairler için birer örnek teşkil etmiştir. Bu sayede, Prizren'de yetişen şairler, Osmanlı edebiyatının önemli temsilcileri arasında yer almışlardır.

Suzi, akıncı, akıncı kâtibi, Prizren ve yöresinde bilinen ve günümüze kadar ulaşan ilk yazılı eser bırakan şair, ilk kütüphane kurucusu, ilkokul sahibi, ilk müderris (öğretmen), günümüze kadar ulaşan sevap kazanmak için vakfettiği eserlerinden çeşme, köprü, su kanalı gibi hayratların sahibi ve ilk şairler ailesi üyesi. Osmanlı şiirinde lirizmin ve tasavvufun önemli temsilcilerinden biridir. Şiirlerindeki zarif üslup ve derin anlamlar, onu dönemin diğer şairlerinden ayırır. Eserleri, divan edebiyatının önemli kaynaklarından biri olarak kabul edilir.

Bu şairlerin eserleri, günümüzde de edebi değerini korumakta ve incelenmektedir. Prizren'in bu zengin edebi mirası, şehrin kültürel kimliğinin önemli bir parçası olarak yaşamaya devam etmektedir.

Şairlik kariyerine genç yaşlarda başlamış, dönemin sosyal ve kültürel olaylarından etkilenmiştir.

Prizren'de banisi olduğu Suzi Çelebi camisi bahçesinde bulunan mezarının baş taşında ölüm tarihi 29.10.1524 olarak yazılıdır.

Suzi, sadece bir şair değil, aynı zamanda dönemin sosyal ve kültürel yapısını yansıtan bir figürdür. Onun eserleri, Osmanlı edebiyatının zenginliğini ve çeşitliliğini gösterir.

Suzi Çelebi, Osmanlı edebiyatının önemli figürlerinden biridir. Eserleri, dönemin sosyal ve kültürel yapısını anlamak için önemli bir kaynaktır.

Suzi Çelebi, sadece bir şair değil, aynı zamanda dönemin edebi ve kültürel zenginliğini yansıtan bir figürdür.

Suzi Çelebi hakkında Türkologlar ve edebiyat araştırmacıları çeşitli çalışmalar yapmıştır. İşte bu çalışmaların bazı önemli noktaları:

Türkologlar, Suzi Çelebi'nin Osmanlı edebiyatındaki yerini ve önemini vurgulamakta, onun tasavvufi ve halk edebiyatı arasındaki bağlantıları ele almaktadır.

Eserlerinde kullandığı dilin sadeliği ve akıcılığı, birçok araştırmada öne çıkmaktadır. Suzi Çelebi'nin, dönemin diğer şairlerine kıyasla daha anlaşılır bir üslup benimsediği sıkça belirtilmektedir.

Türkologlar, Suzi Çelebi'nin tasavvufi düşünceleri nasıl benimsediğini ve bunları eserlerine nasıl yansıttığını araştırmışlardır.

Birçok Türkoloji araştırmacısı, Suzi Çelebi üzerine makaleler ve akademik tezler yazmış, onun edebi kişiliği ve eserleri hakkında kapsamlı analizler sunmuştur.

Osmanlı dönemi şairlerini içeren antolojilerde Suzi Çelebi'nin eserleri yer almakta ve onun edebiyat tarihindeki yeri tartışılmaktadır.

Bu çalışmalar, Suzi Çelebi'nin edebi mirasını ve Türk edebiyatındaki yerini anlamak için değerli kaynaklar sunmaktadır.

Prizrenli Suzi Çelebi'nin ailesi, Osmanlı döneminde edebiyat ve sanat alanında önemli katkılarda bulunmuş bir aile olarak bilinmektedir. Suzi Çelebi'nin kendisi kadar, şair olan abisi Nehari, kardeşleri Say'i ve Nehari'nin oğlu Mümin

de edebiyat dünyasında tanınmış isimlerdir.

Nehârî

Nehari, Suzi Çelebi'nin abisidir ve o da kardeşi gibi şairdir. Suzi Çelebi'nin eserleri kadar kapsamlı olmamakla birlikte, dönemin edebi çevrelerinde tanınan ve saygı gören bir isimdir. Nehari, genellikle tasavvufi temaları işleyen şiirler yazmıştır ve bu yönüyle kardeşi Suzi Çelebi ile benzerlik gösterir. Eserlerinde, Allah'a olan sevgi ve insanın manevi yolculuğu gibi konuları işler. Şiirlerinde sade bir dil kullanımı ve derin bir tasavvufi anlayış öne çıkar. Şiirlerinde tasavvufi temaları işler ve dönemin edebi zevkine uygun bir üslup kullanır. Nehari'nin eserleri, Prizren'deki edebi hayatın zenginleşmesine katkıda bulunmuştur.

Prizren'de kardeşi Suzi tarafından yaptırılan caminin haziresinde duvarlar içine alınmış Suzi'nin kabrinin sol tarafındaki kabir Nehari'ye aittir. Silindir şeklinde olan mezar taşında:

Çeviri: Merhum, günahları bağışlanan merhum Nehari-Zerrini (Prizrenli), dokuz yüz yirmi dokuz yılında öldü. Merhameti çok büyük olsun. (MS 20. XI 1522- 9. XI 1523 tarihleri arasında vefat etmiştir) yazılıdır.¹⁰

Yaşadığı dönemde onun şöhreti ve bilgeliği anlatılmaktadır. Döneminin şairleri ve edebiyat erbabı arasında öne çıkmış bir isimdir. Bilim ve sanat alanında büyük bir yetkinliğe sahip olduğu ve dünyadan uzaklaşarak inzivaya çekildiği aktarılır. Şehre hizmet etmeyi kendisine bir görev bilmiş, bilgisi ve öğrettikleriyle insanlara rehberlik etmiş, hayatının son dönemlerini ilimle ve insanlara yardım etmekle geçirmiştir.

Günümüz Türkçesi'ne de aktarılmış Şair Nehari'den bir Gazel.

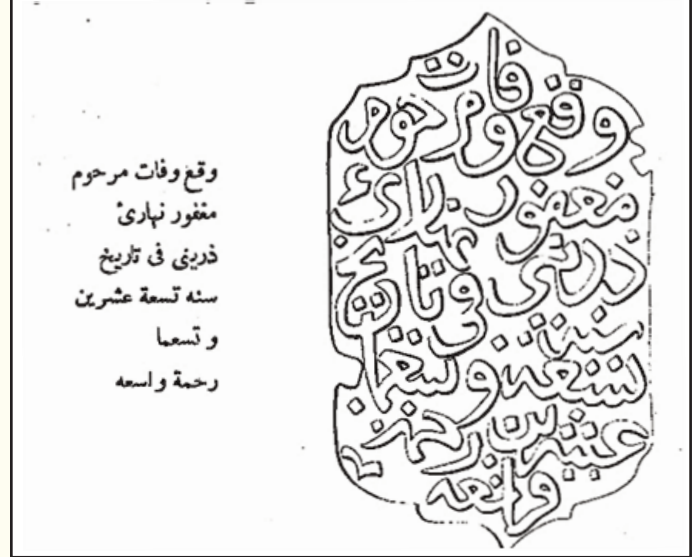
Gazel

Bu gün serv-i ser-efrâzun salarsa üstüme sâyê
Yarın rûz-ı kıyâmetde ne minnet Tûbiden sâyê
Ne gönlüm sormagageldün ne sînemsarmagacânâ
Firiştehyire inmez mi perî çıkmaz mı sahrâya
Boyundan başdanayagasaçuntolaşdurupturma
Perişânlık kemendini bırakma zîr ü bâlâya
Bu gün gerçi gelüpgülşenbişte benzedi rûşen
Ve lîkin olmayınca sen gönül çıkmaz temâşâyâ
Hezârân şevk ile yâhûdiyüp mihre ura pehlû
Nehârî bir gün ol meh-rû olursa sana hem-sâyê

Şair Nehari'nin Gazelinin Türkçe Çevirisi:

Bugün boylu poslu servi gölgesini üzerime düşürse,
Yarın kıyamet gününde Tuba ağacının gölgesine minnet etmem.
Ne gönlümü sormaya geldin, ne de sevgilim, sinemi sarmaya,
Melek yere inmez mi, peri de sahraya çıkmaz mı?
Başından ayağına kadar saçlarını savurup durma,
Dağınıklık kemendini ne yukarıya ne aşağıya bırak.
Bugün bahçe gerçekten cennete benzedi, ışıltı ışıltı,
Ama sen olmayınca gönlüm gezmeye çıkmaz.
Binlerce şevk ile "Yâhû" deyip güneşe yanaş,
Nehari, bir gün o ay yüzlü sana gölge olursa...

Bu gazel, Divan edebiyatının klasik temalarından olan aşk, sevgilinin güzelliği ve değişmeceli olarak Allah'a olan özlemi işliyor. Şair, sevgilinin boyunu "serv-i ser-efrâz" (başı dik servi) olarak nitelendirerek, onu doğadaki en zarif unsurlardan biriyle özdeşleştiriyor. Aynı zamanda sevgilinin



Nehari'nin Prizrendeki kabrinin baş taşındaki kitabe



Şair Nehari

gölgesi bile kıymetli, ama kıyamet gününde ilahi olanın gölgesiyle kıyaslanmayacak kadar değerli bir aşk hissi söz konusu.

İkinci beyitte, şair, sevgilisinin kendisini ziyaret etmesinden ve aşkına karşılık bulamamasından yakınır. Bu noktada, sevgiliye insanüstü, yarı ilahi bir nitelik atfedilir: "Firiştehyire inmez mi perî çıkmaz mı sahrâya" (Melek yere inmez mi, peri sahraya çıkmaz mı?), sevgilinin güzelliği ve erişilmezliği bu betimlemelerle vurgulanır.

Saçların dağınıklığı, sevgilinin hem dış görünüşündeki hem de aşkın kaotik doğasındaki etkisini simgeler. Şair, sevgilinin bu "perişanlık" halini bırakmamasını rica eder. Çünkü bu dağınıklık, aşkın güzel bir karmaşıklığıdır.

Gazel boyunca, bahçe ve cennet tasvirleriyle sevgiliyle birlikte olmanın dünyevi ve manevi güzelliği anlatılır. Bahçe cennete benzetilir, ancak sevgili orada olmadıkça hiçbir şeyin anlamı yoktur. Şair, sevgilinin yokluğunun her türlü güzelliği gölgelediğini ifade eder.

Son beyitte ise ilahi bir aşk vurgusu yapılarak,

"Yâhû" (Allah'ın isimlerinden biri) zikriyle şairin aşkı ilahi bir aşka benzetilir. "O ay yüzlü" ifadesiyle de sevgilinin güzelliği yine yüceltilir. Nehari, sevgilisinin gölgesi bile olsa ona yakın olmanın mutluluğunu hayal eder.

Bu gazel, aşkın hem maddi hem de manevi yönlerini ustalıklı birleştirir; sevilen kişi hem dünyevi bir sevgili hem de ilahi bir varlık olarak betimlenir.

Suzi Çelebi'nin diğer kardeşi Say'ive Nehari'nin oğlu Mümin de güçlü şairler olarak tanınırlar. Sarayda hizmet eden bu aile üyeleri, Osmanlı edebi geleneğini sürdürmüş ve bu geleneğin sarayda temsil edilmesinde önemli rol oynamışlardır.

Sa'yî (ö.1538?)

Sa'yî, Prizrenli olup Nehârî'nin ve Suzi'nin kardeşidir. Mevlevî tarikatına bağlı olan bu şahıs, ulemadan ve hatiplerdendir. Sultan II. Bayezid devrinde yaşamış ve bu dönemde bazı görevlerde bulunmuştur. İlim ve belagat konularında yetkin biriydi. İlm-i hesaba (matematiğe) dair yazdığı eserlerinde de bu bilgi birikimi göze çarpmaktadır. Sultan II. Bayezid döneminde Prizren'de görev yapmış ve bilim insanları arasında saygın bir yere sahip olmuştur. Sa'yî, geniş bilgi sahibi olmasıyla tanınır ve "Sa'yî" mahlasıyla anılır.

Sa'yî, Suzi Çelebi'nin küçük kardeşidir ve o da şair olarak bilinir. Sa'yî'nin şiirleri genellikle lirik temalar üzerinedir. Aşk, doğa ve günlük yaşamdan esinlenen şiirleri dönemin edebi zevkine uygun bir üslup taşır. Osmanlı Türkçesi'nin zarif ve akıcı kullanımıyla dikkat çeker. Edebi çevrelerde saygı gören bir isim olmuş ve genç şairlere ilham kaynağı olmuştur. Şiirlerinde, duygusal ve içten bir anlatım göze çarpar.

Sa'yî'nin asıl adı Mustafâ'dır. Fatih Sultan Mehmed zamanında medrese tahsilini tamamladıktan sonra beklediği makamlara ulaşamayınca kimi kaynaklara göre Üsküp'te, kimilerine göre Prizren'de kendi halinde bir hayat yaşamaya başlamıştır. Ancak şairin

"Sûretünnakşını yazınca gönül nâmesine
Kanlar aglatdı gözüm kirpigümünhâmesine"

Matla'lı gazelini çok beğenen II. Bâyezîd'in "Bu gazeli diyeni bulun." emri üzerine İstanbul'a çağırılmış ve sarayda içöğlanlar hocası olmuştur. Sehî'ye göre ise II. Bâyezîd'in fermanını ve verdiği mansıpları kabul etmemiş, saraydaki içöğlanları hocalığı görevini Yavuz SultânSelîm zamanında kabul etmiştir. II. Bâyezîd ya da Yavuz devrinde bu görevinde olduğu hâlde İstanbul'da ölmüştür. Sehî, pek çok alanda bilgi ve marifet sahibi, nazik mizaçlı biri olduğunu söylediği Sa'yî'nin Türkçe yanında Arapça ve Farsça şiirlerinin de bulunduğunu belirtmektedir.

Gazel

Âhûmakarşu koma cemâlünnikâb ile
Bâd-ı sabâ deminde gül olmaz hicâb ile
Şîrînlebün mi zülf-i arak-rîzün ile bu
Perverde-i şekker mi ye müşk ü gül-âb ile
Nûr-ı ruhun ayânolıcakeşk olur nihân
Mestûr olur sitârebeliâftâb ile
Gönlüme düşdi zevk-i leb-i pür-melâhatün
Şolpâre-i nemek gibi olur kebâb ile
Agzumasunicaklebün elde kogabgabun

Cân-bahş olur çüsîb ola câm-ı şarâb ile
Bu kâfiri görün ki alupagzınazülfini
Zeyn eylemiş salîbiniyâkût-ı nâb ile
Sa'yîtolansan'olakapun şevk-i hüsn ile
Seyr-i harem safâ mı degülmâh-tâb ile ¹¹



Şair Sa'yî

Gazelin Türkçeleştirilmesi:

Âhûmakarşu koma cemâlünnikâb ile

Geyik gözlüm, yüzüne örtü koyma, gizleme güzelliğini.

Bâd-ı sabâ deminde gül olmaz hicâb ile

Sabah rüzgarı estiğinde, gül yüzünü örtmez, gizlemez.

Şîrînlebün mi zülf-i arak-rîzün ile bu

Bu tatlı dudaklar ve ter damlayan saçlarınla mıdır?

Perverde-i şekker mi ye müşk ü gül-âb ile

Şekerle beslenmiş gibi, misk ve gül suyuyla yoğrulmuş mu sanki?

Nûr-ı ruhun ayânolıcakeşk olur nihân

Ruhunun nuru ortaya çıkınca, gözyaşların gizlenir.

Mestûr olur sitârebeliâftâb ile

Yıldızlar güneşin yanında gizlenir, saklanır.

Gönlüme düşdi zevk-i leb-i pür-melâhatün

Gönlüme tatlı dudaklarının güzelliğinin zevki düştü.

Şolpâre-i nemek gibi olur kebâb ile

Tuz parçaları gibi (o zevk), kebabla (birlikte) olur.

Agzumasunicaklebün elde kogabgabun

Dudaklarını ağzıma sunduğunda, sanki elma gibi, can verir.

Cân-bahş olur çüsîb ola câm-ı şarâb ile

Elma ve şarap kadehiyle can bahşeder (hayat verir).

Bu kâfiri görün ki alupagzınazülfini

günü gibi ilahi bir anda bile dünyevi sevgilinin gölgesini yüce bir ödül olarak kabul edeceğini ifade eder. Şiirde ayrıca, aşkın bir tür mistik arayış ve ilahi özlem olduğu da dile getirilir. "Yâhû" ifadesiyle Allah'a olan çağrı ve aşkın ilahi boyutu da öne çıkar.

Mümin'in bu gazeli, sevgiliye olan aşktan ziyade, bu aşkı bir ilahi özlem ve bir tür manevi arayış olarak sunar. Bu bakımdan tasavvufi bir derinliği olduğu da söylenebilir.

Sonuç

Suzi Çelebi ve ailesi, Prizren'de Türk edebiyatının gelişiminde önemli rol oynamışlardır. Aile üyeleri, sadece kendi eserleriyle değil, aynı zamanda genç şairlere verdikleri destek ve edebi sohbetlerle de Prizren'deki edebi ortamın canlılığını korumuşlardır. Bu aile, Prizren'de bir edebiyat merkezi oluşturmuş ve Osmanlı döneminde bu şehirde yetişen birçok şairin ilham kaynağı olmuştur.

Suzi Çelebi'nin abisi Nehari, kardeşi Say'ive Nehari'nin oğlu Mümin, Osmanlı Türkçesi'ni zarif ve etkili bir şekilde kullanarak, dönemin edebi zevkine katkıda bulunmuşlardır. Onların eserleri, Osmanlı coğrafyasının farklı bölgelerinde okunmuş ve beğenilmiştir. Bu nedenle, Suzi Çelebi ve ailesi, Osmanlı edebiyatının önemli temsilcileri arasında yer almışlardır.

Suzi Çelebi ve ailesi, Prizren'de Türk edebiyatının gelişiminde önemli rol oynamışlardır. Aile, edebi eserleriyle ve sosyal hizmetleriyle şehrin kültürel hayatına büyük katkıda bulunmuş ve Osmanlı kültürünün Prizren'de kök salmasına yardımcı olmuştur.

Prizrenli Suzi'nin 500. yılına ithafen, hazırlanan kitap, Suzi Çelebi'nin hayatı ve eserleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu eser, Suzi Çelebi'nin edebi ve sosyal katkılarını geniş bir perspektiften ele almakta ve onun mirasını gelecek

Mihaloğlu Ali Bey, Osmanlı İmparatorluğu'nun genişleme döneminde önemli rol oynamış bir askeri liderdir. Suzi Çelebi'nin "Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi" adlı eseri, Ali Bey'in kahramanlıklarını ve askeri başarılarını ölümsüzleştirir ve onun Osmanlı tarihindeki yerini vurgular. Bu eser, Ali Bey'in kişiliği ve zaferleri hakkında detaylı bilgiler sunarak, Osmanlı döneminin kahramanlık ve gazavat kültürünü anlamamıza yardımcı olur.

Kaynakça

TUBA İŞINSU DURMUŞ¹ Rumelili Bir Şair Aile Üzerine Düşünceler: Nehârî, Sa'yî, Mü'min, Sûzî, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 20, İstanbul 2018, Sayfa 269-282.

AÇIKGÖZ, Namık 2017 Haz. , Riyâzî, Riyâzü's-Şuarâ, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,191371/riyazi-riyazus-suaratezkiretus-suara.html> [erişim tarihi: 20.03.2018].

AKBAYAR, Nuri 1996 Haz. , Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî, C. 5, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.

CANIM, Rıdvan 2000 Haz. , Latîfî, Tezkiretü's-Şuarâ ve Tab-sıratü'n-Nuzemâ İnceleme-Metin , Ankara: AKM Yay.

İPEKTEN, Haluk vediğer. 2017 Haz. , Sehî, HeştBihişt, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56165,hest-bihistpdf.pdf?0> [erişim tarihi: 20.03.2018].

İSEN, Mustafa 1994 Haz. , Kühû'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı, Ankara: AKM Yay.

İSEN, Mustafa 1994 Haz. , "Tezkirelerin Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar, Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış", Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler, Ed. Mehmet Kalpaklı, İstanbul: YKY, 302-305.

KILIÇ, Filiz hzl. 2010 , Âşık Çelebi, Meşâirü's-Şuarâ İnce-

leme-Metin , İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay. KÖKSAL, M. Fatih 2006 , "Nehârî", Türk Dünyası Edebiyatçılar Yazarlar ve Şairler Ansiklopedisi, C. 6,

LEVEND, Agah Sırrı 2000 , Gazavatnameler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatna- mesi, Ankara: TTK Yay.

RECEPOĞLU, Altay Suroy 2000 , "Sûzî'nin Kardeşleri", PrizrenliSûzî'nin 500. Yılı Bildiriler, Bilgiler, Belgeler , Hzl. Altay SuroyRecepoğlu, Prizren: Türk Yazarlar Derneği Yay., 43-45.

"Sa'yî, Sa'î Mustafa Çelebi", <http://www.turkedebiyatilisimler-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6554> [erişim tarihi: 20.03.2018].

SUNGURHAN, Aysun 2017 Haz. , Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şuarâ, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html> [erişim tarihi: 20.03.2018].

Beyânî, Beyânî Tezkiresi, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html> [erişim tarihi: 20.03.2018].

OLESNICKI, Aleksije1934 , Suzi çelebi iz PrizrenaTurkski-Pesnik-Istorič XV- XVI veka, GlasnikSkopskogNaučnogDrustva, Skopje.

2000 , "XV-XVI Yüzyıl Şair-Tarihçi PrizrenliSûzî Çelebi'nin Özgeçmişi", PrizrenliSûzî'nin 500. Yılı Bildiriler, Bilgiler, Belgeler , Hzl. Altay SuroyRecepoğlu, Prizren: Türk Yazarlar Derneği Yay., 92-100.

ÖZCAN, Abdülkadir 1989 Haz. MecdîMehmed Efendi, Hadâiku's-Eş- Şakâiku'n-Nu'mâniyye, İstanbul: Çağrı Yay.

TUMAN, Mehmet Nâil2001 , Tuhfe-i Nâilî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyog- rafileri, Haz. C. Kurnaz, M. Tatçı, C. II, Ankara: Bizim Büro Yay.

hem de manevi boyutuna işaret ediyor.

¹İsen, Murstafa ve Durmuş, Tuba (2023) Balkanlarda Türk Edebiyatı Tarihi, Tirana, Türkiye Maarif Vakfı Tirana Nev York Üniversitesi yayınları.

²Rıdvan Canım: Balkanlarda Kadim Bir Osmanlı Şehri: Prizren, İncicamAğustos 2,

2021, <https://insicam.net/2021/08/02/balkanlarda-kadim-bir-osmanli-sehri-prizren/>

³Recepoğlu, Altay Suroy, 2000 "Prizrenli Suzi'nin 500. Yılı", Türk Yazarlar Derneği" Prizren.

⁴Baymak, Osman, 1998 Suzi Çelebi, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, Prizren.

⁵Vırmıça, Raif 2002, "Suzi ve Vakıf Eserleri" TC Kültür Bakanlığı, Ankara.

⁶Fahri Tuna: Rumeli'de Türkçenin ve Şiirin Nöbetindeki Prizrenli, Türkiye Yazarlar Birliği, <https://www.tyb.org.tr/rumelide-turkce-nin-ve-siirin-nobetindeki-prizrenli-18457yy.htm>

⁷Kılıç , Prof Dr. Filiz, 2010, Meşâ'irü's-Şu'ara, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, sayfa 904.

⁸İsen, Murstafa ve Durmuş, Tuba (2023) Balkanlarda Türk Edebiyatı Tarihi, Tirana, Türkiye Maarif VakfıTiranaNev York Üniversitesi yayınları.

⁹Kılıç , Prof Dr. Filiz, 2010, Meşâ'irü's-Şu'ara , İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, sayfa 1007.

¹⁰MujezinovicMehmed, 1963, Natpisinadgrobnimspomenicama Suzi-Celebije i Neharija u Prizrenu, Prilozizaorijentalnufilologiju, sazi 12-13, sayfa 265-268, Sarajevo

¹¹Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, madde Say'i Mustafa, ISBN: 978-9944-237-86-4

¹²Yapay zeka çevirisi

¹³Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Mümin maddesi.



PSİKOLOJİ HOCASI

Eyvaz Zeynalov, Bakü/Azerbaycan

Hâlâ aklımdadır, üniversitede okurken sömestr sınavlarını verince Bakü'den kazaya evimize döner dönmez annem beni yanına alarak kardeşimgile, dayımla görüşmeye götürürdü. Bunu bir gelenek hâline getirmiş, benim için şerefli bir işe çevirmişti. Şimdi onun bu âdetini kızkardeşim devam ettiriyor. Kış sınavlarını yeni bitiren şubat tatiline gelen oğlunu bize, benim yanıma getirmişti. Yeğenim üniversite üçüncü sınıfta okuyordu. Hem de çok başarılı notlarla. Kızkardeşim yeri geldiğinde "iyi çocuk dayısına çeker" diyordu. Bu onun okumasının bana çektiğinin nişanıydı. Hâl hatır sorduktan sonra her zamanki gibi sorgu suale tuttum. Sırayla sınavları, üniversitedeki işleri, hangi hocaların ders verdiğiyle ilgilenmeye başladım. Hocalardan Zergerli ismini duyunca sordum.

"Hangi dersi veriyor?"

"Çağdaş edebiyat"

"Nasıl? Mülahazaları hoşuna gidiyor mu?"

Yeğenim henüz niçin Zergerli üzerinde durduğumu bilmesede onu ağzını doldura doldura övdü. Eğitilmiş, istekli bir hoca olmasının yanında aynı zamanda da çok iyi bir insandır. Memnun kaldığımı görüp sordu:

"Tanış mısınız dayı?"

"Aynı fakültede hatta aynı sınıfta okuduk. Ne yazık ki epeydir ondan haberim yoktur."

Sohbet ederken o esnada kızkardeşim yandan söze karıştı.

"Gidince ona kim olduğunu söylersin. Filancanın yeğeniym dersin."

Yeğenim "Bilmiyorum bu yersiz olur mu?" dedi ve yüzüme bakarak benden cevap bekledi.

Kızkardeşim fırsatı kaçırmadı.

"Ne yapalım? Kardeşim ona ayrıntılı bir mektup yazar, sana verir. Gidince hocaya verirsin. Her hâlde lazım olur."

Epey durduktan sonra "Yeğenim, sen gidene kadar bir şeyler düşünürüm" dedim.

Dediğim gibi kızkardeşim annemizin âdetini sürdürdü. Annemin kardeşi, dayım ilçede yaşasa da meşhur bir âlimdi. Her zaman annemle onun yanına gittiğimizde, dayım yeğenin tahsili, sınavları, hocalarıyla nasıl ilgileniyorsa ben de onunla öyle ilgileniyordum. Dayı olarak ben de yeğenime kendi derslerimi, sevdiğim hocaları anlatıyor, onları öve öve bitiremiyordum. İkinci sınıfta okurken bizim bir psikoloji hocamız vardı, Abdül Hoca. Onun derslerini çok seviyordum. Hiçbir dersini kaçırmazdım. Bütün dikkatimi topluyor, başından sonuna kadar kulak kesiliyordum. İki saatin nasıl geçtiğinden haberim bile olmuyordu. Abdül Hoca sınıfı terk ederken, öğrenci arkadaşlarım kapıya doğru akmaya başladığında kendime geliyordum. Dayım, Abdül Hoca'yı diğer hocalardan daha fazla övdüğümü görünce, onu yakından tanıdığını, arkadaşı olduğunu, hatta bir zamanlar doktora tezine olumlu bir eleştiri de yazdığını söyledi. Sonunda da ekledi:

"Bakü'ye gidince bana hatırlatırsın. Abdül Hoca'ya bir mektup yazarım."

"Dayı belki gerekli değildir?" diye mızırdandım. İltimas vasıtasıyla not alanlardan nefret ediyordum.

"Niye?" Dayım önce şaşırdı sonra, "evet seni anlıyorum, Abdül Hoca'ya yazacağım mektup bir arkadaş mektubu olacak."

Tatil sona erdi. Annemin âdeti üzere her gelişimde dayımla görüştüğüm gibi, Bakü'ye dönerken de dayımla vedalaşmayı unutmadım. Psikoloji hocama mektup yazmasını ona hatırlatma

ihtiyacı duymadım, ancak kapıdan çıkarken dayım bana kapalı bir zarf uzattı.

"Bunu Abdül Hoca'ya verirsin." dedi.

Mektubu daha ilk ders başlamadan, sınıfın kapısının ağzında hocama verdim. Hem de kimsenin görmemesi için gayret ettim. Ne ben ona ilave bir söz söyledim ne de o bana. Kendi kendime düşünüyordum. Dayım mektubunda Abdül Hoca'ya benim hakkımda ne yazdı acaba? Bu hususta dayıma hiçbir şey sormadım.

Bir hafta sonra bütün dikkatimi toplayarak Abdül Hoca'nın dersini can kulağıyla dinlemekteydim. Tatlı tatlı konuşurken birden neyse bir şeyler hatırladı, nefesini toplayarak durdu. Eğip bükmeden "Biliyor musunuz sizin aranızda akraba gibi bana tanış mektubu yazdıranlar var." dedi.

Sınıfta bir anda gürültü koptu. Herkes birbirinin yüzüne bakmaya, fısıldaşmaya başladı. İlahi! Yer yarılrsa yerin içine girmeye hazırdım. Hoca ne diyordu? Bu nasıl bir töhmetti. Benim o mektubu yazdırmaya hiç ihtiyacım yoktu. Bu zamana kadar minnet altında kalmamış, töhmet çekmemiştim. Orta okulu da çok iyi notlarla bitirmiş, üniversiteye kendi bilgimle girmiştim. Anne ve babam Bakü'nün, okuduğum üniversitenin semtini bile tanııyormaylardı. Annem beni, çocuklarını okumaya getiren dayımla birlikte Bakü'ye göndermişti. Onlar sınavdan kalmışlar bense geçmiştim. Dekanlık başarılı notlarım ve örnek gösterilecek ahlakımdan dolayı her sömestr evimize, anne ve babama teşekkür mektubu gönderiyordu. Şu işe bakın! Adımı söylemese de çok sevdiğim hocam şimdi beni ona iltimas mektubu yazdırmakla itham ediyordu.

Bir taraftan hiç orali olmamaya, ithamın, kınamanın bana ait olduğunu arkadaşlarıma belli etmemeye, yakayı ele vermemeye çalışıyordum. Diğer taraftan ayağa kalkıp bütün gücümle bağırarak istiyordum:

"Hata ediyorsunuz hocam! Günaha girmeyin. O mektubun yazılmasında benim hiçbir suçum yok. Onu yazmasını dayımdan ben istihdam etmedim. Ne yazdığından da habersizim. Sadece, sevdiğim hocalarımdan bahsederken sizi dayıma daha fazla övdüm, o kadar! Dayımın mektup yazması beni size emanet etmesi bu yüzden değil. İnanın bu aklımdan ucundan bile geçmedi. O zaman dayımın sizi tanıdığını da daha bilmiyordum. Bütün bunların hepsi bir tesadüf."

Yok! Buna cesaretim yetmedi. Dersin sonuna kadar kendimi çok kötü hissettim. Hocaya bakmamaya çalışıyordum. Dikkatimi ne kadar tolasam da ne konuştuğunu duymuyordum. Kulaklarım uğulduyordu.

Dersin bittiğini bildiren zil çaldığında sanki cehennem azabından halas oldum. Gün boyu dalgın şekilde diyeceklerimi unuttum. O lanet olası mektubu yazdığı için, dayımı da bunu arkadaşlarımla yanına açtığı için (iyi ki adımı söylememişti) Abdül Hoca'yı da kınadım. O günden itibaren o mektubun utancı, ağırlığı beni her yerde, her an adım adım izlemeye başladı. Abdül Hoca'nın o sözleri derken yüzündeki istihzalı ifadeyi hiç unutamıyor, aklımdan çıkaramıyordum. Onun derslerine zerze kadar isteğim, hevesim kalmamıştı. Artık benim gözümde en anlamsız hocaydı. Derslerine sürgüne gider gibi gidiyordum. Onun bakışları ile karşılaşmamaya çalışıyordum. Bu mümkün olmadığında, tesadüfen göz göze geldiğimizde çok rahatsız oluyor, kendimi çok kötü hissediyordum. Bu his kalbimde yavaş yavaş nefrete dönüşüyordu.

Benimle karşılaştığı zaman onun da buna benzer hisler yaşadığını düşünüyordum. Galiba beni görmek istemiyordu. O mektup hocanın gözünde beni, dayısının koltuğu altında ders geçmeye çalışan, ahmak, avare, serseri bir öğrenci durumuna sokmuştu. O mektubu da dayımı da beni de lanetliyordu. Artık son kararını da vermişti. Kafa yormaya değmez, sınavda üç veririm, cehennem olur gider diye düşünüyordu sanırım. Gerçek bir işkenceye dönüşen ders dönemi nihayet sona erdi. Lakin beni psikolojiden Abdül Hoca'nın çok zor sınavı bekliyordu. Bu sınava diğer imtihanlardan daha fazla vakit sarf etmiş, daha ciddi hazırlanmışım. Sınav zamanı masanın üstünden çektiğim zarflardaki soruların hepsinin cevabını biliyordum. Bu yüzden de oturduğum sırada çok sıkılıyordum. Birden yakınımında oturan sınıf arkadaşım Yakut'un fısıltısını duydum. Elindeki kâğıtta yazan soruları gösteriyor, cevabını yazıp göndermemi rica ediyordu. Bu kız genellikle hocalardan iltimas yoluyla not alıyordu. Galiba şimdi de yine iltimasla geçecekti. Hatırı kalmasın diye bir şeyler karalamak lazımdı. Yardımımı esirgemedim. Sorunun cevabını sıramdaki kâğıda aceleyle yazıp verirken, tek gözü kör asistan İbad Hoca gördü. Ancak üstünü açmadı. Onun yerine bana hazır olup olmadığımı sordu.

"Hazırım!" dedim.

"Gel bakalım."

Abdül Hoca'ya doğru baktım. Kafası karıştı, başka bir öğrenci arkadaşımı sınav yapıyordu. İbad Hoca sakın, mülayim birine benzese de mizacını yakından bilmiyordum. Sınava gelmeyen seminer hocamızın yerine gelmişti. Diğer sınıfa ders veriyordu. Bana çıkan zarftaki sorulara bir bir cevap verdim. İbad Hoca, Abdül Hoca'ya dönerek:

"Zarftaki soruları bildi, başka sorunuz var mı hocam?" diye sordu.

"Geç bu tarafa!"

Abdül Hoca eliyle karşısında yeni boşalan sandalyeyi gösterdi. Hem çok asabi, gergin hem de feci şekilde heyecanlıydım. Er ya da geç Abdül Hoca'nın karşısına çıkacağımı çoktan göze almıştım. Sorulara cevap versem de İbad Hoca'nın bana tek başına not vermeyeceği içime doğmuştu. Oturur oturmaz Abdül Hoca karışık bir soru sordu. Belki de o an bana böyle göründü. Ne konuştuğumu kendim de bilmiyorum. Daha konuşmamı bitirmeden Abdül Hoca:

"Not defterini bana ver, geçer not yazarım sana yeter." dedi.

O an kalbimin duracağını zannettim. Doğru düşünmüştüm. Abdül Hoca benim hakkımda kararını baştan vermişti. Kendimi bir şekilde toparlayarak "Ben geçer not istemiyorum." dedim.

Abdül Hoca not defterine elini uzattığında ondan önce hareket ettim. Defteri alıp kendimi dışarı atmaktan başka iyi bir yol bulamadım. Niçin kendim de bilmiyordum. İçeride ortalık karıştı. Açık kalan kapıdan oradaki gürültüyü duyuyordum. Aradan biraz zaman geçti, sınıf başkanımız peşimden dışarı çıktı. Sınıf arkadaşlarım beni savunmuşlar, hocayı örnek öğrencilerden olduğuma, bir anlaşmazlık olduğuna inandırmış, bana hiç olmazsa iyi bir not vermeye razı etmişlerdi. İtirazımı bildiriyordum. Minnet altında verilmiş notun gerekli olmadığını, komisyon önünde yeniden sınav olmak istediğimi söyledim. O zaman dışarıdaki diğer öğrenci arkadaşlarım da bana yaklaştılar. Sakinleşmemi, terslik yapmamamı öğütlediler. Abdül Hoca, sevilen sayılan bir hocaydı. Komisyon onun tarafını tutabilirdi. Epey düşündükten sonra yumuşadım. Öğrenci arkadaşlarımı dinleyecek oldum. İki yıllık öğrencilik devrinde not defterime ilk dördü yazdım.

Yeğenimin hocasına, üniversiteden sınıf arkadaşşıma mektup yazmadım. Nasıl derler o zamanlar dünyada kaidelerin olduğu bir zamanda, meşhur psikoloji hocam (fen hocası olsaydı dert yarı olurdu) ilim adamı arkadaşının mektubu karşısında öyle davrandı. Şimdi rüşvetin üniversitelerimizde kol gezdiği bir zamanda yeğenimin edebiyat hocasına yazacağım mektubun mutlaka bir yansıması olacağını düşündüm. Bu edebiyat hocası en fazla benim sınıf arkadaşımdı. Aradan ne kadar zaman geçmiş, köprünün altından çok sular akmıştı. Yıllar çok şeyi değiştirmişti. İyi ki, Bakü'ye dönerken benimle vedalaşmaya gelen, biricik yeğenim mektupla ilgili bana hiçbir şey sormadı. Hatırlayıp hatırlamadığımı anlayamadım. Belki de kasten yüzüme vurmadı.

Türkiye Türkçesi: Ömer Küçükmehtetoğlu

Ertuğrul Karakuş,
Düzce/ Türkiye



ÜSTAT-2 (EŞ'ÂRIMIZ)

Üstat, deryâdayız, sözsüz soluksuz
Gemimiz harf dolu, harfimiz ruhsuz
Ferhat'a ses veren karlı dağ kuru
Mecnûn'un gezdiği çöller huzursuz
Üstat, deryadayız, sözsüz soluksuz

Üstat, hâlimizde bir donukluk var
İlim âteşinde bir sönüklük var
Yakmayan âteşi neyleyim Üstat
Kelâm, pişirirse şâirlere yâr
Üstat, hâlimizde bir donukluk var

Üstat, sen bilirsin bereket nedir?
Seher vakti nedir, sekînet nedir?
Gaflet uykusunun tadı bal gelir
Bugün, şâir bile günlük derttedir
Üstat, sen bilirsin bereket nedir?

Üstat, kamışı hokkayı al hele ele
Bize çok güvenme, şi'rimiz hile
Bize kalırsa şiir, şâirlik bile
Alınır satılır kâğıttan kale!
Üstat, kamışı hokkayı al ele hele

Üstat, hayvan bile bilir kâfiye
Sığırılar "mö" ile koyunlar da "me"
Sanat için sanat, âh sanat diye
Şuursuz şiire geçtik nâfile
Üstat, hayvan bile bilir kâfiye
Üstat, şiirin de bahârı var mı?
Hakikat çiçeği onda açar mı?
"Şiirin mevzuu her şeydir" derken,
Yoksa önümüz kış, nasip de hâr mı?
Üstat, şiirin de bahârı var mı?

Üstat, şehirlerimiz şâir açardı
Üsküp'ü, Sofya'sı, Saraybosna'sı
Bugün tek yumurtlar oldu, en hası
Üstat nasıl tutayım ben, bu ağır yası
Üstat, şehirlerimiz hüznün sarısı

Üstat, biz sanata, sen Hakk'a hasret
Kelâmın bu hâli hakikî kasvet
Yesevî yolundan taşınan hikmet
Bugün dilimizde bir metrûk servet
Üstat, biz sanata, sen Hakk'a hasret

Üstat, kamışı hokkayı al hele ele
Bize çok güvenme, şi'rimiz hile
Bize kalırsa şiir, şâirlik bile
Alınır satılır kâğıttan kale!
Üstat, kamışı hokkayı al ele hele

ZEYL: Bu kelâm, şiir olmak/sayılmak iddiasında değildir. "Manzum Muhâsebe/hasbîhâl çabası" sayılsa kâfi gelir...



Erol Morina, Mamuşa / Kosova

Mamuşa'da Oda Kültürü

Nerde o eski güzel günler
Hiç unutamıyorum.
Mamuşa'daki oda sohbetleri
Çocukluğumuz odalarda geçti,
Yaşlıların güzel olurdu sohbetleri.
Bize eski anılarını anlatırlardı.
Askerlik hatıraları hiç bitmezdi.
“Bu zamanın kıymetini bilin çocuklar”
diye nasihat ederlerdi dedelerimiz.
Oda tatlı ve hoş sohbetlerinde
Saygı, sevgi ve huzur vardı.
O zamanlar hepimiz birlikte yaşıyorduk
Evlerimizde ninlerimiz dedelerimiz,
Ablalarımız, ağabeylerimiz vardı.
Bizleri hem sever hem güldürürlerdi.
Konu komşu eş dost toplanır
Sabaha dek sohbet ederlerdi.
Acı anıları bile tatlı başlardı.
Ne güzeldi o günler.
Hiç unutamıyorum.
Geçmiş günlerden bahsederlerdi.
Masallar bile neşeli başlardı.
O zaman herkes sıkıntıdan uzaktı.
Candan sevdiklerimiz vardı.
Herkes, her şey bir başka güzeldi.
Sohbetlerimiz sevgi, saygı doluydu.
Eskiden ne de güzeldi oda sohbetleri.
Biz farkında olmadan,
Aslında o eski günleri değil,
O eski, can insanları özledik.

Mirat Eren, Mamuşa/Kosova

ÖĞRETMEN OLMAK



Siyah bir kalem, beyaz birkaçıt
Çıktık uçsuz bucaksız bir yola.
Tanımadığımız çocuklar
Güler yüzle geldiler her sabah.

Geceyi gündüzüne kattılar.
Büyüdüler, emek verdiler,
Kutsal mesleği almak için,
Mamuşa'ya öğretmen olarak döndüler.

Günün şartları çetin, acımasız,
Okumak için engel değildi.
İnsanlar yorgun, bitkin düşmüş
Atatürk bize aynadır demişler.

Hayaller yüksek,
aydın öğretmenler geliyordu
Abdül, Nahit, Şükrü ve yol arkadaşları.
Hiç durmadan usanmadan bu yolda,
Öretmen oldular, bilge oldular.

Bugün eserleri çoktur
Şikayetler yoktur
Gençliğini verdiler
Gençlik, öğretmenler yetiştirdi diye.

Anadolu okulu çalışkan, azimli
Atatürk yolunda hep ileri
Bin tane çiçeği
Gözü öğretmenlik için ileri

Yağmur, çamur demeden geliyorlar,
Öğretmeni heyecanla bekliyorlar.
Sınıfın çalışkanları,
Öğretmenin aynası.

Öğretmen candır, canandır
Sevendir, okşayandır
Ağlayanla ağlayan, gülenle gülendir
Öğretmen yakuttur, güneştir, aydır.

Nahit'in izinde öğretmen olmak
Abdül'ün izinde müdür olmak
Şükrü öğretmenin izinde şiir olmak
Yol arkadaşlarının nasihatlerinde olmak
Bize gurur verici.

Öğretmen olmak, okyanus gibidir
Öğretmen olmak, bir kuş gibidir
Öğretmen olmak, Mevlana gibidir
Öğretmen olmak, merhamettir,
vicdandır!



Reşit Hanadan'ın edebi yaratıcılığı üzerine

Balkanların Başarılı Türk Roman Yazarı

İbrahim Arslan

Balkanlarda dönem dönem emekleyen Türk edebiyatı devlet düzeni ve siyasetin engellemelerine rağmen yaşadı, gelişti, yeni yeni eserler ortaya koydu. Buna katkısı geçen sayısız şair ve yazar arasında Reşit Hanadan'ın, son yirmi yılda kaleme alıp yayımladığı eserleriyle Türk edebiyatı roman çitasının yükseltilmesi konusuna sunduğu katkıyla yeri tartışılmaz.

Eserlerine olan okur ilgisi, üniversitelerde hazırlanan yüksek lisans tezleri, akademik düzeyde yapılan değerlendirme ve gerek Kosova gerekse Türkiye'deki bilim-sanat dergilerinde yayımlanan incelemeler, kendisiyle en son olarak İstanbul'da çıkarılan aylık Dil ve Edebiyat dergisinin Nisan 2024 sayısında yapılan kapsamlı bir söyleşi benzeri daha önceleri Kosova'dakilerin yanı sıra Türkiye'deki dergilerde yapıp yayımlanan söyleşilerle birlikte ulusal ve uluslararası düzeyde layık bulunduğu edebiyat ödülleri de Reşit Hanadan'a ister istemez Balkanların yetiştirdiği en büyük Türk yazarı unvanını vermektedir.

Pristina'de 1969-99 yılları arasında faaliyet gösteren "Tan" Gazete ve Yayın Kurumu'nda editor görevindeyken, yanılmıyorsam 1981 yılı başında yaptığımız gazeteye eleman alımıyla ilgili duyurumuza başvuran adaylar arasında Reşit Hanadan da bulunuyordu. Gazetemizin Üsküp muhabiri görevini de sürdüren dönemin Yugoslavya düzeyinde ad yapmış ünlü gazeteci-şair, yazarı Necati Zekeriya ile birlikte Gazeteci seçim ve Kabulü Kurulu üyeleri sıfatıyla sınava tabi tuttuğumuz adayların sınav yazılarını değerlendirirken Reşit Hanadan'ın kaleme aldığı düzyazısıyla digger adaylardan çok daha başarılı olduğu görüşünde uzlaşmıştık. "Tan" Gazetesi'nde işe başlayan ve önce gazeteci, ardından sayfa sorumlusu, ve en son olarak da uzun bir süre kültür-sanat sayfaları sorumlu yazarı olarak görev yapan Reşit Hanadan'ın bugüne kadar ister gazetecilikte, ister yazarlıktaki emekleri, başarıları ve eserleri Necati Zekeriya ile birlikte aldığımız kararın ne kadar doğru bir karar olduğunu en güzel bir şekilde doğrulamaktadır.

Kendisiyle son telefon görüşmemizde soruma yanıt olarak bugüne kadar yazıp yayımladığı romanların toplamda beş birin sayfa geçtiğini söyledi. Şimdiye kadar ilk kaleme alıp Tan Yayınevi tarafından yayımlanan "Yazgı", "Duygu Tutsağı", "Yıldızlı Ev" adındaki 3 öykü kitabı ve "Sel" adlı romanıyla başlayayıp 2023'te yayımladığı "Kalk Gidelim Rumeli'ye" adındaki en son romanıyla birlikte tam dokuz roman yazıp yayımladı.

Sözümüz buradayken, yazarın şimdilik adını söylemediği onuncu romanı üzerinde çalıştığını da belirtmemin yerinde olacağına inanıyorum.

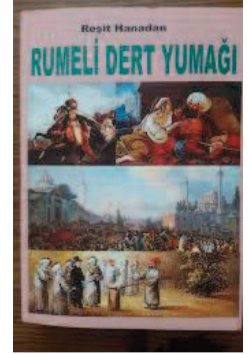
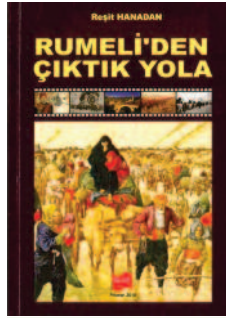
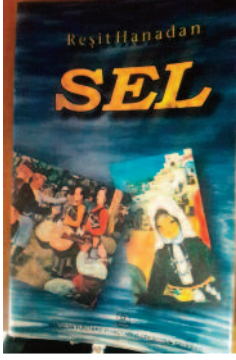
Reşit'in roman denizinde çok iyi yüzmeye başladığını daha ilk romanı "Sel" i okurken de fark etmiştim. Aynı arada birkaç kitap okuma alışkanlığım yüzünden, bir kitabı tamamlamam genelde epey zamanımı alır. Fakat 1988/ yılında Nazım Hikmet'in Varna'sında geçirdiğim yaz tatili /esnasında okuduğum "Sel" romanı gerçekten de sel gibi akıp gitmişti.

Reşit Hanadan, bir ülkede belirli zaman diliminde yaşananları eserlerinde sosyal, ekonomik, politik, kültürel özellikleriyle oldukça başarılı ve sürükleyici bir şekilde ortaya koymaktadır. Her eserinde tarihi olaylar, olayların yaşandığı yerlerin coğrafi, nüfus yapısı, buralarda yaşayanların din, dil, ırk açısından özellik ve farklılıkları hakkında bilgiler verirken okurların kulaktan işittiklerini de doğrular gibidir. Kaleme alıp yazdığı olay ve gelişmeler Osmanlı döneminde olduğu gibi, Balkan savaşlarının ardından bu coğrafyada ortaya çıkan ülke veya devletlerin tamamında günümüze kadar yaşanmış savaş ve dönüşümlerin içerisinde vuku bulan olaylar ve gelişmeleri oluştururlar. Balkanlarda 1912'de birinci, 1913'te ikinci ve bana göre 3'üncüsü de 1992'de Yugoslavya'nın parçalanması ardından Bosna'da başlayan ve Kosova'da son bulan kanlı savaşlardır.

Yazar söz konusu bu savaşlarda yaşananları, savaşa neden olan olayları, zoraki göçleri, zulüm ve katliamları usta, akıcı bir dil ile, sürükleyici bir şekilde anlatmayı, olayları betimlerken aradaki yer ve zaman farklılıklarını okura sezdirmeden yapmayı da becermektedir.

Bu savaşların ardından ortaya çıkan yeni devlet düzenlerinde, özellikle 1918'de kurulan Yugoslavya Krallığı, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan Yugoslav Federasyonu'nun halk, sosyalist ve özyönetim düzenlerini özellikle Müslüman, Boşnak, Türk, Arnavut halkları menuplarının yaşadıkları bölgelerden Türkiye'ye topluca zorla göç etmelerine neden olan baskı ve zulümleri birey ve aile karakterlerinden örneklerle okura sunmaktadır.

Tarih dediğimizde, "Taş yerinde Ağırdır" adlı romanında yaşananları anlatırken, memleketi Mamuşa'da geçen gazete meraklısı Vysel karakterinin kendisini dinleyen yanındaki köylülere, Amerika ve İngiltere'nin destekleriyle Yahudilerin nasıl 1946'da Filistin'e gelmeye başladıkları, ve buraya dokuz ayda 50 bine yakın yahudinin yerleştiği, yüz binlerce Yahudi'nin de giriş için kapıda



bekledikleri yolundaki haberini aktarması da bir hayli ilginç.

“Rumeli Deryasında Boğdular Bizi” adlı romanında Bosna Savaşı’nda yaşananları anlatırken 1945’te şekillenen ve tam 45 yıl yaşayan Tito Yugoslavya’sında kardeşlik-birlik, herkese eşitlik sloganı altındaki savaşta faşizme karşı zafer kazanan komünist partizanların milliyetçi Çetnik, Ustaş, Domobran, Balikombetarlar karşısında kazandıkları zaferin ardından kurulan yeni, sosyalist düzen içerisindeki ülkede güya din, ırk farkının gözetilmediği bir güven sağlandığına inanılmasına rağmen Müslüman ahalinin aslında durumun hiç de öyle olmadığı, faşizme karşı verilen savaşa kılmaya çağrıldıklarında kendilerine eşit olacakları konusunda vaadedilenlerin aslında bir yalan ve aldatmacadan ibaret olduğu özgürlüğün ilk yıllarında gelişen olaylar bağlamında ustalıkla dile getiriliyor.

Zaman içerisinde, Tito’nun 4 Mayıs 1980’de ölümüyle birlikte temelleri kazılmaya başlanan Yugoslavya’da milliyetçi çevreler tarafından hortlatılmaya başlanan eski düşmanlıklar yüzünden 1992’de Bosna’daki savaş korkusu ve sonunda yaşanan savaş esnasındanda ortaya çıkan kanlı olaylar ve zorunlu göçlerden bahsederken oralardan Kosova’ya gelip yerleşen Sırp mültecilerin hayatlarından kesitler de anlatıyor. “Rumeli Deryasında Boğdular Bizi” adlı romanında Bosna’dan Kosova’ya gelip yerleşen, gelinleri Müslüman Boşnak asıllı olan bir Sırp ailesinin öyküsünde üç farklı din ve ulusun mensubu, dini ve milli kimlikleri farklı Sırp Miloyko Amca, Arnavut Mica Destan, Türk Tatar Veyssel karakterlerine Boşnak gelin Emina ile Sırp genci Mirko’nun savaş engelini tanımadıklarına dikkat çekiliyor. O günlerde “Balkan Kasabı” lakabıyla tarihe kötü bir yönetici olarak geçen Milošević rejimi tarafından Bosnalı Sırp mültecilerin Kosova’ya gelip yerleşmeleri için kendile-

rine iş, ev, toprak verildiğine de işaret edilirken Kosova’daki Arnavut, Türk Müslüman halkın buralardan kaçıp gitmeleri için uygulanan sistematik baskılar da ustalıkla dile getiriliyor.

Reşit Hanadan’ın bütün romanlarında Osmanlı’nın Kosova da dahil Balkanların tamamından, çekilişinin ardından oluşan farklı dönemlerde kurulan yeni devletlerde özellikle Türklerin bu topraklardan zorla göçe sürülmesi için uygulanan baskı ve zulümler yazarın belirttiğimiz bu olaylar bağlamında gerçeklere sadık kalarak kurguladığı ürpertici olay ve canlı karakterler üzerinden başarıyla anlatılmaktadır. Bakkal Hamdi, Demirci Hayri, Çingene Sülo, Çavuşoğlu, Yelena’nın aşık olduğu Murat canlı karakterlerden sadece birkaçıdır...

Yazar romanlarında olaylar üzerinden bir yandan teknolojinin getirdiği yenilikler karşısında ne yapacaklarını bilemeyen, diğer yandan dinamik yaşam nedeniyle ezilen insanlar tarafından Hıdrellez gibi geleneklerin nasıl unutulmaya yuztutuşu da ölümsüzlüştürülerek anlatılıyor. Eski Yugoslavya döneminde Faşizme karşı verilen savaşta kazanılan zaferin kutlanması için komünist yöneticiler tarafından 9 Mayıs tarihinde halkı meydan kutlamalmaya katılmaya zorlamak gibi çağdışı girişimleri de satırlar arasına ustaca yerleştiriyor.

Gözlerinin bütün kural ve ihtiyaçlarını ayrıntılarıyla dile getirircesine, doğrusu elektronik görüntü ve sesi aratmayacak kadar betimleme gücü yüksek. Balkanların gözde yazarı Reşit Hanadan’a sağlık, huzur dolu günler, yeni romanını yazaren çalışmalarında kolaylıklar diliyorum.

15 Eylül 2024, Priştine/Kosova

Mamuşa Kaşesi (8)



Destan Yazdıran Ve Destan Yazan

Refki Taç

Toplumsal birliklerin farklı kademelerinde olagelen sıradışı olaylara kahramanlık yapanlar için 'Destan yazdırır' tabiri kullanılır. Uzun bir geçmişe götüren hadiselerden biridir, her nasılsa. Gelişmelerin unutulmasını önleyen, yaşanan olaya renk veren, zamanın toplumsal dokusunu anlamlandıran, sosyal bağlar babında oluşan birliğin kimliğini tanıtan, geleceğe devamını sağlamakta özgüven duygusunu yaşatan bir etmen olarak betimlenebilir. Gelen nesle seslenmenin yollardan biri denilebilir, en önemlisi sayılmasa bile amaç bellidir. Kulaktan kulağa yol almanın aslısı, geçmişlerin iz bıraktıkları milli değerleri hatırlatmaktır. Güç- kuvvetin temsili olan kahramanlar, zalimin karşısında, zulmü engellemeyle, doğruları savunmakla anılırlar. Olumlu yanlarıyla örnek olur, yeni nesle kendilerini özendirirler, neticede, yani. Toplum üzerinden tesiri anlamında yaşatılmasının olumlu yanlarıyla ele almakta yararı var, faydalı olabildikleri kadarıyla. Topluma ruh verdikleri müddetçe yaşar, yaşatılırlar.

Devlet baskısı badireden geçen ve rejim düşmanlığına karşı direnmekte çığır açan, azınlık ezikliğine karşı uygar kültür tarihini ortaya koyan, destan yazdıran babayiğidi tanımak, tanışmak, tanıtmak olur amacımız. Devlete karşı bir kişi, yanında kardeşi, bir hanenin aile bireyleri bütününden olmaz ötesi; bu da işin neresi, sorar elbet akliselim mantık düşünce verisi ve der ki, nasıl bir fikir olur böyle bir girişim. Derinden gelen hissi duymanın nedeni olsa gerek, şahsi düşüncem olur fakir beynimin gösterdiği fikir.

Bugünün kafa biçimiyle o günün zihniyetini anlamak zor olsa da, uğruna türkü söyleyen, rivayette dillerden düşmeyen tarih diliminin zamanına dönelim. Devlet el değişimiyle öksüz kalan karyeye üvey baba hükümetin zulmü yağdırması süreci başlatılmış, son Balkan Savaşlarından sonraki tarih diliminde kötü olaylar peş peşe gelmiş bulunuyordu. Osmanlı tebaasını kaybeden Müslüman nüfus kimliği değişmemiş; değişmezdi elbet. 'Vatandaşlık' kavramı farklı kavramlarda anlaşılır. Dolayısıyla, oksimoron dedikleri ikirciklem yaşıyorlardı. Ahalen bildikleri topraklar üzerinde yaşamalarına devam eden vatani, yeni kurulan devleti yabancı görüyor, dolayısıyla yabancı beledikleri devleti vatan bildikleri topraklar üzerinde hüküm sürmelerini kabul etmiyor, mecburiyetlerini vatandaş olarak değil, devleş olarak tanıyorlardı. Öyle bir tanıma zorlayan devlet oluyordu, neticede. nedeni gayet basit, vatandaşlık denilen kavramın eşitliğini ihmal ederek reaya anlamında muamele etmesi vatandaşın kendini devletten kopuk görmesinin vesilesiydi. Çelişen zıtlıklar, devlet-vatandaş arasında açığın mesafesi gittikçe genişleyip derinleşiyordu. Üstelik değer biçimine üstünlük taslamada, Müslüman nüfusun nüfuzunu kırmakta devletin hukuk kurallarını aştığı bir dönem yaşıyorlardı.

Beyne doğru konuşan kalp akla fikir üretmeye yardım ediyor, bedene güç- kuvvet veriyordu. Olmayanları kalbin düşüncesine soruyor, zaman üstü ve mekân dışı üzerinde harekete büyük bir metanetle yaklaşarak derin duygusuyla kederi kadere teslim ediyor, akabinde, ruhun hakkını ver-

mekte vücudu harcamayı ilke sayarak adaleti göz önünde bulundurarak namus borcunu yerine getirmekte ant içmiş, dengesiz cenkleşmeyi kabul görmüştü. Yaşarsa insan başı eğik, ölmeden bitir ruhun sesi oluyordu kalpten gelen deyiş. Ezilmeyi kabul etmek yakışmıyordu şanlı milletin adına. O bir huydu Türk uygarlığının yaşamında. Ecdadın uygarlık mirasına ihanet görüyordu zalimden korkuya, zulme boyunduruğuna vermeyecekti kendini Zun Mamuşa. Yabancı gördüğü devletin zulmüne savaş ilan edecekti, her şeye ve görünen gerçeklere rağmen. Osmanlı torunun kimliğini bildiricekti cümle âleme ve cihanşümulün bütününe.

Hatırlamakta yarar var. Bıraktığı izde ziyadesiyle hakkı geçen adamın, zati kişiliğinden gelen. Bireysel yiğitliğin yanısı, İslam'ın sesi olduğunu herkes bilir muhtemelen. Bilinmesini muhakkak gerektiren hadiseden bahis ediyoruz elbet. Unutturulmaya bırakılmaz bu güzelim yiğit ağabey. Osmanlı terkinden kalan neslin son örneği olarak betimlenebilir, günümüzde mumla arasan bulunmaz denilebilir. Mamuşa'yı dünyaya duyuran köy sakini Zun (kısaltılmış ismi), hakkında söz etmeyi herkese borç etmiştir, ahlak dünyasına bakış açısı anlamında. Neticede, Mamuşa kaşesini oluşturan önemli bir zat olur kendisi.

Özellğine vurgu yapılmasının haklılık payını zedelemekten, gökten zembille iniş anlamında değerlendirilmesi yanlış olur. Gelmiş- geçmişlerin izinden giden ecdadın nesilden nesile aktarılan kültür mirasının bir parçası olarak algılanabilir. Olayın aydınlanmasına ışık tutacak ve gelişmelere açıklık getirecek tarihi unsurlar ihmal edilemez. Türk tarihinde göçebe ve dağlara sığınma hadiselerinde destanlara mağara motifi, baskın yaşantılara karşı koruma ve savunma anlamında işlenir. Zun adındaki Mamuşa yiğidi, ecdadın geleneğini evin içerisinde toprağı delerek sığınak oluşturmada yaşattığının manası, namusu namussuzdan koruma anlamında vücut bulur; velhasıl, kültür tarihin akımında ve tarih kültürü oluşumunda payı büyüktür. Direnmek için olduğu gibi kaçışa da yardımcı olur.

Gelişmelerin seyrine biraz daha eğileyim. Direnme mecburiyeti gelmiştir, harem namus meselesidir. Çatışmaya girmeden uyarır evin kadını, bir elinde balta ile bırakmaz Sırp jandarmasını avluya girmesini. Haykırışı şu sözlerle meşhur edilir: 'Ey jandarma sakın basma avluma. Korkular saçma sabi- sibyanıma. Ey jandarma, hareme basma ayak, bakarsın Zuno çatır hortlayarak. Bakarsın o ibret şapkanı çarpar. O çil çil şapkan da kellenle uçar,' devlet erkânına meydan okuyarak.

İslam- Türk karışımıyla inşa edilen şanlı tarih verileriyle mukayeseden elde edebilecek kazanımlar, kültür tarihinin ilelebet yaşayacak garantisinin sinelerini vermektedir. Milli görüşün önemini göstermektedir. Dönem içine sıkışmış yaşam biçimi, yönetim verisine daralması hassası hususiyet benliğimiz, hayattan çıkarılmış değerlerin pas tutulmasına terk edilecek milliliğimiz, zamanın akımına direnmekte güç- kuvvetin terkine uğramış, maziye gömülmeye maruz edilmiş

kültür varlığını gösteren tarih diliminde Zun Mmuşa'nın yiğitçe çıkışı, adeta itfaiye rolünü oynadığını göstermektedir, tabiri caizse; geçmişe kül olmasın diye.

Yapılanları dile getirirken, yapılması gerekenlere göz kırparken, demek istediklerimizi netleştirmemiz de gerekir. Binaenaleyh, varlığı ve niteliğiyle, zamana tutacak ışık uzantısıyla tanımda tutulması, tetkik mevzuatına kavuşması sağlanmış olur. Kültür gelişmelerin zaman içi akımına bakıldığında, süreçte bir kopukluk görülmez, renk değişimi devir teslim anlamına gelmez. (Araya kültür kasapları girmesse) Arkada kalmışlar terk edilmiş izlenimini yaratmamalıdır, geleceğe ışık tutacak, çağdaşlığa ayak uydurmakla, zamana uygun şekliyle gereksinmelere eğilerek, farklı biçimiyle yeniliklere rehberlik yapması makbule geçer. Bunun yanında, tarihin kültür bilgisin günümüze taşınmasında rolünü konuşurken, zamanında araştırılmamış, incelenmemiş, işlenmemiş mevzuların gün yüzüne çıkması arzu edilir. Konu kültür olduğunda, kültürün tarihinden bahis edilir, tarihin kültürü farklı hususlarda ele alınır. Kültür tarihi medeniyet tarihinin olmazsa olmaz parçasıdır. Geçmişten gelen kültürün taşıyıcısı olması dolayısıyla, tarih oluşumun bir kültürü olmalıdır. Telakkileri bundan ibarettir.

Yaşadığımız günlerimizi geçmişin dikiz aynasında seyrimiz, kültürümüzle tanışmaya uzantımız olur, geleceğe gidişimizde yol işaretimiz, değerlere kıymet verme önemsememize gelir, zenginliğimize yarınlara taşıma fırsatı olarak görülür. Değerlerin tanıtımını anlamlandırmaya sunarken, geçmişin gelecekle bağdaşıklık oluşturmaya çalışmamız gerekir. Nitekim kültür yansımaları, yarınlara ışık tutması uygarlığa davetiye çıkarılmaktadır, öneriye not verecek anlamında. Değerlerin değerlendirmesi, bağın ayrılmaz parçası niteliğinde, tabi ki.

Geçmişin geleceğe akım babında yaşantıları, bilinen eski-lerin ve bilinmeyen yenilerin tanıtımlarına vesile olması açısından önemlidir. Farklı biçimlerde katkı sunumlarından bazılarını hatırlarken, yenilerin oluşumlarına ilham yaratılabilirliği de analım. Belli tarih dilimlerinde oluşan sanat eserlerin soyut ve somut verilerini, var oluşları dönem değerlendirmelerini tarihe taşıyarak, kültür tarihin yapısını gösterdiğini okşamadan geçmeyelim. Zaman farklılıkları anlayışına köprü olur. Realist ve natüralist denilen romanlar, edebiyat türlerinin hepsi, monografisi, biyografisi, belgeselliği, deneme denilen, bilim dalına giren, olayın insan toplumuna, hata canlı ve cansız varlıkların tümünün hepsini içine alan, kültüre katkısı ve tarihte yeri olacak her şeye kıymet biçerek insanlığa sunmak olur, kültürün uygarlık dünyasında tarih kazandırması.

Destan, farklı türden edebiyatın özel eseridir.

Aslın özüne bakılırsa şöyle bir teklif önerilebilir: Kültürü, tarihin verdiği gözlüklerle okumak gerekirse, tarih yazdıran malzemeleri seyretmek tavsiye edilir; eksik bir şey görülmeye gelirse eğer, gözlükleri bir anına değiştirmek teklif edilir, tarihi kültürün gözlükleriyle seyretilmeye gidilmesi tarifi sunulabilir.(...)

İsmailoğlu Hafız Nusret Morina tarafından derlenip Arnavutçadan Türkçeye tercüme edilen, 'Zun Mamuşa' manzumunu ağıt biçiminde türküleştiren elle yazılı metni okuyorum; gün uykusuna girmeden önce okumuştum. Kan ter içinde uyandığımda, çok eskiye uzanmış, eski hatıraların gerçeği oluyordu gördüğüm rüya. Olagelenin tekrarlaması, yaşanmışın zihin şeridinde çizilişin rüya beyaz perdesinde seyri oluyordu. Hayal dünyasının gerçeğe yansımalarının inanılmaz şekli. Olay Medveça- Mamuşa arası yolda gerçekleşiyor. Yolculuğun nedeni, Nusret Dayımın Cumayı kıldırması, benim ona eşlik yapmam maksadı başkaydı. Amacım zengin bilgisinden bir şeyler çalmak, hutbesinden feyz almak oluyordu.

Gün uykusundaki rüya mı, geçmişin gerçek hatıraları mı oluyor bilmiyordum; önemsemiyordum çünkü hiçbir fark yoktu, o günün gerçeğinden bugünün rüyası. Yürüyoruz, acelemiz yok,

adımlarımızı sayarcasına devam ediyoruz. Komşu köyü olan Medveça Camii zaten Mamuşa'ya bakan köyün dışında, yani girişinde desek daha doğru olur. Cuma ezanına yarım saatlik bir zaman var, imam sıfatıyla hazırladığı vaaza da zaman yetiyordu, sıcak muhabbet koyulaştıkça alevleniyordu.

Yakına uzak bakışları, göze gelmeyenleri tanıma alması, geçmişe hasretini geleceğe taşımasını anımsatıyordu. Konuşurken oluşturduğu boşlukları sakalını titretiyor, sessine sessizlikler doluyordu, tam sessi geldiğini, kâbusun bittiğini düşündüğümde, hüzünlenip ağlamayı yönlendiriyordu derin aşkı. Şiirsel anlatım zamanını sabırsızlıkla bekliyordum, zengin dili olanaklarından faydalanmaya bilgim yetmiyor, eski Türkçe kelimelerle kafiyeleli konuşması kalbi sızıyor, titreyişe okşuyor, katmanlı metin yapısına hayranlığı en üst kerteğe çıkarıyor, yarırlanmaktan eksik kalıyordum. Dersin tekrarlanması fayda etmiyordu, öğrenmem sakat kalıyordu. Anlama mertebesine uzanmak mümkün mü? Kendime savunmak namına gerçekleri gözler önüne getiriyordum.

Rüyaya gelmeyen hatıramda bir şeyler daha bilinçaltını kurcalıyor. Meskin uzaklığı gönül bağıyla gidererek özlemi yerine getirmede "Kutsal Rüya Destan" muhteşem eserini üçüncü defa okuyorum. Unutulmuşu ve zamanında anlamayanları anlamak umuduyla, yeniden okumayı seçmiştim. İlk defa okuduğum gibi sıcak; taptaze. Sonuna kadar okumaktan bir türlü vazgeçemedim. Bir önceki okuduğumda oluşan düşünce tekrarları, bu denli mükemmel eser nasıl yazılabilir; yazılmış da, aslında nasıl yazabilmiş söz geliyor, demek isteyenler açlıksındır. Neticede büyük bir değer. Bildiğimiz, basit gördüğümüz olayları edebiyat dilinde betimlemesinde yazarın oluşturduğu bilimsel düşünce ve akabinde meydana çıkan fikir, gerçeklere başka bir boyut kazandırıyor. Günlük ağızda alışagelmış söylemleri yazı sanatı potasında eriterek, okuyucuyu büsbütün başka dünyalara taşıyor. Düşünce derinliğinde ve sanatsal yaratılışında edebi değere kavuşturduğunda ayrı bir ivme kazandırıyor. Gerçekçilikten asla uzaklaşmaksızın, en küçük bir ödün vermeden, ustalığını ortaya koyarak anlatım olayların rahmine inerek, nüvenin özüne şekil vererek erkin tahkiyesi övgüye şayan değer olarak nitelendirmeyi hak ettiğine karşı geleni düşünmüyorum. Bunun yanında ve onunla birlikte dil işçiliğini özelliğine ayrılık özelliği ekleyerek, yazıya getirdiği üstün değer eseri mükemmelliğe sevk ettiği düşüncesine kapıldığımı itiraf etmeliyim, sonunda.

Kafamı neyin kurcaladığının farkına varmak istiyorum. Beceremediğimi üzülüyorum, elle yazılmış 'Zun Mamuşa' adlı esere tekrar bakıyorum. Evet. Fakirin (birbirimize öyle hitap ederiz) ruh halini canlandırmaya çalıştığımda, yiğidin adına dizilen ağıt biçimli türküyü büyük bir aşkla yanık sessi oluyordu uyandıran. İlk defa duymuştum, tüylerim diken diken olmuştu. Rüyadan çıktığımda geçmişte kalan o günü hatıramda canlandırmış meğer amacım, benim kendimi anlamadığım. O gün gibi, rüyamın da kurcaladığını çözmeye gayret ediyorum. Türkü biçimi ağıt Arnavutça okumuştum. Vuku bulan gerginliğin Türkçe konuşulan Mamuşa'da geçtiği, olayın başkahramanı Mamuşalı olan yiğit hakkında türkünün Arnavutça dilinde üst görmesi ilginç oluyordu. Sorup sormadığımı bilmiyorum, cevabını hatırlamıyorum. Olayın dilinden konuşmadığı gibime geliyor, olayın tarihinden bahis ettim.

Destan yazdıran ve destan yazar arasında bir bağın mutlaka var olacağını sanısıyla düşünmeye devam ediyorum. 'Mamuşa Destanı ve Seyyidler Kervanı' adıyla hazırladığı el yazısı kitaba bakıyorum. Âlimlerin mürekkebi ile şahitler kanı tartışılır diyor Hadis-i Şerif (duyduğum veya okuduğum olur) ilk aklıma gelen ilk halka oluyordu, Mamuşa kaşesi zincirine oluşturan bağ. Tolstoy bir başka pencereden konuya açıklık getiriyor. 'Sadece kitap okumak yetmez, meydan okumayı da bilmeli insan' Zun Mamuşa ve Hafız Nusret birbirlerinin ta-

mamlayıcıları oluyorlar demek.

Farklılıklarında aynılığı ararken ana hatlarını çizen yolda hareketle, her ikisi, doğdukları kareye düşkünlükleriyle aşklarını gösterdikleri malum oluyor. Doğup büyüdükları ve bu köyde yetiştiklerine minnettarlık gösterişlerini, biri cenk ederek, diğeri mürekkep yalayıp beyan ettikleri, diğeri bir gerçeği ifade etmektedir. Osmanlının son kalesi olarak Bahtiyar Sipahioğlu'nun Mamuşa'yı nitelendirmesine hak veriyorum. Doğduğum ve büyüdüğüm köyümü tanımaya devam ederken 'Zun Mamuşa' adlı yiğidin ruhunu anlamaya gayret gösteriyor, 'Fakirin' yazılarından öğrenmeye çalışıyorum. Binaenaleyh, vatanına âşık, milletine düşkün, dinine sadık, diline algin, tasavvuf anlayışına yatkın kişiliğinden yararlanarak, diğeri tür yazılarını da pür dikkat okumaya gönül vermek isterim ki adı geçen yaşam yerinin bilinmeyen yanlarını tanışa gelebileyim.

Hatırlama çalışmam cevap bulucu neticeye getirmedir. Sorsam mı acaba senelerin seneler sonrasında eski geçmiş hatırasını, aklımdan geçtiydi akıllı telefonun imkân yarattığı whatsapp bedava konuşmak varken. Sonra aklıma başka bir şey geldi, hafızlığı, yazarlığı, şairliği yanında meşhur mütercim olur kendisi. Hezarfen kişiliğinin bir parçasından görebileceğim veriler arasında çevirilerine bakayım dedim. İlk aklıma gelen, Ali Aslanı'nın 'Hanko Hala' adıyla, toplumsal lirik şiir biçimi eserini, "Arnavut Şiirinde Osmanlı Motifleri" anlamında Türkçeleştirme (Bursa'da, 28 Mayıs 2003 tamamlamış, aynı senede 'Derya' yayınevi tarafından Mamuşa'da basılmış) kitabı yeniden okuyor, çivi çivi kovalar deyimin bizatihi yaşıyorum. 'Balkan Şiirinde Osmanlı Motifleri' (İlk baskısı 2013 senesinde Bursa'da yapılmış) kitabı hatırlattı ve düşünce oluşum zincirine yeni halkalar bağlanmaya devam ediverdi.

Le Turqie d'Europe olarak adlandırılan Avrupa Yarımadasına hâkim olan Osmanlı döneminin kültür verilerinden yetişen şairlerin şiirlerin çevirisini içeren kitabın içeriğine bakıyorum, yazarlar gayrimüslim, kullandıkları ana diller yabancı, şiirler Türkçe, (çeviri anlamında değil, orası zaten öyle) içerikli anlamında. 'Bona Najla- Kız Naile' ardından 'Ali Begov Sevdah- Ali Bey'in Sevdası' devamında 'Beg Raşid Beg- Bey-Raşid Bey' sıraya adına 'Emina' denilen aşk şiiri geliyor, kaleme alan Aleksandar Şantiç. Balkanların diğeri bir ülkesine uzanıyorum, şiirin sahibi Fan Noli (Theofan Stilian Noli, Arnavut şair, tarihçi, gazeteci, siyasetçi, Ortodoks metropoliti, ABD kalmış, yükseköğrenimini tamamlamış /Bachelor of Arts cum laude/ 1913'te memleketine dönmüş, Prens Vilhelm Vid'in huzurunda Arnavut dilinde ilk Ortodoks kilise ayinini gerçekleştirmiş, 17 Haziran 1924'te Arnavutluk hükümetinin başına geçmiş), Türkçe çevirisiyle 'Derviş Bey'in Türküsü:- Bismillah- okuyoruz. Türk uygarlığının verilerinden kültür ve onun getirilerinden oluşturulan değerler (edebiyat gibi) ırkçılık üzerinden bölücülüğe indirilemeyeceğini görüyorum, adı geçen eser sayısı.

Balkanların ötesinde, Eski kıtanın (Avrupa) merkezine, dünyaca tanınmış müzisyenin memleketine, Batı dünyasının göbeğine gidelim dedik, Türk medeniyetinin kültüre etkisiyle tanışmayı istedik. Rotamız Almanya, durak noktamız Bon şehri. Müzik dehası Ludwig von Bethoven'i arıyoruz, en tanınmış eseri 9'uncu Senfoni oluşum tarihini öğrenmeye çalışıyoruz. Adı geçen eseri bestelerken aylarca evinden çıkmadığını, kimseyi ziyarete almadığını, vefalı dostu Schindler'e yazdığı mektubundan öğreniyoruz. " 'Hatti Scherif- Hatt-ı Şerif' (Padişah Emri) sadır oluncaya kadar sakın zahmet edip buraya gelmeyin ve ilham perilerimi tüketmeyin" cümlesi önsöz olarak değerlendirilirse; bugünün Avrupa Birliği marşı olan eserin final bölümü için "Eine Vollständige Türkische Musik- Senfoninin sonu Türk müziği ile bitecek" not düşürdüğü sözleri sonuç olarak betimlenmesi gerekir.

Diğeri bir müzik ustası, alanında ve dünyaya bakış açısı anlamında zirveye ulaşmış Wolfgang Amadeus Mozart'ın eser-

lerinde ve yaşamında da aynısını görmekteyiz. Konuyla alakalandırmaya gelince, bir kültürün değeri belirtilir; hangi dilde, hangi yazıda, hangi seste belirtilirse belirtilsin, nasıl izah edilirse edilsin, nasıl duyulursa duyulsun, onun büyüklüğünü yükseltmeye geldiğini, Zun Mamuşa örneğinde olduğu gibi görülmektedir. Misali örnek biçiminde, görüş belirtimize destek anlamında bu kadar geniş alana yayıldığı için özür dilerim, değeri inandırarak. Uygun gördüğüme pişman değilim.

Büyük Türk Medeniyetini Rumeli kolundan seyretmeye devam ediyoruz, 'Fakirin' çeviriye intihap etmesini anlamaya çalışıyoruz. Edindiğim izlenim kesin cevap vermiyor lakin ipuçlarını kısıtlamıyor. Türkçeye çevirdiği şiirlere bakıyorum, ilgi ilgi uyandırırçasına düşüncelere dalıyorum. Türkçe kadar Arnavutça bilen, Arnavutça kadar Boşnakçayı çözmüş agah çeviri seçimini nasıl yapıyor, neye göre yöneliyor gibiler kafama esiyor, çözüm arayışları içinde. Gösterdiği yol işaretleriyle düşünmeye devam ediyorum. Bir zamanın aynı çatı altında yaşamlarını sürdüren, aynı tebaada bulunan, aynı değerleri paylaşarak aynı kültürü yaşam tarzlarını hayatlarına katarak oluşturdıkları eserler muhatabı olduğu farkına vardım. Osmanlı kültüründen kaynaklanan aile yaşam parçasını oluşturan ferdi ilişkilerde hiyerarşi biçimini konu alarak, kadın-erkek, yaşlı- genç, kaynana- gelin gibi bağlarda örf ve adet tanımını Türkçeye çevirmesi (adı geçen eserlerde olduğu gibi), farklı dili konuşan insanların yaşama hususiyetlerine aynı bakış açılarında kaynaşmaların yansıması olarak algıladığını seziyorum. Hafız Nusret'in kaleminden Türkçeleştirilen 'Hanko (Hanım) Hala' kitabın çevirisi olduğunu bilmeyenler, aslı Arnavutça olduğu anlayamazlar diye düşünüyor, düşündüğüne inanıyorum. Velhasılkelam, Türkçe düşünmemenin vurgu önemi, açıklamaya çalıştığımızın hususiyetlerin haslıklarında görüyoruz.

'Zun Mamuşa' destanını derleyen ve Arnavutçadan Türkçeye tercüme eden metne yeniden dönüyorum. Olayı Zun Mamuşaya nasıl yaşatıldıysa, yaşatılan olayı nasıl yaşadıysa, davranış ve gösteriş tarzını Arnavutça diline getirmenin Türkçe anlatımı o denli belirti ifadelerle yer aldığı su götürmez bir gerçektir. Olagelişin tarih dilimini doğru okuma gereği, dönemin sosyal ilişkiler tezgâhında dokunan toplumsal olgu ve onu oluşturan algıya haiz olmak gerekir. Asırlar süren bir hâkimiyetin çöküşünden kalan boş alanın dolduruluşu, kimin kiminle saf tuttuğu, dil farklılığı yanında kültür birliği, ideoloji karşısında dine bağlı hassasiyet cemiyeti gibi ayrımların birleştikleri noktalara dikkat etmek gerekir, nasıl bir kaynaşmanın olageldiklerini doğru anlamak lazım gelir. Onun en misali örneği, ana dili Türkçe olan birini Arnavutça dilinde okunana türküde dilendirmesi olsa gerek. Zamanın kültür tarihi verisinin göstergesi olarak anlaşılmaktadır.

Adı geçen zat, aile namusunu savunmasıyla milli değerlere sahip çıkması, aynı zamanda dinin temel değerlerini korumakta, Müslümanların hassasiyetini göstermektedir. Dolayısıyla, yiğitliğine hayran kalan cümbür cemaat bağrına bastığı görülmektedir. Kimin hangi dili konuştuğundan fazla, kimin ne yaptığı nazari itibara alınmış, hak ettiğini verme duyurusu haykırılmıştır. Türkçe versiyonuna bakıyor, Mamuşa'yı, yetiştirdiği kahramanı, Osmanlı uygarlığını, tıpkı türküde geçtiği gibi görüyoruz. Evvelde olduğu gibi bu defasında da dilmacın ustalığı belli oluyor. Onun için ve ondan dolayı, 'Zun Mamuşa' hadisesini anlamakta hiçbir zorluk çekmiyoruz. 'Zun Mamuşa' başlıklı, Arnavutça dilinde manzum edilmiş türkü söyleyişin Türkçeye çevirisini elle yazıya (basılmamış anlamında el yazısı değil, hattat edasıyla yazılan metin kastedilmektedir) bakıyorum, mütercimim ne kadar esinlendiğini, 'Mamuşa'nın Sesi' dediği yazısında görüyorum (aynı biçimde el yazısı). Demek oluyor ki, hangi dilde konuşulup yazılsa, adı geçen yiğidin yarattığı olayın etkisi oluyor. Altmışaltı mısraı iki dolu sayfaya,

Özün tercümesi

Beyni uyandıracak kadar kulağa geliyor bir ses
Akıllı telefonda olsa gerek
Whatsapp oluyor vesilesi
Havadisin gelişi uzaktan daha uzak
Ana vatanın eski payitahtından yola
çıkılmış olsa gerek
Yeşil Bursa oluyor gerilen hat
Gönderen dayıoğlu Alaattin İsmailoğlu'na
minnettarız muhakkak
Metin bir o kadar ilgi çekici
Algiya gelen olmaz başka diyecek
Elle yazılmış güzelim hat oluyor haberin nüvesi
O denli müessir demeye duyuluyor gereği
Kaleme alan mütefekkir Hafız Nusret'ten
başkası değildir dediydim önem arzından
görüş belirtiyi
Öyle söyledi bendenize kafamın düşüncesi
Başka olur 'Zun Mamuşa' destanı
manzum türkünün çevrisi
Tarih yazana tarih olur zati hali
Köyümüzün yüzünü ak kılandır kişilik belirtisi
Pak alınından öpülesidir kendisi
Uygarlık taşının ahenk rengi
Tarihsel köklerin derin verisi

Ecdat mirasının aslı sahibi
Kültür yaşamın simgesi
Dilimizin imgesi
Edebin göstergesi
Namusumuzun bekçisi
Karyemizin kaşesi
Yaşam tarzın biçim dokusu
Öyle olur erdem ölçüsü
Şahsına yakışır uygunluk mertebesi
Alçak gönüllükten kahramanlığa
yükselmiştir kendisi
Yoldan sapanlara karşı olur cengâverliği
Daimi eyler geçmişlerin muris verilerini
Bu asrın insanlarına imtihanıdır
yaptıklarının sonuç gösterisi
'Her illetin ilacı
Sebebinin zıddındadır'
İmam Gazali'nin sözlerini hatırlatan olur
yiğidin kişiliği
Bitmez dile getirme gerekenlerin gerekçeleri
Destan manzum şeklinde türkünün
çevirisinde var tümünün hepsi
Anlatım biçiminde bulunur onun ötesi
Beraber göz atmaya davet olsun şiirin son sözleri

Refki Taç

kafiye uyumunu bir olsun kaçırmadan, cümlelerin birbirlerine bağlarında büyük ustalık gösteren yazıyı okumakta göz nuru ıslatarak bulandıran gözyaşımı siliyorum. Muntazam. Ardından adı geçen karyeye destan yazdıran ve özel ismiyle eşleştiren baş kişi hünerini Türkçeye döken, türküşmüş anlatımını 'Mamuşa'nın Sesi' yazısıyla kıyaslıyorum. Yazma edimin yönlemeni sormak isterdim kendisine, yazıya bakarak çözmeye çalışıyorum, ilhamın kaynağı Zun Mamuşa gibi alp oluyor, doğum yerinin yetiştirdiği, başta babası İsmail Efendi olmak üzere diğer âlimlerden de esinlendiği anlaşıyor.

Bir kişinin, bir ailenin kocaman bir devlete göğüs germesi havadis olmuş, devletin jandarması yetmemiş, askeri birlikler devreye girmiş, köy kuşatılmış, ev sarılmış, devletin zayıflığı 11 ölü, Ramiz adındaki kardeşiyle Zun Mamuşa firari. Düşünmesi zor olayın gerçeği, kim ne derse desin. Ama nasıl olduğunu, mucize ötesi bir olgunun ne gibi gerçekleştiğini sormadan da geçilmez. Olaya açıklık getirecek, aydınlanmasına ışık tutacak mantıki aklı yürütürken, kafadan geçenler arasında şunları karalayarak okuyucuyla paylaşmayı düşünüyorum. Osmanlı'nın Balkanları terkinden sonra yetim kalan Mamuşa, yöre köylerinden ve kasabalardan fazla yalnızlığa bürünmüş, yoksulluk ensesini bükmüş, güvensiz kalmış, yeni oluşan devlet rejimi Osmanlı'dan hıncını almak için öcünü çıkarma girişimlerini, Türklük simgesini oluşturan Mamuşa'da gerçekleştirmeye koyulduğu göze vurulan gerçekle karşılaştığımızı dile getirmek istiyorum. Neticede, sözü edilen hırs oluşumu, dayanılmaz baskıya ezilmeyi kabul görmeyen zihniyeti uyandırmış, karşılık verecek, büyük bir dirençle, yabancı bildikleri devlet kurumlarına mukavemet gösterecek, karşısında durmayı muktedir, güçlü şahısların oluşumlarına sebep olduğunu tespit etmeye çalışıyorum. Neden- sonuç bağından oluşumların kısa değişiminden sonra gelişmeler kendi seyrini almışlar arasında özellik arz eden ve üzerinde durulması gereken hiç şüphesiz 'Zun

Mamuşa' kaşesi oluşturmaktadır. Velhasıl, bu gök kubbesini çınlattığı 'Sizi tanımıyorum' haykırış sedası destanında ilelebet yaşayacağına canı gönülden inanmaktayım. Yabana atılmayacak köklü bir uygarlığın hiçbir zaman yenilmeyeceği sesin gelecek neslin kulağına iletileceğine de inanmak istiyorum.

'Zun Mamuşa' türküsüyle adı geçen büyük zatın şahsiyetini tanımak, müstesna kişiliğiyle tanışmak, Hafız Nusret Dayı'nın yazınsal anlatım sayısı ile gerçekleştirdiğini itiraf ediyor, ödevin görevini yerine getirmen manasında söylüyorum. Olayın akımıyla tarihe şahitlik yapan gelişmeleri gerçeklik gözüyle seyrederek, arı bir dille aktarma başarısını bir çevirmenin yapabileceği ötesinde seyrediyorum. Mamuşa'yı hak ettiği biçimde tanıtmaya gayretini 'Mamuşa kaşesi' olarak adlandırdığımız babında değerlendirmeye gidilirse, tarih yazdıran izlerin peşinde hareketle, bana bıraktığı izlenimlerden biri, önemle vurgulanması gerektiğini duyarak, şüphesiz 'Zun Mamuşa' olayı olmuştur. Eni sonunda, Mamuşa'nın özelliğini koruyan benliğini bir mühür daha tasdikliyor.

O günün Mamuşa'sından bugünün Mamuşa'sına seslenmek düşünülürse, şunu ifade etmek gerekir: Köy ahalisinden olan herkes, ama herkes, küçüğü- büyüğü, yaşlısı- genci, kadını erkeği, bütünü hepsi Zun Mamuşa'sında hemşerilerini tanımayı ödev bilmeli, adını ve şanını yaşatmayı görev kabul etmelidirler. Devletin bütün baskılarına rağmen, jandarmanın kullandığı tüm tehditlerin karşısında, köyün kuşatıldığında, onu ele geçirecek, aleyhine işletilecek, kimsenin ağzından tek bir kelime çıkmadığı özenle hatırlatılmalıdır. Kulaklara küpe olsun diye nasihat edilmelidir diye düşünüyorum.

Sözü edilen direnişe destek gösterişin derin kökleri imana dayanır. Herkesin bildiği (İmam Tirmizi)[1] Peygamberimizi ümmetine buyurduğu şu sözleri hatırlatalım: 'Kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yet-

mezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki, bu imanın en zayıf derecesidir.' Zun Mamuşa'nın şehit olmasını göze alarak (gazi olması Rabbinin takdiri) zalimin zulmüne direnmesine özenen köy sakinleri, güçlerini onu ele vermekten uzak duruşlarında göstermiş, daha küçük derecede imanlarına sahip çıkmakla insanlık mertebesine kavuştukları tespit edilebilir. Dine inanç ve milli duyguyla pekiştirilen Türk-İslam sentezi bağlınında oluşan medeni kültürün bu karyede yaşatılması, günümüzde anadili Türkçenin varlığını, Albayrak'ın dalgalanmasını sağladığını dil-lendirmeden geçemeyiz.

Milli duygumuzu kabartan 'Zun Mamuşa' destanını dile getirirken ve Hafız Nusret'in derlemesiyle anlatıma sunmaya çalışırken, insanı boyutuna takdim etmeye çalıştığım da ortaya çıkar elbet. Destan olgusunu insanlık mertebesinde, dolayısıyla medeni boyuta tasvir ettiğimi delil gösterme namına, Roger Garaudy'nin 'İnsanlık Medeniyeti Destanı' (Cemal Aydın tarafından Türkçeye çevirisiyle 2017 yayından çıkmış) kitabın kurşun kalemiyle altını çizdiğim cümleleri birbirlerine halkalamaya giriştiydim. Vardığım sonuç, ilgiye manidar nitelikte ortaya çıktığını anlatmaya çalışacağım. Hülasa, tek bir cümleyle tanıtmak gerekirse, geçmişin geleceğe tarihi akımında kaybolan insanlığı aradığını söyleyebilirim. Mamuşa destanı ışığında olaya yaklaşmaya çalışıyorum. Dünyanın kocaman kazanından bizim kaşığımıza düşeni arıyorum. 'Epik Döngü' hadisesini tanıma görevini yüklenmemle beraber okuduklarımdan aldığım not defterin sayfalarını çalkalamaya yöneldim. Arap özentileri anlamında mozarap kelimesine takıldım. İslam hâkimiyeti altında Hristiyanların mahfuz haklarından bahsederken Endülü's dönemine dayandığını yazmışım. (Belgrat'a çıkan 'Politika' günlük gazetesinde 'Da li znate- Bilir misiniz' sütunundan alınmış, Kasım 1973, günü ve numarası eksik) 'Cinayet Granada'da İşlendi' başlıklı yapıtı aradım, Antonio Machado'nun, Frederico Garicia Lorca anısına yazdığı şiirin ikinci mısraında, parantez içinde sözsüz kelimelerini mantık yü-

rüterek okumaya çalıştığım. Granada'nın ilk ölüm sonucunu Gırnata'nın zavallı duruma düştüğünü (Granada'da bir cinayet işlendi / (...) / Zavallı Gırnata zavallı şehir ...), aydınlığı oluşturan aydınları karanlığa gömerek, Endülü's'ün düştüğü durumu haykırıyor. Acıyı yüreğine gömen şair, Franko rejimini geçmiştir, Lorca'yı gelecekte gördüğü mesajı veriyor, şiiri şahsi anlayışına göre.

Rotamızı, mevzumuzu an yerine dönüştürecek yöne çevirirsek, 'Zun Mamuşa' manzum destan şeklinde derleyip çevirisini 'Mamuşa Destanı ve Seyyidler Kervanı' yayınlanmamış eserine katarsak, Garaudy'nin arayışını Machado'nun şiiriyle buluşturursak, İslam-Türk senteziyle oluşan uygarlığın çöküşü ile meydana gelen yıkılışları tek noktada öpüştürürsek, Endülü's'ün yok olmasıyla Yugoslavya'nın maziye gömülmesi her şeyi anlatmaktadır. Alınacak derse bakılırsa, Franko rejimi ve Yugoslavya'nın tarihe gömüldüğünü görmekteyiz, Lorca'nın ve 'Zun Mamuşa' olarak tanınan zatın isimleri ilelebet anılacak, yaşayacak, yaşatılacağını öğreniyor, öyle olduğuna inanıyoruz.

[1] Özbekistan asıllı, ilim tahsilini Mısır ve Suriye âlimlerinden tahsil aldığı yanı sıra, uzun zaman İmama Buhari'nin öğrencisi olarak bilinir, rağbet gördüğü söylenir. Özbekistan sınırları içinde bulunan Tirmiz şehrine bağlı Buğ köyünde M.Ö. 279 yılında doğmuş, M.Ö. 892 yılında da öldüğü bilinmektedir. Dönemin en bilinen Alimlerinden dersler aldığı gibi kendisi de pek çok öğrenci yetiştirdiğiyle bilinir. Hadis İlmine büyük emek vermesiyle adını destana yazdıran alimlerden biridir. İlim ve insani yönüyle, İmam Tirmizi Hazretleri olarak anılmaktadır. En çok bilinen eseri Es-Sünen'dir. Es Sünene Kütüb-i Sitte olarak adlandırılmış ve 6 Hadis kitabının toplamıdır.

Şair, yazar Refki Taç'tan 3 yeni eser

Dergimizin yazı kurulu üyesi şair, yazar Refki Taç edebi çalışmalarına dur durak dermeden devam ediyor. Geçen yıllarda yayımladığı sosyoloji, şiir, roman türündeki kitaplarına bu yıl içerisinde çıkardığı Daüssıla-Uğur Böceği /şiir/, Varlıkların Fakirliği, Yoksulun Zenginliği /roman/ ve Uçların Kader Kederi /roman/ adında 3 yeni eser daha ekledi. Şairin Daüssıla ile Uğur Böceği olarak adlandırdığı kısımlardan oluşan 322 sayfalık şiir kitabında 224 şiir yer almaktadır.

Edebi aratılılarıyla Kosova Türk edebiyatının yanı sıra Türk dünyası edebiyatının da zenginleşmesine katkı sunan şair, yazar Refki Taç'ı bu güzel eserleri için kutlarken başarılı çalışmalarının ileride de devam etmesini, okurlarının bol olmasını canü gönülden dileriz.





Feyyaz Sağlam,
İzmir/Türkiye

Rumeli Rubailer

Çıktım da Edirneden bir gece Rumeli'yi seyrana,
Nasıl dyansın yaralı gönlüm nasıl, bu heyecana
İlk molla, ilk şehir, ilk hüznün, Dedeagaç'tayım şimdi
O gece başladım sanki, bir bitimsiz bu destana...

1998, Dedeagaç

*

Bir ulu şehir ki, kimler geldi geçti, saysam bir bir,
Nâzım, Aka Gündüz, Ali Ulvi,.. bugün bozuldu sihir,
Körfezi, Beyaz Kule'yi, her şeyi unutsam da,
Gönlüm hala Selânik'ye, pembe bir evdedir...

1998, Selânik

*

Sen ki yaban ellerde mahzun, ah Selânik vah Selânik,
Sokaklardan bir sokaktayım; sanki tanıdık, sanki bildik
Ata'nın doğduğu evdeyim şimdi, çok şükür bin şükür,
Yüreğim bir tuhaf bu evde, başım mağrur, başım dimdik.

1998, Selânik

*

Bin dokuz yüzlerden bir ağıt dağlarken yüreğimizi,
Hâlâ durur o sokakta Atatürk'in ayak izi,
Beyaz Kule, işte şehir, işte körfez, işte kordon
Ah Selânik ah, sanki Rumeli'de İzmir'in ikizi...

1998, Selânik



Atatürk'ün Selânik'teki evi



Mehmet Ömer Kazancı,
Kerkük/İrak

Babamın Kerkük Sevdası

"Ya âşık gibi âşık olun" derdi babam
"Ya eyvallah... Bu süt size artık haram"

Bakırcıydı benim babam
Sabah akşam is içinde koştururdu
Vakti yoktu,
Siyasetten dem vurmaya
Ama vallahi bir an
Kerkük'ten söz açıldı mı?
Gel kulak ver konuşmaya
Bir ümmeti coştururdu
Yedisinden yetmişine
Terletirdi buram buram

Kerkük derdi
Başka bir şey diyemezdi
Benim babam...
Nasıl derdi, Sesi nereden çıkardı
Hangi kavruk hücrelerden
Anlatamam...

"Ya âşık gibi âşık olun" derdi mağfur babam
"Ya eyvallah, Kerkük size artık haram"

Ne muntazam
Bir aşığı
Benim babam

Keşke biz de Kerkük'ü
Babam gibi sevseydik
Öyle saf öyle temiz
Her şey tamamdı şu an
Bizim için
Tamamıyla tastamam
Ne arada bir dert vardı
Ne ortalıkta bir dram...

Özür dileriz baba...



Edebiyatımız ve biz

OSMANLI DÖNEMİNDE GELİŞEN KOSOVA TÜRK EDEBİYATI

Cemali TUNALIGİL

Türk edebiyatı XV. yüzyıldan başlayarak bugüne kadar Kosova'da hala yaşamaktadır. Türklerin buraya yerleşmeleri ve inşa etmeye başladıkları cami, mescit, saray, medrese, tekke, türbe, imaret, kervansaray, han, hamam ve buna benzer eserlerle memleketin havası değişmiş, ülkenin birçok şehirleri özellikle Prizren, Priştine, Mamuşa, Gilan, Doburçan, Vılçitirin, İpek...yerleşim yerleri adeta Türkleşmiş olup, yüzyıllarca Türk kültürüyle gelenek ve görenekleriyle yaşamış ve hala yaşamaktalar. Edebi çalışmalar önce bu şehirlerde başladı, ünlü şair ve yazarlarımız bu topraklarda yetişmiştir. Bu bölgede yetişip Türk edebiyatında ad yapmış olan çok sayıda şair ve yazar bulunmaktadır.

Osmanlı aydınları Balkanlara özellikle Kosova'ya gelmeye başladıkça, sözünü ettiğimiz şehirlerde kuruluan medrese, tekke, ve zaviyelerde edebiyat, kültür ve eğitim gelişmeye başladıkça, bu alanda eserler yaratılmaya başlanmıştır. İslamiyetin bölgede yayılmasıyla, bu topraklarda yaşayan diğer Müslüman topluluklar da özellikle Arnavutlar, Torbeşler ve Boşnaklar Türk dilinde eserler vermeye başlamışlardır. Bu gelişme Kosova'nın hemen hemen tüm şehirlerinde görülürken başlangıçtan günümüze kadar süregelen bu gelenek genellikle kültür kentimiz olan Prizren'de yaşanmış ve hala yaşamaktadır.

Kosova Türk edebiyatı bünyesinde Sözlü Edebiyat geleneğinin de geliştiğini, dolayısıyla bu çerçevede maniler, ninniler, fıkralar, atasözleri, masallar, destanlar, türkülerle birlikte Nasrettin Hoca fıkralarının da ağırlıklı olarak yer aldığını görüyoruz. Bu dönemde ,şiir söyleyen,sözlü edebiyat ürünlerini yaşatan aşıklar arasında şu isimler öne çıkmaktadır: Fakiri, Şemsi, Ferki, Pürderi, Saft, Murati, Fikri, Fetah, Yaşar, Hafız, Şefki Sudanlı, Şeyhi...

Bu aşıkların son temsilcilerinden (1870-1908) yıllarında yaşamış olanlardan biri de Aşık Ferki'dir. Bilindiği üzere Balkanlar'a M.S. V. yüzyıldan başlamak üzere Türk boylarının yerleşmeye başladıkları bilinen tarihi bir gerçektir. Daha sonra XI. yüzyılda kimi boyların İslamiyeti kabul etmesiyle Balkanlara, özellikle Kosova'ya da yayılmasına sebep olmuşlardır. Osmanlı döneminde Üsküp, Kalkandelen, manastır ve Prizren'de bulunan önemli tekkeler bazı değişikliklere uğramalarına rağmen kendi geleneklerine göre hala faaliyet göstermektedirler. Bunların sayesinde bugün Kosova'da Tekke Edebiyatı'nın varlığından bahsedebiliyoruz.

Yugoslavya Topraklarında özellikle Kosova'da Tekke Edebiyatı'nın önde gelen temsilcileri arasınada: Feyzullah, Mehmet Efendi, Süleyman Efendi, Abdürrahim Efendi, Ali Hoca Müderris, Kazım Baba, Hakki Hafız ve Fethi Hafız'ın, XX.yüzyılın başlangıçlarında ve ortalarında yaşayan Hacı Ömer Lütfü'nün Divan edebiyatının son temsilcisi olarak dini konularda şiir yazan ve tasavvuf edebiyatımızın başarılı şairleri arasında yer aldığını görüyoruz. (İdris Güven Kaya 1991:6-7).

Görüldüğü üzere Meşrutiyet dönemine kadar olan dönemde bir Osmanlı ülkesi olan Yugoslavya'nın Kosova bölgesinde yetişen şair ve yazarlar Türk edebiyatına hayli katkıda bulunmuşlardır. Osmanlı döneminde Kosova'da Divan edebiyatı, Tekke edebiyatı, Tasavvuf edebiyatı, Halk edebiyatı gelişmiş olup bu alanlarda çok güçlü şair ve yazarlar yetişmiştir. Bu makalemizde 15.yüzyıl Divan Edebiyatı Şairlerimizden Prizren doğumlu Suzi Çelebi'nin Divan tarzında yazmış olduğu bir şiirini örnek veriyoruz.

Ey kadı sana davacı yezdân olacaktır.
Mahşer arasında ki divan olacaktır
Haşır içre sicillat-ı amel çün bula imza
Rüşvet rakamı namene unvan olacaktır
Devrinde yetimin ki gözü yaşı revandır
Bir gün seni gark etmeğe umman olacaktır
Rüşvet kemiğin durmaz ilik gibi amersin
Karnın yarılıp bir gün ilik kan olacaktır
Bu sazi ki sen perdeler altında çalarsın
Sanma ki anın nağmesi pinhan olacaktır
Şiirin Türkçesi:

Ey kadı arasat meydanında divan kurulduğunda



Priştineli Mesihî



Prizrenli Suzi Çelebi

Allah senden davacı olacaktır
Kıyamet gününde amel defterleri kontrol edilince
Rüşvet rakamları yazdıklarına başlık olacaktır
Devrinde yetimlerin gözlerinden akan yaşlar
Bir gün seni boşacak okyanus olacaktır
Rüşvet kemiğini durmadan ilik gibi emiyorsun
Bir gün karnın yarılıp ilk kan olacaksın

Kaynak:

*Daha geniş bilgi: Prof. Dr. Nimetullah Hafız "Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri", 1985.

*Daha geniş bilgi: Raif Virmişa. "Suzi ve Vakıf Eserleri. Tan Yayınları, 1998, Priştine. Kosova.

*Bursalı Mehmet Tahir Efendi: "Osmanlı Müellifleri 1299-1915". Hazırlayanlar: A. Fikri Yavuz ve İsmail Özcan; Cilt I-III, Meral Yayınları, İstanbul 1972-1975, II. cilt, S: 351-352.

*Bursalı Mehmet Tahir Efendi: "Osmanlı Müellifleri 1299-1915". Hazırlayanlar: A. Fikri Yavuz ve İsmail Özcan; Cilt I-III, Meral Yayınları, İstanbul 1972-1975, II. cilt, S: 351-352.

*Ötelerden Bir Ses. Prof. Dr. Mustafa İsen, S.524-525, Akçağ Yayınları 1997 Ankara

*Çağımızda Türk Şiirinin Coğrafi Sınırları. Prof. Dr. Ali Alparslan, Türkologlar Birliği Yayınları: 2, Edebiyat dizisi: 1, Yıl 2000 Prizren, Kosova.

Bayram Mızrak Mazrek,
Mamuşa/Kosova

**Gurbet**

Ekonomik kriz mi mi, bilmem nedir
Büyük bir telaş sardı delikanlılarımızı
Çalışmak, gurbet ellere gitmek için.

Boşaldı kocaman evlerimiz
Köyler, şehirler kasabalar
Delikanlılara bu gurbet mevsimi
Unutmak çok zor.

Yıllar geçtikçe nianlı ve de
Nişanlanmayı bekleyen kızlarımızın
Akılları fikirleri, gözleri yollarda aldı
Sevgilileri yakın bir zamanda
Vatanlarına, yuvalarına dönecekler diye
Evlenmeyi sabırsızlıkla bekliyorlar.

Yeni evlenmiş gelinlerimiz de
Hasretlikten odalarına kapandı
Hüzün dolu, cayır cayır yanan yüreklerle
Kndilerini telli duvakı bırakan eşlerine
Aşk sarhoşu olmuş, ezgilerle
Şarkılar, türküler söylüyorlar.

Yavrularına hasret, gözleri yaşlı
Kahırlı analar babalar da
Gurbetten bir gün dönecekler diye
Yağmur, çamur demeden
Yollarını gözlüyorlar evlatlarının.



Unutulan ya da Bilinmeyen Gora Bölgesi veya PEÇENEKLER-KUMANLAR YURDU

Gora bölgesi yüzlerce yıl Türklere ev sahipliği yaptı ve yapmaya devam ediyor. UKİD (Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Derneği) tarafından hazırlanan “Osmanlı Döneminde Gora-Arşiv Belgeleri ve Defterleri kitabıyla ortaya çıkan belgelerdeki bilgilere göre Goralıların Kuman-Peçenek Türklerinin devamıdır.

Kosova Prizren’e bağlı olan Gora, Kuman ve Peçenek gibi Türk boylarının çok eski devirlerden bu yana kökleştiği bir bölge olarak biliniyor. Tarihsel süreçte oldukça önemli olaylara ev sahipliği yapan Gora ve orada yaşayan insanların kökenleri bugün hâlâ tartışmalara konu oluyor. Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Derneği (UKİD) tarafından ilgilileriyle buluşturulan Osmanlı Dönemi’nde Gora- Arşiv Belgeleri ve Defterlerde kitabı işte bu önemli sorulara ve bölgenin tarihine ışık tutuyor. Eser, UKİD Yönetim Kurulu Başkanı Av. Zeki Çalışkan’ın proje yöneticiliğinde, Prof. Dr. Dünder Alikılıç ve Doç. Dr. Mehmet Topal’ın katkılarıyla, Dr. A. Latif Armağan’ın editörlüğünde hazırlanmış. Uzm. Süreyya Atilla Sağlamçubukcu, Uzm. Erdinç Şahin, Uzm.

Doğan Koçer, Uzm. Nedim Pakırdağ, Dr. Saffet Çalışkan da hazırlayanlardan.

Gora Neresi Ve Neden Önemli?

Gora, Kosova Devleti’nin Prizren kazasında yer alıyor. Bu bölgede yaşayan ve bugün kendini Türk olarak kabul eden insanların tarihi ise farklı bağlamlarda devam eden tartışmalara konu oluyor. Elimizdeki eser tüm arşiv belgeleriyle bu meseledeki önemli detaylara mercek tutuyor.

Birincil Kaynaklar Bir Arada

Eserin giriş bölümünde literatür bilgileri değerlendiriliyor. Balkan, Kosova ve Gora tarihi irdeleniyor. Birinci bölümde ise arşiv belgeleri yer alıyor. Üçüncü bölümde de nüfus defterlerine yer verilerek bölgenin demografik yapısı gözler önüne seriliyor. Eserin Gora bölgesine dair birincil kaynakları ortaya koyan kapsamlı bir ilk çalışma olma özelliği taşıdığını da ekleyelim.

Kuman-Peçenek Türklerinin Bakiyeleri

Kitabın içinde de yer alan ve araştırmacıların, uzmanların ilgisini çekecek arşiv belgelerinin değeri çok büyük. Çünkü bölgede yaşamını sürdüren Goralıların ataları Kuman-Peçenek

Gora’nın merkezi Dragaş’tan bir görüntü



Türkleridir. Şahıs ve folklorik isimlerde geçen Türkçe kelime zenginliği, kadim geleneklere bağlılıkları, aile damgaları, desen ve musiki geçmişleri bu kanaati güçlendiren detaylardan. Örneğin 19. yüzyılın ortalarında yazılan nüfus kayıtlarında Gora insanların bugün Anadolu'da bile kullanılmayan Türkçe isimler kullandığı görülüyor. Bu belgeler de Osmanlı arşivleri, nüfus defterleri, literatür taramaları gibi araştırmalarla elde edilmiş. Bölge insanın oldukça bağlı oldukları gelenek ve görenekler de yine bu yöndeki düşünceleri destekler durumdadır.

Sarı Saltuk Baba İle Başlayan İslamlaşma

Bölge tarihine bakıldığında Gora'yı anlamak için Kavimler Göçü'ne kadar geriye dönük bir okuma yapmamız gerektiği anlaşıyor. 350-400'lü yıllardan itibaren Hunların Avrupa'ya doğru hareketlendiği, Avrupa kavimlerinin de yer değiştirdiğini biliyoruz. Eserde de ifade edildiği gibi, Slavlar Arnavutluk ve Makedonya'ya geçerek bu bölgede hakim olurken, Peçenekler, Uzlar, Kumanların da Balkanlar'a dağıldığı ve Osmanlı'dan önce bölgeyi mesken edindikleri tarihi kayıtlara yer tutuyor. Yine uzmanlar, Selçuklar zamanında Sarı Saltuk'un da etkisiyle bir kısım Türklerin önce Dobruca'ya yerleşip, burada bulunan Peçenek, Kuman, Uz ve Bulgar bakiyesi Hristiyan Türklerle karıştığını ve Makedonya tarafında yeni yerleşimler kurduğunu söylüyor. Bu kadim göçlerin bakiyesi olan Pomak, Torbeş ve Goralıların, Rum ve Slav baskılarına rağmen kültürel varlıklarını bugüne kadar sürdürebildikleri görülüyor. Sarı Saltuk ile başlayan İslamlaşma sürecinin bölgede 15. yüzyılda başladığı ve 20. yüzyıla kadar hızla devam ettiği görülüyor. Son olarak eklemeliyiz ki tüm bu belgelerin ortaya çıkardığı gerçekler Gora'nın geleceğini de şekillendirecek güce sahip.

Kadim Türk Runik yazısı

Goralıların dilleri ve yaşam tarzları onlardaki Osmanlı izlerini ortaya çıkarıyor. Ancak yine gündelik hayatta yer alan bazı detaylar köklü geçmişlerinde yer alan Türklük ve Müslümanlık unsurlarının daha da eskiye gittiği kanaatini uyandırıyor. Özellikle bölgede bulunan Türk Runik yazısı içeren buluntular, Türk damgaları bölge insanının eski Türk kavimlerinin bakiyesi olduğunu gösteriyor.

Sarı Saltuk (1297-98), Osmanlılar'dan önce

Balkanlar'a giderek bölgenin İslamlaşmasını sağlar. Bugün hem Anadolu'da hem de Rumeli'de çok sayıda türbesi bulunur. Gerçek mezarının ise kendisinin de yaşadığı Romanya'daki Babadağ'da olduğu tahmin edilir. Babadağ isminin de Sarı Saltuk'tan aldığını söyleyen araştırmacılar var. Kosova'nın Dragaş Belediyesi Gora bölgesi. Çanakkale Savaşına Gora Bölgesinden de katılıp, şehit verdiler. Burada bir de Çanakkale Şehitliği bulunmaktadır. 1999 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerinin NATO hareketinin ardından Kosova'da ilk ayak bastığı topraklar Gora bölgesidir.



UKİD'in İstanbul'daki Rumeli Kütüphanesi

Sadece Balkanlara ait kitapların bulunduğu araştırma-ihtisas kütüphanesi. Balkan ülkelerinde yaşayıp yaratan Evlad-ı Fatihan-Türk kökenli şair ve yazarlara ait kitap sayısı yaklaşık 1.500.

Değerli öğrenciler...

Bildiğiniz gibi, her yıl olduğu gibi bu yıl da 24 Kasım tarihinde kaydedilen Öğretmenler Günü dolayısıyla sizlere bilgi kaynağı, yolunuzun ışığı olan öğretmenlerinize bu anlamlı, güzel günlerinde gülüşleriniz, hediyelerinizle sevgi kaynağı oldunuz. Kiminiz gülüşünüz, kiminiz çiçekler, kiminiz de şiirlerinizle sevindirdiniz vefakar öğretmenlerinizi. Bu sayımızda sizler için Mamuşa "Anadolu" İlkokulu VII. Sınıf öğrencileri tarafından yazılıp öğretmenlerinize adanmış şiirleri yayınlıyoruz

Sessiz kahramanlar

Tebeşirin izinde bir dünya
Her harfi geleceğe dokunan
Gözlerimde bir yıldır saklı
Adı umut, adı insan.



Ne tahtalar bilir kıymetini
Ne sayfalar yeter anlatmaya
Her gülüş bir çocuğun
Size yazılmış bir destan aslında

Saatlerce ayakta
Kimi zaman sessiz bir derviş gibi
Kimi zaman en coşkulu şarkıda
Emeğiniz göğe yükselen bir dua.

Adınızı kim bilir?
Belki yarın, belki bir ömür sonra
Ama gökyüzüne bakınca bir gün
Herkes fark eder bıraktığınız izleri.

Siz bir sessiz kahramansınız
Sessiz şarkılar söyleyen
Dünyayı ellerinizle
Minnetle eğiliyoruz önünüzde.

24 Kasım Öğretmenler Günü Bayramınız
Kutlu olsun!

**Levent Morina,
VII. Sınıf öğrencisi**

Öğretmenim

Bize yıllarca verdiğin emek
Hiç unutulur mu öğretmenim?
Öğrettiğin bu bilgiler
Hiç biter mi öğretmenim.



Kalemi tutmayı bilmezken
Şiirler yazar olduk öğretmenim
Bazen bir anne oldun, bazen bir baba
İyiliğin izidir açtığın yol öğretmenim.

Atatürk'ün yolunda yürürken
Güzel, aydınlık günlere doğru
Gidiyoruz sizin izinizden
Siz bize ışık oldunuz öğretmenim.

**İsra Bütüç
VII. sınıf öğrencisi**

Değerli öğretmenim



Duymak istiyorum bilgi veren sesini
Bilginle alıp götürdün beni ileri
Sen bana öğrettin gereken tüm bilgileri
Benim bilgi kaynağım, değerli öğretmenim.

Kitaplarla geçirmek istiyorum, saatleri, günleri
Se n aşıladın bana yazıp okuma sevgisini
Bilgili, dürüst nesiller yetiştirmek için
Ben de öğretmen olacağım sevgili öğretmenim.

Sevmez oldum ben artık kitapsız geceleri
Sayende okur oldum şiir ve hikayeleri
Elimde olsa da zamanı alıp götürsem ileri
Ben de öğretmen olacağım sevgili öğretmenim

**Elif Mazrek
VII.-3 Sınıf öğrencisi**



Canım öğretmenim



Kalbimde bir ışık yaktın öğretmenim
 Bilgi denizinde yolumu aydınlattın
 Sabırla dinledin her sorumu
 Teşekkür ederim, sevgim sonsuz.

Sen benim için sadece bir öğretmen değilsin
 Aynı zamanda bir rehber, bir dost, bir bilge
 Öğrettiklerinle büyüdüm, geliştim
 Senin sayende hayata tutundum bilgilerinle.

Seninle geçirdiğim her an, en güzel anlarım
 Öğrettiklerinle donatıverdın beni
 Geleceğe daha umutla bakıyorum artık
 Teşekkür ederim sana canım öğretmenim.

Elif Mazrek
 VII.-1 Sınıf öğrencisi

Fikri, vicdanı, irfanı hür nesiller yetiştiren
 sevgili öğretmenlerimizin

24 KASIM
ÖĞRETMENLER
GÜNÜ

Kutlu Olsun



Öğretmenler Günü Kutlu Olsun



Bugün 24 Kasım
 Sizin gününüz öğretmenim
 İyi ki sen benim öğretmenimsiz
 Bizi bıkmadan bilgilendirensin.

Bir yıldız gibi parlayan öğretmenim
 Yazıp okumayı yorulmadan öğretensin
 Sem aydınlatan, geleceğe yönelten
 Tek insansın öğretmenim.

Okuyup yazmayı sen öğrettin bize
 Enerjin hep doluydu bilgi verşken
 Bana annem gibi bakıp davrandım
 Hiç üzmedin beni sevgili öğretmenim.

Melis mazrek
 VII. sınıf öğrencisi

Sevgili öğretmenime



Gözlerimdeki mutluluğu
 İlk defa seninle paylaştık
 Okukuma yazma sevincini
 Yaşattın sen hepimize.

Adım adım başlattın bizi bu yola
 Her şeyi kolay kıldın sen bize
 Işık gibi oldun hayatımıza
 Güzelleştirdin dünyayı bize.

Kitap oldun hepimize
 Bilgi saçtın sen bize
 Çalış dedin, destek oldun
 Cesaret verdin sen bize.

Dilara Mazrek
 VII. sınıf öğrencisi

2025 - Yeni Yılınız Kutlu Olsun!

Mamuşa halkının sağlık alanındaki yeni kazanımı

Genel Aile Sağlık Merkezi Hizmete Verildi

Geçen günlerde görkemli bir törenle açılışı yapılan Mamuşa Genel Aile Sağlık Merkezi çağdaş tıbbi cihazlarla donatılan yeni binasında haftanın her her günü 24 saat halkın hizmetinde olacak.

İnşası geçenlerde tamamlanan ve çağdaş tıbbi cihazlarla donatılan Mamuşa Genel Aile sağlık Merkezi'nin 22 Kısım 2024 Cuna günü halkın hizmetine verilmesi dolayısıyla düzenlenen açılış törenine Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç'in yanı sıra yerel ve merkezi yöneticilerle birlikte halkın da yoğun bir eşekilde katıldığı görüldü.

Kosova Başbakanı Albin Kurti, Sağlık Bakanı Arben Vitia, Bölgesel Kalkınma Bakanı Fikrim Damka, milletvekilleri Fidan Brina Jilta, Enis Kervan, Haxhi Abdyl, TC Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı, Japonya Büyükelçisi, Prizren Başkonsolosu Celal Doğan, Kosova Türk Temsil Heyet Başkanlığı Başkanı Zafer Sağlam, Belediye meclis üyeleri, müdür ve çalışanları, dernek başkanları, aile sağlık ocağında görevli doktor, hemşire ve sağlıkçılar ile halkın yer aldığı açılış törenine katılanları selamlayan Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç kendilerine hitaben yaptığı konuşmada sağlık alanında belediye olarak şimdiye kadar yaptıkları çalışmaları kısaca değerlendirdikten sonra diğerleri arasında şunları da söyledi:

-Bu önemli projenin hayata geçirilmesi ile daha kaliteli ağılık hizmetinin yanında hizmet sayısı ve çeşidinin artırılması da sağlanacaktır. Önümüzdeki dönemde bu modern sağlık merkezinde halkımıza kadın, dahiliye, çocuk sağlığı, radyoloji hizmetleri gibi yeni ve farklı hizmetler de suulmaya başlayacaktır. Mamuşa Genel Aile Sağlık Merkezi'nin hayata geçirilmesi sürecine destek sağlanması, projelendirilmesi inşaat ve açılışına destek, hizmet veren herkese teşekkürlerimi sunarım.

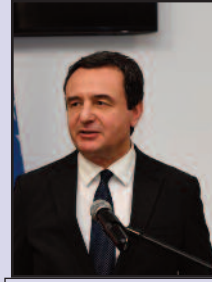
Değerli mamuşalı kardeşlerim. Sizlere en iyi, kaliteli sağlık hizmeti sunacak olan bu sağlık merkezi hepimize hayırlı uğurlu olsun.

Açılış öreninin devamında Kosova Başbakanı Albin Kurti'nin yanı sıra sağlık Bakanı Arben Vitia, Bölgesel

Kalkınma Bakanı Fikrim Damka, TC Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı'nın hizmete veilen bu çağdaş objenin önemi hakkındaki konuşmalarının ardından törene katılanlar sağlık hizmetlerinin sunulacağı mekanları ve sağlık hizmetleri esnasında kullanılacak çağdaş tıbbi cihazları görmek için Genel Aile Sağlık Merkezi binasına girerek incelemelerde bulundular.



B. Başkanı
A. Krasniç



Kosova Başbakanı
Albin Kurti



Büyükelçi
S. Tunç Angılı

